

diyânet

Aylık Dergi • Şubat 2013 • Sayı 266

POPÜLER KÜLTÜR ve GENÇLİK

Seküler ve Kutsalın
Ara Kesitinde
Popüler Kültür

Popüler Kültüre
Karşı Medeniyet
Kalkanı

Dönüşün Geç
Olacağı Vakit:
Ömrün İkindisi

Diyanet'e Sorulm?

Hafta İçi Hergün 20:30-21:30'da
Diyanet TV Ekranlarında.

Dođruya sorularla ulaşırız. Sorun, cevapsız kalmayın!

Digital Platform

Digiturk 68. Kanal

D-Smart 103. Kanal

Tivibu 43. Kanal

Teledünya 250. Kanal

Frekanslar

Kanal: TRT Anadolu

Uydu: Türksat 3A Frekans: 12685

Polarizasyon: H-Yatay

Kapsama: Batı SR: 3000 FEC: 5/6

www.diyanettv.gov.tr

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Popüler Kültür ve Gençlik

Kitle iletişim araçlarının olabildiğince yaygın hâle geldiği modern zamanlarda hayatımızın hemen her alanını etkisi altına alan popüler kültür, hiçbir sınır tanımadan kişiliğimizi, zihin ve gönül dünyamızı işgal edebilmektedir. Sadece işgal etmekle kalmayıp hem maddi hem de manevi değerlerimizi birer tüketim unsuruna dönüştürebilmektedir. Sonuçta kendine hayranlık uyandırarak dinî-manevi alanlarda etkin olabilmekte; hatta kendi kutsal haritasını da topluma dayatabilmektedir. Bugün giyimden kuşama, yemeden içmeye, selamlaşmadan hâl hatır sormaya, alışverişten çalışmaya, nişandan evlenmeye, tebrikten kutlamaya, iletişimden medyaya, ilkokuldan üniversiteye, müzikten sanata, mimariden estetiğe kadar hayatın hemen her alanında popüler kültürün etkisiyle meydana gelmiş ciddi bir yozlaşmadan bahsetmek mümkündür.

Popüler kültürün dayatması altında kalan birey, toplum içerisinde varlığını devam ettirebilmek ya da statü kazanabilmek için bu kültürün objesi olmayı kabullenmekte veya yaşadığı çevreden dışlanmamak için popüler kültür öğelerinden haberdar olmak zorunda kalmaktadır.

Toplumları kısa sürede etkisi altına alabilme özelliğine sahip olan popüler kültür,

ne yazık ki bugün, kültürel sömürgeciliğin en önemli araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu kültür özellikle bir milleti kültürel kodlarından ve değerlerinden uzaklaştırabilmenin en ucuz, en bayağı ve en kestirme yolu olarak kullanılmaktadır. Gündelik hayat kültürü demek olan popüler kültür, halkın ilgisini çekecek tarzda geçici zevkler oluşturarak ortaya çıkmakta, sonra da halk tarafından bilinçsizce tüketilmekte ve kaybolmaktadır. Popüler kültür, her ne kadar 'halkın tercihinine mazhar olma' anlamını içerse de toplumsal akıl süzgecinden geçmediği için herhangi bir değere de dayanmamaktadır.

Farklı kültürlerin değerlerini sorgulamadan benimseme, ortaya çıkan yeni durumlara hemen uyum sağlama, hızlı tüketim özellikleri ve bitmek tükenmek bilmeyen enerjileriyle gençler, popüler kültürün en büyük hedef kitesidirler. Gençler; istek, arzu, heyecan, gurur ve şiddet gibi duyguları yoğun biçimde yaşamaları ve tecrübesiz olmaları sebebiyle kolaylıkla bu kültürün ağına düşebilmektedirler. Henüz kendilerini ve değerlerini tanıma çağında olan gençlere popüler kültür tarafından rol model olarak sunulan sahte kimlikler, sahte kahramanlar, renkli dünyalar ve imajlar, popüler kültürü özendirilmektedir. Gençlik, popüler kültürün etkisiyle içinde yaşadıkları toplumla

yabancılaşma, kuşak çatışması ve kimlik bunalımı gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Neticede ailesinden, aidiyetlerinden, dinî-manevi değerlerinden kopmuş, arzularının, heva ve heveslerinin peşinde koşan, gününü gün eden, yüksek gayelerden ve ideallerden yoksun, zihinleri ve bilinçleri işgal edilmiş bir gençlik ortaya çıkmaktadır. Belki de işgal ordularının bile yapamayacağı bir cinayetle, madde planında kurtarıldıktan sonra ruh planında ebedi helake mahkûm edilmektedirler. Bunda, gençlerimize, değerlerimiz doğrultusunda bir yaşam kültürü sunamamış olmamızın elbette büyük payı vardır.

Bizim kültür ve medeniyetimizde gençler, kökü ezelde ve dalı ebette olan bir hakikatin, aşkına, vecdine, diyalektiğine, estetiğine, ırfanına ve idrakine sahiptir. Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin ve kalbinin sahibi ve savunucusudur. Kendilerine güvenilen, onurlandırılan, yüreklendirilen ve cesaretlendirilen, geleceğin büyük şahsiyetleridir. Körpe dimağlarıyla vahyin en taze muhataplarıdır. İmanlı kalpleri sayesinde Allah'ın kendileriyle rabita kurduğu hidayet erleridir.

Gençler, değerini Kur'an'dan ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in örnek hayatından alır. Onlar, Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in dünyasında çok özel bir yere sahiptirler. Rasul-i Ekrem (s.a.s.), gençlerle daima samimiyet ve güven üzerine bir iletişim dili geliştirmiş, gençlere çok özel tavsiyelerde bulunmuştur. Onların yetişmeleriyle özel olarak ilgilenmiş; onun rahle-i tedrisinden geçen gençler, insanlığı aydınlatan birer kandil olmuştur. Gençlere duyulan güven sayesinde ki onlar, idarecilikten komutanlığa; öğretmenlikten ticarete kadar geniş bir yelpazede sorumluluk sahibi olmuşlardır. Sevgili Peygamberimiz

(s.a.s.)'in dizinin dibinde yetişen ashab-ı suffanın seçkin gençleri, Ebu Hüreyre, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbas, Muaz b. Cebel ve Enes b. Malik'in İslam medeniyetinin inşasındaki emsalsiz katkıları şayan-ı dikkattir.

Elbette gençlik döneminin bazı zorlukları da bulunmaktadır. Her şeyden önce bu dönem güç, heyecan ve kuvvetin zirvede olduğu bir dönemdir. Buna bir de tecrübesizlik eklendiğinde gençler, tehlikeli girdaplara düşebilirler. Bu gibi durumlarda onlardan sadır olabilecek aşırılıkları, onları kırmadan, incitmeden, küçük düşürmeden ortadan kaldırmak ve yanlışlarını görmelerine yardımcı olmak büyüklere düşen önemli bir sorumluluktur. Aynı şekilde gençlerin de bu dönemlerde iradelerinin hakkını vererek İslam'ın emir ve yasakları doğrultusunda hareket etmeleri son derece önemlidir. Bu noktada Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in harama düşmeyen genci, Allah'ın arşının gölgesinde gölgelendireceğini müjdelemesi; neşesini Rabbine ibadette arayan genci bu zümre içinde zikretmesi ve iffetini koruyan, Allah karşısındaki sorumluluğun bilincinde ve istikamet üzere olan gençleri, ilahî azabın karşısındaki engellerden biri olarak tanıtmış olması, gençlik döneminin ibadet ve taatle, haramlardan uzak bir şekilde geçirilmesinin, temiz toplum açısından nedenli önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Bugün popüler kültürün etkisi altında kalan gençlerimizin yeryüzünü imar etme şuuruyla, değerlerimiz doğrultusunda ve geleceğin sorumluluğunu da yüklenilecek nitelikte yetişmesi Yüce Rabbimizden en büyük niyazımızdır. "Zaman bendedir ve mekân bana emanettir şuurunda bir gençlik...", "...İslam âlemine ve bütün insanlığa model teşkil edecek bir gençlik..." ■

editörden

Dr. Vüksel Salman
Dini Yayınlar Genel Müdürü

İletişim çağı olarak nitelenen asrımızda sosyal medyanın sağladığı imkânlar hayal edemeyeceğimiz ölçüde genişlemiştir. Coğrafi, kültürel ve toplumsal sınırları ortadan kaldıran bu gelişme, günlük hayatımızda getirdiği kolaylıklar yanında, bilgi-kültür alışverişinin artması, hızlı ve etkili paylaşım imkânları açısından da yeni fırsatlar sunmuştur. Dünyayı küçülten, kıtalar arasındaki mesafeleri ortadan kaldıran ve kültürler arası etkileşimi hızlandıran bu gelişme, muhtemel olumsuzluklara karşı da öz değerlerimizi koruma ve kimliğimize sahip çıkma bağlamında bir duyarlılık ve gayreti beraberinde getirmektedir.

Dergimizin bu sayısında ele alacağımız popüler kültür, özellikle gençlerin yaşam dünyalarını şekillendirmede oldukça etkilidir. Aşırı tüketimi özendiren, gençleri anlık heyecanların ve isteklerin tutsağı hâline getiren ve kendine ait yaşam biçimini pek çok vesile ile empoze eden bu kültür, mutluluğu ve değeri tüketimde arayan kitlelerin hayat tarzları ve tercihleri üzerinde önemli derecede etkili olmaktadır.

Gençliğimiz geleceğimizdir. Değerlerimizi gelecek kuşaklara aktarmak, millet olarak öz değerlerimizle var olmak ve yaşayabilmek için gençlerimize dinî, ahlaki ve kültürel mirasımızı aktarmak ve zararlı olabilecek her türlü olumsuzluğa karşı onları eğitmek ve sahip çıkmak görevimizdir. Aksi hâlde değerleri erozyona uğramış, tek düze yaşayan, kimliği örselenmiş, gayesiz kitlelerin artmasına zemin hazırlanmış olabilir.

Bu sayıda "popüler kültür"ü gençler üzerindeki etkileriyle birlikte gözler önüne sermek,

muhtemel olumsuzluklara dikkat çekmek ve göz bebeğimiz mesabesindeki gençlerimizde bu yönde bir duyarlılık oluşturabilmek amacıyla gündem başlığımızı "Gençlik, Popüler Kültür ve Kutsal Algısı" olarak belirledik.

Prof. Dr. Soner Gündüzöz, popüler kültürün ağında kimliğini ve kişiliği arayan gençliğe işaret ederek, gençliğin bu çıkmazdan nasıl kurtulabileceğine dair düşüncelerini bizimle paylaştı.

Doç. Dr. Ahmet Albayrak, popüler kültüre karşı nasıl direnebileceğimize ilişkin bizlere ipuçları verdi.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Yenen, gençlerle sağlıklı bir iletişim kurma ve rehberlik konularında yapılması gerekenlere değindi.

Prof. Dr. Zeki Aslantürk, "Kutsal'ın Dönüşü" başlıklı yazısında kutsalın tarifinden yola çıkarak din-kutsal ilişkisini ele aldı ve kutsalla ilgili yapılan bir anket üzerinden, gençlerin kutsalla ilişkisini irdeledi.

Doç. Dr. Osman Eyüboğlu, "Bireyselleşme ve Kutsal'dan Uzaklaşma" adlı yazısında ben merkezli bir hayat algısının gençleri nasıl toplumdaki soyutlayacağını ve manevi değerlerden uzaklaştıracağını gözler önüne serdi.

Adem Güneş ise, peygamberimiz ve ashabının örnekliği üzerinden, gençlere dinî değerlerin nasıl aktarılması gerektiği üzerinde durdu.

Sizleri yeni ufuklara götüreceğine inandığım gündem konularıyla birlikte, her birini özenle hazırladığımız köşe yazılarını da istifade nize sunuyor, kıymetli kalemlerimizle sizleri baş başa bırakıyorum. ■

içindekiler | 266

diyanet

Aylık Dergi • Şubat 2013 • Sayı 266

gündem

06

Seküler ve Kutsalın Ara Kesitinde Popüler Kültür

Prof. Dr. Soner Gündüzöz

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk Görgülü

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Bektaşoğlu
Elif Arslan
Kâmil Büyüker
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut Özünü

Teknik Servis
Latif Köse

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No:147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06
Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 33,60 TL
Yurt dışı yıllık: ABD, 30 ABD Doları
AB Ülkeleri, 30 Euro
Avustralya, 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka, 250 Kron
İsviçre, 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün
T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay
şubesindeki
IBAN: TR84 0001 0007 6005 9943 0850 01

no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile abonemin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-postanın
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü Üniversiteler
Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A
06800 Çankaya /ANKARA adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler:
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

www.diyanet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Acar Basım ve Cilt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26 Acar Binası
Haramidere / Beylikdüzü / İstanbul - Türkiye
Tel: (0.212) 422 18 34 / Faks: (0.212) 422 18 04
www.acarbasim.com

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. Ankara - Türkiye
Tel: (0.312) 342 22 08 / Faks: (0.312) 341 28 60
www.korzabasim.com.tr
Basım Yeri: Ankara / **Basım Tarihi:** 23.02.2013
ISSN - 1300 - 8471

din düşünce yorum

33

Emek ve Rızık
Dr. Bahattin Akbaş

13 Gençliğin Rehberlik İhtiyacı
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Yenen

16 Popüler Kültüre Karşı
Medeniyet Kalkanı
Doç. Dr. Ahmet Albayrak

19 Gençliğin Değerlerle
Buluşmasında Doğru Örneklik
Adem Güneş

21 Kutsalın Dönüşü
Prof. Dr. Zeki Arslantürk

24 Bireyselleşme ve Kutsaldan
Uzaklaşma
Doç. Dr. Osman Eyüpoğlu

27 Fert ve Toplumda Din Eğitimi ve
Din Eğitimi Doyulan İhtiyaç
Prof. Dr. Hüseyin Peker

30 Dönüşün Geç Olacağı Vakit:
Ömrün İkincisi
Dr. Ömer Müftüoğlu

din ve sosyal hayat

40

İbadetlerde
Şekil-Mana Bütünlüğü
Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

37 Olmak (Ben Oldum!) Tehlikesi
Yrd. Doç. Dr. Nihat Uzun

43 İlişkilerde Samimiyet
Nazlı Özburun

45 Hz. Muhammed (s.a.s.)
ve Sevgi Dili
Fehmiye Üzümcü

48 Yoksa Biz de Kur'an'ı
"Mehcur" mu Bıraktık?
Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karalı

50 İhsan: Allah'a Kullukta En
Üstün Mertebe
Hale Çeribaşı

52 Hayatın İçinde Bir İmam
Kadir Öztürk

54 Kar Yağar, Erir Ömrüm...
Hayrettin Durmuş

kültür sanat edebiyat

72

Toplumsal Barış,
Huzur ve Din Görevlisi
Üzeyir Vavaş

56 Adam Olabilmek
Vedat Ali Tok

59 Kâtip Çelebi (1609-1657)
Sıddık Yıldız

62 Fıkıh Köşesi
Din İşleri Yüksek Kurulundan

64 Yarım Hurmanın Anlattığı
Metin Karabaşoğlu

67 İslam'da Kendimi Buldum
Haz. Halime Demireşik

76 Hz. Peygamber (s.a.s.)'in
Sünnetinde Adab-ı Muâşeret
Kuralları
Ali Çimen

79 Kitap Tanıtımı
Kâmil Büyüker

gündem

Seküler ve Kutsalın Ara Kesitinde Popüler Kültür

Prof. Dr. Soner Gündüzöz *Ondokuz Mayıs Üniv. İlahiyat Fak.*

Popüler kültürün istihvan, istışhab, icma gibi farklı mekanik bağlamlarda akademik olarak ele alınmaya, kültür ajanları tarafından ise bilgi, hikmet, ahlâk ve estetik temellerinde derinliğine inceleme konusu yapılmaya ihtiyacı vardır.

Halk içinde yaşayan motiflere yer veren, onlardan yararlanarak farklı ve daha ziyade hızlı ve gündelik ürünler geliştiren popüler kültür, temelde kent kültürünün başka bir deyişle şehir kültürünün sonucudur. Bu çerçevede başta medya olmak üzere popüler kültürü doğuran ya da yaygınlaştıran kanallar, geçmişten tevarüs edilmiş olan geleneği dönüştürmekte, bunu yeni ve benimsenen unsurlarla evirmekte, bazense geleneği tümünden öteleyerek yerine yepyeni bir şey getirmektedir.

Popüler kültür bu doğrultuda sanayileşme ve modernleşme ile ortaya çıkmakta ve şehre ait gündelik hayatın kültürü olarak kabul görmektedir. Oysaki modernitenin bilgi ve habere yaklaşımı geleneğin hiç de alışık olmadığı türdendir. Modern dünyada bilgi, matbaanın icadıyla yaygınlaşmıştır. Bu çok güzel bir gelişmedir. Fakat kitap, gazete, dergi gibi yayınların basımı ile bilginin alınıp satılan bir nesne konumuna gelmesi, insanoğlunun bilgi algısında bazı kırılmalara da neden olmuştur. Aynı şey haber için de söylenebilir. Önceleri mektup gibi oldukça bireysel bir vasıtayla sağlanan haberleşme giderek kitlesel bir görünüm almış, bu durum telgrafın icadıyla daha da gelişmiştir. İletişimdeki bu gelişme her geçen gün daha da karmaşık hâle gelmektedir. Bu noktada teknolojik gelişmeler takdire şayan nitelikte olsa da söz konusu gelişmelere paralel bir etik oluşturulmadığından yakınılmakta ve özellikle çocukların ve gençlerin medyanın zararlı yönlerinden korunmasına yönelik çabalar hâlâ sürmektedir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının iyiden iyiye gelişmesiyle küresel ölçekte bir pazar oluşmuş, buna bağlı olarak “bilgi” ve “haber” gibi insanın zihni faaliyetlerini besleyen iki önemli kanal, zaman zaman sırf ticari birer olguymuş gibi değerlendirilmiştir. Yalınkat bir yaklaşımla bilgiye ve kültüre yüklenen

bu maddi değer, “ilahî vahyin kökü yerde, dalları semada olan ve maddi ve manevi boyutlar içeren bilgi ağacı” ile resmettiği bilgiyi ve -buna bağlı şekilde- haberi, ruhani ve vicdani özelliklerinden soyutlanmış mekanik bir yapıya irca edebilmektedir. Hâlbuki insan kalıp ve kalbin birleşimi olarak ruhun ete, kemiğe bürünmesiyle çift yönlü teşekül etmiş bir varlıktır.

Kurumsallaşma, tekelleşme ve yabancılaşma sacayakları üzerine oturtulmuş kitle iletişim araçları üzerinden gelişen popüler kültür, çoğu kere ticari kaygılarla şekillendirilmektedir. Örneğin televizyonun aktardığı mesaj, izleyici tarafından alınmakta, fakat izleyici bu mesajla ilgili olumlu ya da olumsuz tepkisini, aldığı mesaj kadar güçlü bir şekilde karşı tarafa iletememektedir. Zaten mesajlar o kadar yoğun gelmektedir ki, çoğu zaman insan ve özellikle çocuklar ve gençler neyle karşılaştığının farkına bile varamamaktadır. Buna bağlı olarak televizyonun karşısında obezleşmiş organizmamıza paralel, abur cubur iletilerle afallanmış zihnimiz, modern hayatın armağanı olarak bize sunulmaktadır. Bu noktada geleneğin bize sunduğu Hammamizade'nin ferahfezası, Nigari'nin, Nakşî'nin ve Şahkulu'nun minyatürleri, Mevlana'nın Mesnevi'si, Ebü'l-Beka er-Rindi'nin Endülüs'e Ağıt'ı, modern dünyanın renkli ambalaj ve ikonlarla sunduğu gündelik ve eğlencelik ürünlerle ne ölçüde baş edebilmektedir? Kültürel değişimin içeriği nitelik olarak doyurucu mudur? Değişim ne ölçüde olmalı, hangi kriterlere dayanmalıdır? Bunlar popüler kültür açısından cevap bekleyen sorulardır.

Popüler kültürün diğer bir boyutunu oluşturan haber olgusu ise daha netameli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok defa medyada yer alan haber kirliliği vicdanları örselemekte, bazen her şey reyting uğruna ölçsüz bir eğlence aracına dönüşebilmektedir. İzleyiciler ellerinde patlamış mısırla-

rıyla, rahat koltuklarında televizyon seyredirken, feci bir kazanın ardından çekilmiş flaş görüntüleri büyük bir serinkanlıkla izleyebilmektedirler. "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." (Müslim, Fadail, 65.) diyen manevi miras, yağlı parmakların arasından akıp giderken, muhteşem cemalinin bu çılgın popcorn kültürüne feda edilmesini gözü yaşlı izlemektedir. Nihayet kültürel mirasımızdaki inanç, ağırbaşlılık, merhamet, nezaket erdemlerinden yansıyan ışıltı, Afrika'da, bir akbabanın gölgesinde, açlıktan ölmek üzere olan bir çocuğun başında nöbet tutan gazetecinin, -en uygun an (!)- geldiğinde bastığı deklanşörün ışığıyla paramparça olmaktadır.

Sanatta da benzer kaygılarla karşılaşmaktadır. Bilgi ve sanat tasavvuf ehlinin ifade

Popüler kültür sanayileşme ve modernleşme ile ortaya çıkmakta ve şehre ait gündelik hayatın kültürü olarak kabul görmektedir:

kalıplarıyla, gayb âleminin şahadet âlemine tecellisi ve ilhamıyken, bazı çağdaş sanat yorumcularının ifadesine göre, çok yakın bir gelecekte sanat galerisinin sponsorluğunda yapılan her şey demode mi olacaktır? Yine onların ifadesiyle süpermarkette alışveriş yapan insanların rastgele hareketleri, geleneksel ve modern sanattan daha zengin mi kabul edilecektir? (Donald Kuspit, Sanatın Sonu, İstanbul, 2006, s. 78.)

Popüler kültür açısından tartışma konusu olan bilgi, haber ve sanata İslam'ın bakışı çok katmanlı bir anlam dairesi içindedir. Maddi kültür unsurları da dâhil olmak üzere

Reklamlar ve her türlü promosyon araçları arka planlarında farklı mesajlar verebilmekte, ürünün satılmasına ilişkin işlevlerinin ötesinde, bir yandan oluşturdukları ideolojik çerçeve ile çocukların ve gençlerin zihinlerine tesir etmekte, diğer yandan bütün insanları, ihtiyacı gözetmeden fütursuz bir tüketim çılgınlığına yöneltebilmektedir.

İslam, kültüre çok boyutlu bir pencereden bakmaktadır. "Hani (Süleyman'a), akşamüstü rahvan ve soylu atlar sunulmuştu. Süleyman Peygamber, 'Doğrusu ben, mal ve metaı, Rabbimi hatırlattığında(n dolayı) severim' dedi. Nihayet atlar gözden kaybolup gittikleri zaman, 'Onları bana geri getirin' diye seslendi. (Atlar getirildiğinde) bacaklarını ve boyunlarını sıvazladı." (Sad. 38/31-33.) ayetinde ifade edildiği üzere her şey Rabbi hatırlattığı ölçüde değer kazanmaktadır. Bu anlamda Allah Rasulünün, "faydasız bilgidan Allah'a sığınması" ilgi çekicidir. Ruhun

derinliğine nüfuz etmeyen, kalbi ve beyni beraberce çevrelemeyen bilgi, pratiğe aktarılsa da Hiroşima'da atom bombası olmaya, zalim ve despot güçlerin elinde hidrojen, fosfor ve bütün türev ve şekilleriyle insanlığı tahrip eden unsurlara dönüşmeye mahkûmdur.

Bu tahribat alelade gibi görünen başka şeylerde de olabilir. Bazı iletişim mühendislerinin, 'balonlu çiklet yanılıgısı' dedikleri sorun, kitle iletişimi ile ilgili olarak insanı diken üstünde tutmak için yeterlidir. Televizyondaki alelade bir sakız reklamı bile izleyici üzerinde sanıldığından çok daha etkili olmaktadır. Bazen ise her şey metalaşmakta, gelenekte 'berekat', 'helalinden kazanç' ve 'kanaat' ekseninde insanileştirilmiş ticaret, "ne pahasına olursa olsun daha fazla tüketelim" söylemi içinde, optimal kâr marjının

bir promosyonuna dönüşebilmektedir. Bu nedenle “özellikle yabancı kökenli TV dizilerinde yedi dakikada bir heyecan ve dikkati tırmandıran bir olayın görünmesi, kadın kahramanın saldırıya uğraması, arabaların kaza yapması ve ardından izleyicinin reklam kuşağının kucağına atılması boşuna değildir.” (Ersan İlal, İletişim, Yıgımsal İletim Araçları ve Toplum, İst., 1991, s. 36.) Ayrıca reklamlar ve her türlü promosyon araçları arka planlarında farklı mesajlar verebilmekte, ürünün satılmasına ilişkin işlevlerinin ötesinde, bir yandan oluşturdukları ideolojik çerçeve ile çocukların ve gençlerin zihinlerine tesir etmekte, diğer yandan bütün insanları, ihtiyacı gözetmeden fütursuz bir tüketim çılgınlığına yöneltebilmektedir.

Dolayısıyla bu noktada popüler kültürü besleyecek bir derinliğe, onu maddi kalıpların ötesine geçirecek bir duyarlılığa ihtiyaç vardır. Kent kültürünün tabii bir sonucu olan popüler kültürü, sıradanlığı, yıkıcı ve zararlı alışkanlıkları yaygınlaştıran bir mekanizma olmaktan çıkartarak, hikmet ve vahyin bilgisiyle boyanmış, dünya ve ahiret mutluluğunu dengeli şekilde ifade eden ve insanları hazların ve saplantıların tahakkümünden kurtaran bir mekanizma hâline dönüştürmek gerekmektedir. Bu ise başta bilim, sanat, edebiyat, müzik ve spor olmak üzere, bu mekanizmaya şekil veren alanların duyarlılığıyla mümkün olacaktır. Bu alanların bilhassa genç dimağlar üzerindeki etkisi akıldan çıkarılmamalıdır. Popüler kültürün daha çok eğlenceye dönük olduğu dikkate alındığında, insan tabiatına uygun meşru eğlence vasıtalarının oluşturulmasının yanı sıra, fastfood veya ayaküstü yemek mantığıyla her şeyi bir anda tüketmeye programlanmış bir tüketim mekanizması yerine, her alanda bilgi, hikmet, estetik, merhamet ve ahlak kavramlarıyla hemhal olmuş bir vizyona olan duyarlılık geliştirilmelidir.

Popüler kültürün vaat ettiği yapay mutluluğun, süfli ve profan aleladelikten deruni bir boyuta aktarılması ile dünyevi oluş ve şeylerin uhrevi boyutta harmanlanması gerçek bir zenginlik olarak, insanlığın kendi dinamiklerini ve gönül dünyasını yeniden keşfetmesiyle mümkün olacaktır. Maddede bile ince bir ruh ve derin bir mana arayan, etrafındaki her nesnede estetik yönü ön plana çıkararak bu geniş bakış açısı, ebedî mutluluk bilincinin inşasına yönelik güçlü bir adımdır. Bu adım, fastfood hamburgeri olarak soframıza gelen tavuk ya da ineğin sadece kızarmış bir piliç ve et değil, bunun Allah'ın yarattığı kâinatta bir vazifesi olan ve belli bir gayeye matuf olarak daha büyük bir idrak ve şuurun tecellisi olarak varoluşa katılan bir varlık olduğunu bize hatırlatacaktır. Böylece “(...) kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.” (İsra, 17/36.) ilahî fermanı çerçevesinde algı dünyamızda ne varsa her biri Allah'ın izzet ve ikramının bir parçası olarak gözümüzde değer bulacaktır.

Bütün varlığın insanlığın emrine amade kılınmasının bu derinlik içinde anlaşılması, tüketim çılgınlığının vaat ettiği hazlardan, göreceli prestijlerden ve sanayi toplumunun mitlerini kutsayan ikonolojiden çok daha insancıldır. Bu cümleden olarak popüler kültürün deruni damarlarla beslenmesi, ancak vahiy temeline dayalı manevi dinamiklerle mümkün olacaktır. Bu ise diğerkâmlık, vefa, kadirşinaslık ve alicenaplık gibi -yeni nesillerin, muhtemelen duymadıkları veya öğretilmediği için demode buldukları, oysa hayatın tam ortasında ihtiyacını duyduğumuz değerlerle boyut kazanacak ve anlam bulacaktır.

Bu yapılmadığı takdirde popüler kültür bir yandan aristokrat kültür ve geleneğinde baş belası bir tehlike olarak görülmeye, diğer yandan bazı toplumcu görüşler açısından ise özgürlük ve direniş temalarıyla kutsanmaya devam edecektir. Hâlbuki popüler kültürle

Popüler kültürün deruni damarlarla beslenmesi, ancak vahiy temeline dayalı manevi dinamiklerle mümkün olacaktır. Bu ise diğerkâmlık, vefa, kadirşinaslık ve alicenaplık gibi -yeni nesillerin, muhtemelen duymadıkları veya öğretilmediği için demode buldukları- oysa hayatın tam ortasında ihtiyacını duyduğumuz değerlerle boyut kazanacak ve anlam bulacaktır.

İlgili her iki yorum da abartılıdır. Bu çerçevede popüler kültürün istihvan, istishab, icma gibi farklı mekanik bağlamlarda akademik olarak ele alınmaya, kültür ajanları tarafından ise bilgi, hikmet, ahlâk ve estetik temellerinde derinliğine inceleme konusu yapılmaya ihtiyacı vardır.

Her türlü farklılık ve kültürel yapıların üzerindeki en yüksek değer ise takvadır. Takva Allah'ın emirlerine uymak, yasakladığı hususlardan kaçınmak olarak tanımlanmaktadır. Bu ise bilgi temeline dayalı olarak seküler olanı uhrevi olana bağlamayı ve hayata sadece maddi kalıplar içinden bakmayarak kâinatı hikmet, merhamet ve estetik üçgeninden okumayı gerekli kılar. Bu çerçevede takvayı, kültürü idealize eden ve üst değerlere bağlayan kurucu ve inşa edici bir olgu olarak da görmek mümkündür. Allah Rasulünün hadisini bu kültürel kodlar içinde anlamak konuya farklı bir boyut kazandıracaktır. "Allah, benim sözümü işitip de (başkalarına) bildirenin yüzünü ağartsın. (Sözlerimin başkalarına aktarılmasının faydası şudur: (Sözlerimdeki) bir bilgiyi taşıyan

niceleri o bilgiyi kendisi kavrayamamış, (aktardığı kişi bunu kavrayacak) olabilir veya (sözlerimdeki) bir bilgiyi taşıyan niceleri kendisinden daha bilgili bir kişiye bunu aktararak (sözün daha iyi anlaşılmasını sağlayabilirler.) Üç nitelik vardır ki, bu üç özelliğe sahip inanchlı bir insan, hainliği akıldan bile geçirmez. Bu nitelikler: 'sorumluluğu yerine getirip karşılığını Allah'tan beklemek', 'Müslüman idarecilere samimiyetle bağlılık' ve 'toplum hâlinde yaşama kararlılığında olmaktır.' Çünkü insanların birlikte ürettikleri toplumsal değerler -hadis metni içinde davet diye geçer-, arkalarında sağlam bir birikim oluşturur." (İbn Mâce, Menâsik, 76.)

Sonuç olarak maddi kalıpların bir yandan merhamet, şefkat ve ünsiyet temelleriyle ruhani, diğer yandan hikmet, vahiy ve bilgi ile irfani bir duyarlılıkla şekillenmesi ve böylece kalbin akılla beraber idrake katılması, üretilen kültürel değerlerin niteliğini artıracığı gibi, dünyayı daha yaşanılır hâle getirecek ve dünyevi mutluluğa sermedi bir boyut katacaktır. ■

Gençliğin Rehberlik İhtiyacı

İnsan, genç olmakla aynı zamanda kendisine bir kimlik belirler ve hayatını bu kimlik üzerinden şekillendirmeyi ister. Ancak bu kimlik edinme, sancılı ve sıkıntılı bir süreç sonunda gerçekleşir.

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Venen *Karabük Üniv. Edebiyat Fak.*

Genç ve gençlik kavramları, hem bireysel hem de toplumsal açıdan çok fazla önem taşımaktadır. Genç ve gençliğin tanımı zamana ve toplumlara göre değişmektedir. Örneğin 16. yüzyıl dünyasında 19 yaşında bir insan, genç olarak kabul edilmezken, bugün 19 yaş gençliğin sembol yaşıdır. Aynı şekilde günümüzde 18 yaş, batı toplumlarında gençlikten yetişkinliğe geçiş olarak kabul edilirken, doğu toplumlarında 18 yaş gençlikten çok uzaklaşmayı ifade edebilmektedir. Bundan dolayı genç ve gençliğin tanımı toplumsal şartlarla belirlenmektedir. Ancak yine de evrensel bir standart tanımı geliştirilmiştir. UNESCO'ya göre genç "öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan, kendisine ait bir konutu bulunmayan bir kişi"dir. Yine UNESCO'ya göre gençlik ise "yetişkinlik statüsünün getireceği maddi kazanç ve sorumluluklara hazırlanabilmek için, gerekli becerilerin ve sosyal yeteneklerin geliştirildiği bir dönem"dir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere "genç" geçiş insanını, "gençlik" ise geçiş sürecini ifade eder. Yani genç ve gençlik, değişim ve arayış döneminin en belirgin gözlenebildiği zamana işaret eder.

Toplumsal değişmelerin sancılı ve sıkıntılı olması gibi bireysel değişimler de aynı zorlukları içerir. Çünkü insan bu dönemde çocukluktan gençliğe geçiş yapar. Bu geçiş, sadece bir zaman ilerlemesi değildir. Bu dönemi sancılı kılan, bir niteliğin değişimidir. Bu nitelik de dünyayı yeniden algılama ve yorumlamaya tabi tutmakla oluşmaktadır. Çünkü insan, genç olmakla aynı zamanda kendisine bir kimlik belirler ve hayatını bu kimlik üzerinden şekillendirmeyi ister. Ancak bu kimlik edinme, sancılı ve sıkıntılı bir süreç sonunda gerçekleşir. Fiziksel özelliklerde meydana gelen değişimlerle başlayan bu zor dönem, duygusal gidiş gelişlerin, bencilliğin, coşkunluğun, aşırılığın ve tutarsızlığın zirvede olduğu bir zamanı ifade eder. Bu geçiş döneminin olumsuz değerlendirilebilecek özelliklerini "en az zararlı" veya "telafisi mümkün" hatalarla geçirebilen genç nesil, geleceğin sağlam inşasında önemli bir rol oynayacaktır. Bu sebeple toplumsal bir yaş kategorisi olmasının ötesinde gençlik, bir toplumun sahip olduğu en önemli hazinedir. Öncelikle gençliği bir hazine olarak gören ve daha sonra bu hazineyi etkin bir biçimde

Ülkemiz nüfusunun en geniş yaş grubu 15-24 arası insanlardan yani gençlerden oluşmaktadır. Bu genç nüfus potansiyelimiz en değerli varlık kaynağımızdır. Ancak bu kaynağın verimli bir şekilde değerlendirilemediği takdirde en büyük tehlikeye dönüşme ihtimali de bulunmaktadır.

değerlendirebilen toplumlar, geleceği tesadüflere bırakmazlar. Ülkemiz bu hazinenin bol miktarda bulunduğu ender ülkelerden birisidir. Çünkü ülkemiz nüfusunun en geniş yaş grubu 15-24 arası insanlardan yani gençlerden oluşmaktadır. Bu genç nüfus potansiyelimiz en değerli varlık kaynağımızdır. Ancak bu kaynağın verimli bir şekilde değerlendirilemediği takdirde en büyük tehlikeye dönüşme ihtimali de bulunmaktadır. Bu anlamda öncelikle mevcut gençlik potansiyelimizin genel bir görünümüne bakmak gerekmektedir. Yakın bir zamanda gerçekleştirilen araştırmaya göre ülkemiz gençliğinin profili şu şekildedir:

- “Gençlerin onda biri yurt dışı görmüş.”
- “Gençlerin boş zamanlarında en sık yaptığı etkinlik televizyon (özellikle yerli dizi) izleme.”
- “Gençler en çok pop müzik dinliyor.”
- “Gençlerin üçte biri gazete okumuyor, onda biri dergi okuyor.”
- “Gençlerin beşte biri internet kullanmıyor.”
- “Gençlerin üçte biri sigara içiyor.”
- “Gençlerin beşte biri alkol kullanıyor ve şans oyunları oynuyor.”

- “Gençlerin yarısı spor yapmıyor.”

(“Türkiye'nin Gençlik Profili” SETA Raporu, 2012.)

Türkiye gençlik profilini yansıtması açısından oldukça önemli bilgiler içeren bu rapor, bizi karamsarlığa sevk etmemekle birlikte, geleceğe umutla bakmayı da sağlamamaktadır. Bu genel tablonun iyi bir şekilde değerlendirilip gerekli adımların atılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Ancak ortaya çıkan bu sonuçtan sadece ülkemiz gençliğinin sorumlu olduğunu düşünmek, eksik bir değerlendirme olacaktır. Çünkü aynı zamanda genç, düşünce ve davranışlarını şekillendirirken yardıma ihtiyaç duyan kişi demektir. Bundan dolayı hata yapma ve bu hatalara göre hayatın ilerleyen yıllarının şekillenme ihtimalinin yüksek olduğu bir dönemde gençlere yönelik rehberlik ve danışmanlık görevlerinin ihmal edilmemesi gerekmektedir. Gençlerin düşünce ve davranış dünyalarının şekillenmesi iyi bir yönlendirme ile mümkün olacaktır. Hayatlarının baharında kendilerine kimlik edinme ve hedef belirleme gibi temel konuların herhangi bir yardım olmadan gerçekleştirilmesi eksik olacaktır. Ancak gerçekleştirilecek bu rehberlik anlayışı, didaktik bir bilgilendirme-

Fotoğraf: Cengiz Topbaş

den daha fazlasını içermelidir. Çünkü “yap” ve “yapma” arasında gidip gelen komutlar eğitmekten ziyade kontrol etmeyi amaçlayan bir düşüncenin ürünüdür. Dolayısıyla iyi bir rehberliğin başlangıcı iyi bir rehber olduğunu göstermekle mümkündür. Bunun göstergesi ise sözlerden çok eylemlerdir. Bu sebeple genç insanlarla sağlıklı bir diyalog oluşturmanın yolu onları tanımakla başlamaktadır. Gençlerle sağlıklı bir iletişim ve rehberlik ilişkisi kurmak için;

- “Gençlere sevgi ve saygı göstermekten kaçınmayın.”
- “Onlarla konuşma ve dinleme başta olmak üzere iletişim kanallarını sürekli açık tutun.”
- “Gençlerin görüş ve düşüncelerine değer verin.”
- “Gençleri kendi gençlik yıllarınızla kıyaslamayın.”
- “Hata yapabilme ihtimallerini sürekli göz önünde bulundurun.”
- “Gençlik çağına özgü biyolojik, psikolojik ve toplumsal hassasiyetleri öğrenin.”
- “Gençlik çağı günlerinin hareketli ve zor bir süreç olduğunu unutmayın.”
- “Gençlerin davranışlarına karşı sert ve katılıktan uzak anlayışla yaklaşın.”
- “Gençlere bol bol sözlü nasihat vermek yerine davranışlarınızla örnek olun.”
- “Gençlerden çok çalışmasını ve başarılı olmasını beklemeden önce, onlara öncelikle “çalışmanın” zevkini öğretmeye çalışın.”
- “Gençleri asla başkalarıyla kıyaslamayın.” ■

Popüler Kültüre Karşı Medeniyet Kalkanı

Bugün gençlerimizin yaşadığı popüler kültürün varlık sebebi, maddeye şekil veren, onun kokladığımız veya hissettiğimiz havasını oluşturan temel ruhun, yani merkezdeki gerçeklik ve faziletin belki kaybolması değil ama ciddi bir şekilde kırılması veya bozulmasıdır. Bu bozulmanın önlenmesi için, medeniyetin iç ve dış güzellik unsurlarını birlikte ele almalı ve yaşamalıyız.

Doç. Dr. Ahmet Albayrak *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.*

Popüler kültür denildiğinde çocuklar ve gençler açısından aklımıza hangi problemler geliyorsa, bunların neredeyse hepsi belirli bir inanca dayalı medeniyet perspektifimizin yoksunluğundan veya yetersizliğindedir. Popüler kültürün en temel işlevi, gencin hayatında bıraktığımız boşlukları doldurmasıdır.

Medeniyet perspektifi başlı başına bir dünya görüşüdür ve amacı da insanın hem bireysel hem de toplumsal olarak yaşam biçimini bütün detayları ile belirlemesidir. Bir inancın medeniyet formuyla zirvelere ulaşması demek, o inancın tüm açılımlarının gerçekleşmesi demektir. Böylece bir dinin müntesibi, çocuk veya genç bile olsa, hayatının her bir detayında boşluk olmaksızın huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşayabilecektir.

Günümüzde inandığımız inanç ve değerlerle günlük hayatın pratikleri arasında çok ciddi farklılıklar belirmekte ve bu durum bizleri psikolojik gerginliklere sürüklemektedir. Gerginliğe katlanmak ve/veya sürdürmek çok zor olduğu için, bir başka ifadeyle insan psikolojisinin sürekli uyum arayışına ihtiyacı olduğundan dolayı özellikle gençler, modernleştirilmiş popüler kültürün unsurları ile eklektik bir biçimde uzlaşmaya ve böylece mutluluğu yakalamaya çalışmaktadırlar.

Bugünün popüler kültüründe her şey bir gösteri aracıdır ve her şey reklama dayalıdır. Gösteri çağında yetişen çocuk ve genç, hem gösterilen hedeflere, -kendi kimliğine ait olup olmadıklarına bakmaksızın,- efsunlanmış olarak ulaşmak istemekte, hem de kendisi için biçilmiş rolleri farkında olmaksızın kabullenerek sahnede yerini almaktadır. Genç, içi boş ve adeta halüsinasyon üreten imgelerle modern çarkın bir dişlisi olabilmek için gereken rolleri oynayacaktır. Ona göre mutluluk, insanın iç dünyasında değil, dış dünyada herkes tarafından gözlemlenen ve onaylanan davranışlarındadır.

Popüler kültürün en temel işlevi, gencin hayatında bıraktığımız boşlukları doldurmasıdır.

Sükûnetin bir dinginlik kaynağı ve kalitenin bir göstergesi olduğunu gence nasıl anlatabiliriz ki! Hız dünyasında yarış içerisinde kaybolmuş gençlik, mehter takımının iki ileri bir geri adımlarını nasıl idrak edebilir ki!

Popüler kültürün medeniyetimizin yüksek seviyelerinden çok ama çok aşağı ve zıt düzeylerde olmasının ve gençlerimizin de korunmasız olarak etkilenmelerinin sorumlusu sadece aileler değildir; çünkü "halk" tabakasını oluşturan aileler de aynı kültürün sarmalı içerisinde boğuşmaktadırlar. Gregory Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde isimli eserinde bir aydın kişinin halkına olan sorumluluğunu vurgulamak için, "Aydın olmak, moda uygun kıyafetler giymek ya da kolalı yakalık ve modern şapka takmak demek değildir. Halk size, iyi bir ücret almanız ve akşamları sözde okuma salonlarında kâğıt ve domino oynamanız için okutup terbiye vermedi. Siz halkın aklını, halkın iradesini ve enerjisini uyandırmak zorundasınız. Halkın fikrini uyandırmalısınız, köylüyü, işçiyi, toplumun alt tabakalarını, nasıl iyi yaşarın, nasıl iyi yaşam koşulları elde edilir diye eğitmek zorundasınız." der.

Popüler kelimesinin bir anlamı da, halkın zevkine uygun olan şeylerdir. Bizler hem halkın zevk düzeyini nasıl artırabiliriz hem de bu zevke uygun neler yapabiliriz diye dertlenebiliyor muyuz? Okumuş insanlar,

Özellikle gençler, modernleştirilmiş popüler kültürün unsurları ile eklektik bir biçimde uzlaşmaya ve böylece mutluluğu yakalamaya çalışmaktadırlar.

diplomalılar, akademisyenler, “ne olacak bu toplumun hâli” diyen yazarlar, dinî ve millî kültür sınırlarını zorlamaksızın, aksine kendi hakikat medeniyetimizden esinlenen üretimleri, günlük hayatımızın pratik uygulamalarını, bizlere huzur verecek eğlence şekillerini, günümüz insanının algılama ve yaşantı tarzlarına uygun biçimde belirlemeliler ki, genç, hayatında bir boşluk yaşamasın.

"Halk için tahayyül (hayal etme), âlimler için ise tasavvur (bir düşünceye dayalı zihni tasarım) ve taakkul (akıl etme) vardır." (İbn Meymun) Halkın, özellikle çocukların ve gençlerin hayal dünyaları çok geniştir. Çocuk oyuncağıyla oynarken geleceğinin hayalleri içerisinde. Çocukların ve gençlerin şiddete ve sadece dünyevi zevklere dayalı plastik ve dijital oyunlarına karşı alternatif veya kopyacı bir tavırla değil, kendi medeniyetimizin dinamiklerinden kaynaklanan güçlü tasavvurlarla geliştirebileceğimiz oyun ve oyuncaklarımız ve eğlence biçimlerimiz olmalı ki dinimizin bu dünyada hayatımıza “anlam” katan ilahî bir kaynak olduğunu fark edelim.

Bugün gençlerimizin yaşadığı popüler kültürün varlık sebebi, maddeye şekil veren, onun kokladığımız veya hissettiğimiz havasını oluşturan temel ruhun, yani merkezdeki gerçeklik ve faziletin belki kaybolması değil ama ciddi bir şekilde kırılması veya bozulmasıdır. Bu bozulmanın önlenmesi için, medeniyetin iç ve dış güzellik unsurlarını birlikte ele almalı ve yaşamalıyız. Bunun için de birbirini tamamlayan şu dört boyutu hayatımıza kapsamlı olarak uygulamamız gerekmektedir. Varlığın özünü oluşturan hakikati hissedebilmemiz için kalbi ve zihni boyut; karşılaştığımız tüm güzelliklerin ilahî güzelliğin bir yansıması olduğunu idrak edebilmek için estetik boyut; insanlar arası sevgiyi artırmak üzere iyiliklerimizi çoğaltmak için ahlaki boyut ve değişik dünyalar arasında uyum ve düzeni sağlamak için ruhsal boyut. Modern popüler kültüre karşı direnmenin ve gençlerle birlikte hayatımızı bütün yönleriyle zenginleştirmenin temel sınırları, işte bu boyutlarda gizlidir.

İlahî kaynaklı din, bir medeniyet perspektifiyle insanlara ulaşır ve bu medeniyet kendi ahlâk, inanç ve sanat değerlerini yansıtan şehirler kurar. Bir şehre baktığımızda, ona vurulmuş mührün rengine göre medeniyetini ve tarihini anlayabilirsiniz. “Halife” olarak yaratılmanın gereği ve anlamı, Allah’ın iradesinin ve sonsuz güzelliklerinin gerçekleştirilmesi değil midir? Allah adına her şeyi kapsayan bir medeniyetin inşa ettiği şehir (medine), genç yaşlı her insanın fiziki ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermekle birlikte, aynı zamanda metafiziksel, sanatsal ve kültürel ihtiyaçlarını da karşılayabilir. Böyle bir medeniyet havzası, çocuk ve gençler için diğer yabancı kültürlerden gelecek etkilere karşı güçlü bir kalkan gibidir. Bu havzada huzur içerisinde yetişen gençler yaşam zevkini tadabilecekler, estetik algılarını geliştirebilecekler ve varoluşla ilgili herhangi bir anlam boşluğu hissetmeyeceklerdir. ■

Gençliğin Değerlerle Buluşmasında Doğru Örneklik

Gençler güven verici kişilerin etrafında bulunmaktan hoşlanırlar. Güven duyduğu kişinin adil olduğunu da görürse böylesi bir durum gencin o kişiye tutku ile bağlanmasını beraberinde getirir.

Adem Güneş

Çocukluktan yetişkinliğe her yaş döneminde insan, farklı duyarlılık dönemleri ile yaşama tutunur. Bu duyarlılıklar aynı zamanda kişinin temel ihtiyaçlarını da oluşturur. Örneğin, erken çocukluk döneminde çocuğun duyarlılığı “anneye” yöneliktir... Anneye yönelik bu duyarlılık aynı zamanda onun temel ihtiyaçlarının giderilmesini de beraberinde getirir. Bu dönemde çocuğun şefkate ihtiyacı vardır ve çocuk sevgi ve şefkat ihtiyacından dolayı kendini anneye “bağlayarak” bu ihtiyacını giderir. Ya da 4 yaş döneminde çocuğun artık anneye doyumaması geçmiş, kardeş veya arkadaş ihtiyacı başlamıştır. Bu nedenle, bu dönemdeki çocuklar “kardeş” ihtiyacını veya “okul” ihtiyacını dile getirir. Artık anne çocuğuna yetemediğini fark eder. Veya çocuk 10 yaş dönemine geldiğinde, merak ve maceraya karşı bir duyarlılığın gelişir ve böylece kâinatı öğrenme, çevresindeki olayların nedenlerini araştırma ihtiyacını hisseder.

Çocukluk döneminde duyarlılıklar tek tek oluşup kapandığı hâlde, gençlik döneminde aynı anda birkaç duyarlılık birden uyanır. Bu duyarlılıkların en belirgin iki tanesi; adalet

ve emniyettir. İşte bundandır ki gençler, çevresinde adaletli görmedikleri kişilere karşı yıkıcı ve isyankâr davranışlar sergilerler. Yetişkinlerin gençlerle anlaşabilmesinin en önemli şartı “güvenilir” yani “emin” olmasıdır. Gençler güven verici kişilerin etrafında bulunmaktan hoşlanırlar. Güven duyduğu kişinin adil olduğunu da görürse böylesi bir durum gencin o kişiye tutku ile bağlanmasını beraberinde getirir.

Günümüz ebeveynlerinin temel eksikliği, gençlere “adaletli” bir anne baba görüntüsü sunamamalarıdır. Anne ve babasının bazen “yalanlarına” ve bazen kendi çıkarları adına “adaletsiz” davranışlarına şahit olan genç için ebeveynin itibarı düşmeye başlar. Bir gencin gözünde kendi anne babasının itibarının düşüyor olması, o gencin üzerinde anne baba tesirinin kalkıyor olmasını da beraberinde getirir.

Yetişkinler ile genç arasında oluşan bu tesir zafiyeti, o gencin sosyal, dinî, kültürel ve ahlaki kuralları öğrenmesinin önündeki en büyük engeli oluşturur.

Bir genç, güven duymadığı hiçbir yetişkinden “din” veya “ahlak” kuralları edinemez.

Fotoğraf: Cengiz Topbaş

Ediniyor gibi görünse de o kuralları bir yaşam tarzı olarak hayatında uygulayamaz. İşte bu açıdan bakıldığında, gençlere din ve dinî değerler aktarılırken o değerleri aktaracak kişinin hassasiyetlere ne kadar dikkat ettiği hayati önem taşır. Birçok genç vardır ki, kendisine dinî bilgiler anlatan kişilerde gördükleri “adaletsiz” ve “güvensiz” davranışlar nedeni ile dinden de uzaklaşmıştır.

Günümüzde bir gencin hassas terazisi karşısında dengeyi hiç bozmadan durabilmek oldukça zordur. İşte bu açıdan, gençlere din ve dinî değerler anlatılırken, belli bir bilgi basamağından sonra artık sahabe ve peygamberlerin yaşamları anlatılmalıdır. Sahabenin adalet ve emniyet konusunda ne kadar titiz oldukları onların yaşam öyküleri ile birlikte anlatılmalıdır. Gençlerin sahabe yaşamlarını öğrenmeleri, onların dinî değerlere daha sıkı sarılmasını da beraberinde getirecektir...

Bununla birlikte, gençlik dönemi, “fitrat tetiklenmesi” dönemidir. Şöyle ki, gençler çevrelerinde gördükleri insan tiplerini çok çabuk taklit eder, onlar gibi olmaya özen gösterirler. İşte tam da bu dönemde, gençler Peygamber Efendimiz ve sahabilerin kişilik özelliklerini öğrenmeye başladığında kendi fitratına uygun olan bir sahabe modelini kendine örnek olarak alır ki, buna çocuğun özünde bulunan fitratın, bir model şahıs ile gün yüzüne çıkması olarak bakabiliriz.

Gençlerin dinî değerleri benimseyebilmesi, ancak “adalet” ve “emniyet” duygularını zirvelerde yaşamış olan ve kendi karakterine uygun olan sahabe efendilerimizin yaşamlarını öğrenmesi ile mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, sahabe yaşamlarını anlatan eserler, sohbetler veya filmler gençlere dinî değerlerin aktarılmasında önemli enstrümanlardır. ■

Kutsalın Dönüşü

Tarihin her döneminde insanlar aşkın varlıkla (kutsalla) ilgili hak veya batıl, doğru veya yanlış bir inanca ve bu inancın tezahürleri olan bir dine veya din anlayışına sahip olmuşlardır.

Prof. Dr. Zeki Arslantürk *Marmara Üniv. İlahiyat Fak.*

İnsan düşünen bir varlık olduğu kadar, inanan bir varlıktır. Düşünmenin temelinde akıl bulunur. Bu bağlamda sorumluluğun muhatabı akıldır. Aklın yetersiz olduğu durumlarda tasavvur, aklın ötesine geçerek yeni durumlara uymayı sağlar. Bu aşamada inanç olgusu devreye girer ve düşünmeyi etkisi altına alır. Bundan sonra insan, artık düşünen ve inanan varlıktır.

Ancak her inanç dinî inancı doğurmaz. Bir inancın dinî inanç olabilmesi için bu inancın aşkın varlıkla ilgili bir imana dönüşmesi gerekir. Dinî inanç, bilgi ve iman bütünlüğü çerçevesinde, ifadelerin (aşkın varlıkla ilgili dogmaların) doğru olduğuna inanmaktır. Bu özelliği ile dinî inanç, diğer inanç türlerinden (tutumlardan) ayrılır.

Dinî inanç, insanın kendi üzerinde (aşkın) kutsal varlığa inanması ile başlar ve ona ram olmada karar kılar. Artık insan, bu aşkın varlığın kuludur. Bu varlık aynı zamanda onun kutsalıdır. Böylece din, insan tarafından kutsallık izafe edilen aşkın varlığa iman ve bu imanın insan hayatındaki tezahürüdür.

İnsanın hayatında kutsalları ve bu kutsallara ilişkin inançları vardır. Diğer bir ifade ile dinlerin ortak olduğu nokta, kutsal inancıdır. Bazı kutsal veya kutsallar din için merkezî bir konumda bulunur. Diğer kutsallar, bu

Din Sınıflamaları

Tanrılı Dinler / Tanrısız Dinler

Tek Tanrılı Dinler / Çok Tanrılı Dinler

Vahiy Dinleri / Kültür Dinleri

Peygamberli Dinler / Peygambersiz Dinler

Kitaplı Dinler / Kitapsız Dinler

Verel Dinler / Evrensel Dinler

Hak Din / Batıl Din

merkezî kutsal etrafında yer alır/şekillenir. Ancak bu merkezileşme olgusu dinin mahiyetine göre değişir. Her din kendi kutsalları ile var olur ve yaşar.

İslam dini, tek tanrılı, peygamberli, vahye dayalı, kitaplı, evrensel ve hak din olarak kendini tanımlar. Bu tanıma göre İslam dininin merkezî kutsalı (De ki: O, Allah'tır; tektir. Her şeyden müstağni, her şey O'na muhtaçtır. Doğmamış, doğurmamıştır. Hiçbir şey O'na denk değildir.) (İhlas, 112/4.) Mutlak kutsal olan Allah'tır. Ancak insan olarak Müslüman'ın da kutsalları vardır. Kültürü de (İslam Kültürü) bu kutsallarla ilişkisinden doğar. Müslüman'ın kutsalla ilişkisinin temel şartı, kutsalı fetiş hâline dönüştürmemektir.

Din-kutsal ilişkisi

Kutsala inanç diğer inançlar gibi belli bir yaşta başlar ve insan benliğine zaman içerisinde yerleşir. Düşünme çocukta somuttan soyuta doğrudur. Çocuk kutsalı hep somut olarak algılar. Buna karşılık çocuğun en büyük sermayesi doğuştan getirdiği duygu ve heyecanları ve de merakıdır. Çocuğun kutsal zaman, mekân, olay ve olgularla buluşması duygu ve heyecanlarını harekete geçirir ve ona kutsalla ilgili soru sorma fırsatı sağlar.

Aydınlanma çağı ile başlayan sekülerleşme (dünyevileşme) sürecinde ilk vurgunu yiyen kesimlerden birisi de gençler olmuştur.

Modernizmin göstergeleri dinî odak noktası olmaktan çıkar; inançlar ve davranışları dünyevileştirir; madde merkezli bir hayat süreci içinde insanlığı etkisi altına alır. Bu süreç modernleşme arzusu içerisindeki toplumları da modernleştikleri kadarıyla tabii olarak etkiler.

Gelinen süreçte modernizmin sekülerleşme ile birlikte madde merkezli dayatmaları ile ilgili; din ve dünyevileşme ilişkileri hakkında sosyologlar arasında üç teori teşekkül etmiş bulunuyor: Birincisi, klasik pozitivist ve evrimci paradigma olup dünyanın giderek sekülerleşeceğini ve dinin etkisinin ortadan kalkacağını öngörmektedir. İkincisi -yeni paradigma olarak da bilinir-, bunun tam tersine dünyamızın giderek dindarlaştığı ve sekülerizmin marjinalleştiği görüşü, üçüncüsü de -eklektik, diyalektik ve eşzamanlı var oluş ya da mücadele paradigması olarak bilinir-, din ve sekülerleşmenin birlikte var olacağı ve birbirini etkileyeceği ve dönüştüreceği görüşüdür. (Bkz. Ali Köse, "Laik Ama Kutsal", İstanbul: Etkileşim Yay., 2006, s. 11-18. Ayrıca bkz. Ali Coşkun, "Dinin Sosyal Gerçekliği, Dünyevileşme, İslam ve Türkiye", Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı-19, s. 19-23.)

Çağdaş din sosyologları arasında her üç görüşün de temsilcilerinin bulunmasına rağmen din trendinin yeniden yükselmeye başladığını ileri süren görüşler daha fazladır. Nitekim Peter L. Berger, başlangıçta dinin giderek zayıfladığı ve toplumdan çekildiği görüşünü benimserken geldiği noktada bu görüşünden vazgeçtiğini ifade etmektedir. (bkz. Peter L. Berger, *Dinin Sosyal Gerçekliği*, çev. Ali Coşkun, İnsan Yayınları, İstanbul 1993.) John Naisbitt ve Patricia Aburdane'nin *Megatrends 2000* adlı çalışmalarında trendi yükselen 10 olgu arasında din de yer almaktadır. (Bkz. John Naisbitt ve Patricia Aburdane, *Megatrends 2000*, Çev. Erdal Güven, Form Yayınları, 1990.) **Bilim, felsefe ve din ilişkisi üzerinde çalışan Oxford Üniversitesi profesörlerinden John C. Lennox** (*God's Undertaker: Has Science Buried God?*) "**Aramızda Kalsın Tanrı Var**" adlı eserinde "**Bilim Tanrı'yı gösteriyor, ama bazı bilim adamları bunu itirafa hazır değil.**" (bkz. John C. Lennox, *Aramızda Kalsın Tanrı Var*, Çevirmenler Reşit Şahin-Sare Levin Atalay, İstanbul 2012.) **değerlendirmesi yapıyor. Lee Strobel ise kitabına The Case for a Creator, Hani Tanrı Ölmüştü?** adını koymaktadır. Son zamanlarda Batı'da bu tür araştırma ve yayınların artması Darwin Teorisinin çökmesi ile ilişkilidir. (bkz. Lee Strobel, *Hani Tanrı Ölmüştü?*, Çevirmenler: Sare Levin Atalay-Reşit Şahin, İstanbul 2011.)

Nitekim bizim literatürümüzde de gençlerin (özellikle üniversite gençliğinin) dine karşı tutumları ile ilgili akademik seviyede ciddi araştırmalar mevcuttur. (Bkz. Orhan Türkdoğan, *Kapitalistleşme Sürecinde Öğrenci Beklentileri*, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, s. 114, Haziran 1996; Münir Koştaş, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, Ankara 1995.) **Bu bağlamda 1998 yılında "Kutsalın Dönüşü ve Yeni Toplum Arayışları"** (Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü ve Yeni Toplum Arayışları*, *Ayışığı Yayınları*, İstanbul 1998.) **adıyla yayınladığımız araştırmamızın sonuç kısmını şu şekilde özetleyebiliriz:**

"Ölüm karşısında öldürme gücüne sahip varlığı bilme ve ona ram olma olgusu, belli inanç sistemlerinin oluşmasına sebep olur. Üst yapıda oluşan bu inanç sistemleri, "din" adı ile yapılaşarak kişileri ve toplumu etkisi altına alır ve tarihi varlık alanını belirleyen faktörlerden biri olur.

Tarihin her döneminde insanlar aşkın varlıkla (kutsalla) ilgili hak veya batıl, doğru veya yanlış bir inanca ve bu inancın tezahürleri olan bir dine veya din anlayışına sahip olmuşlardır.

İnsanın kutsalla (tanrıyla) ilgili inancı (inanma veya inanmama) ve bu inancı hayat tecrübesi yapma durumu ve derecesi tarihi varlık alanı içerisinde farklılıklar arz etse de bütün üyelerinin toptan dinsiz olduğu toplum olmamıştır. Yapılan araştırmalar dinin geniş kitleler tarafından hâlâ kabul gören bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle modernizm sonrası oluşmakta olan yeni toplumsal yapılarda (postmodern) dine, özellikle mistisizme karşı olumlu yönde bir eğilimin olduğu gözlenmektedir. Araştırmalar (bizim araştırmamız da dâhil) Türkiye'de de benzer yönde bir gelişim olduğunu göstermektedir.

Gençlerin dine yönelmesinin iki ana göstergesi önemlidir. Bunlardan birisi Tanrı (Kur'ani kavramı ile ALLAH) inancı, diğeri de kutsal mekânlardaki oranıdır. Bizim yaptığımız tespitlere göre (ki diğer araştırma bulguları ile örtüşmektedir) Türkiye'de üniversite gençliğinin % 81'i Tanrının varlığına inanmaktadır. Herhangi bir yaratıcıya inanmayanların oranı ise % 5'tir. Problemlili inançlıların oranı ise % 15 olarak bulunmuştur. İkinci göstergesi yaşlı kesim daha iyi gözlemlemektedir. Yaşlı insanlarla yaptığımız mülakatlarda camiye gelen gençlerin arttığını ifade ediyorlar. Bizim de gözlemlerimiz bu şekilde olmuştur. ■

Bireyselleşme ve Kutsaldan Uzaklaşma

Dinin en önemli özelliklerinden biri kişiyi sosyalleştirmesi; yani topluma uyumlu bir birey hâline getirmesidir. Bireyselleşme ise çevresel baskılara olabildiğince direnmeyi ifade ettiğinden, bireyçi bir kişi dinden/kutsaldan uzaklaşma eğilimi gösterecektir.

Doç. Dr. Osman Eyüpoğlu *Ondokuz Mayıs Üniv. İlahiyat Fak.*

Bireysellik ve bir bakıma zıddı veya daha doğrusu onu dengeleyecek bir kavram olarak sosyallik (kolektiflik), gündelik hayatımızda sürekli iç içe olduğumuz iki davranış eğilimi olarak tanımlanabilir. Gündelik hayatta bireysel yaşamak, grup/toplum baskısına karşı çıkmayı veya bu baskıdan asgari düzeyde etkilenmeyi ifade eder. Sosyal/kolektif yaşamak da tersinden grup/toplum baskısına boyun eğmeyi veya bu baskıyı azami derecede dikkate almayı dile getirir.

Kuşku yok ki insan yaratılışı itibarıyla kendine özgü yanı olan ve onu diğer insanlardan (toplumdan) ayıran bir yöne de sahiptir; aynı zamanda doğduğu andan itibaren başkalarına muhtaç olan ve bu nedenle sosyalleşmeye de eğilimli olan bir varlıktır. Bu iki yönlü durum beşerî bilimsel kuramlara da yansımıştır. Örneğin sosyolojide kuramları en temelde “insan mı toplumun ürünüdür; yoksa toplum mu insanın ürünüdür?” temel varsayımına bağlı olarak iki kategoriye ayrılanlar da vardır. Bu bağlamda sosyal davranış yoktur deyip psikolojizme kayan veya bireysellik mümkün değildir deyip sosyolojizme kayan görüşler mevcuttur.

Bu iki zıt görüşü, dünyanın imtihan dünyası olmasını sağlamak bakımından birbirini dengeleyen eğilimler olarak birleştirmek daha anlamlı görülebilir. İnsan, topluma muhtaç bir varlık olarak doğar ancak gittikçe kimseye muhtaç olmamak ister. Gün gelir ya dünyayı sırf çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmek veya onu ıslah edip tüm insanları mutlu kılabilmek için bütün güçlere tek başına sahip olmayı arzulayabilir. “Keşke tek güçlü ben olsam da tüm dünyayı ıslah edip adaletli bir yapıya kavuşturabilsem.” şeklindeki bir temennide, bireyselleşme toplumsallığın en anlamlı bileşimini görmek mümkündür. Tolstoy’un da değindiği üzere gerçek hiç de bu temenniye uygun değildir. İnsanlar sürekli birbirine muhtaçtır, hatta muhtaç yaratılmışlardır; yani başkasına muhtaç olmanın önüne geçilemez. Bundaki hikmeti Tolstoy “İnsan Ne ile Yaşar” adlı eserinde, “İnsanlar birbirlerine muhtaç kıldılar ki,

birbirlerinin kıymetini daha iyi bilsinler ve bu nedenle kardeşçe yaşamayı başarabilsinler’ şeklinde dile getirir.

Günlük hayatta bireysellik, kendi ayakları üzerine durabilen, kendi kendine yeterli olabilen kişi anlamına da gelmektedir. Birey olabilmiş kişi ifadesi ile kendi kendine yapması gerekenleri başkasından beklemeden; başkasına ve topluma gereksiz yere yük olmayan insan anlaşılmaktadır. “Veren el alan elden üstündür.” özdeyişi de bize böyle bir birey olmamızı tavsiye eder.

Çağımızda bireyselleşme ile daha çok aşırı özgürlüğü toplumların bireylerinin kişiliği ifade edilmek istenmektedir. Aşırı bireyci bir kişi, özgürlükleri kısıtlayan hemen her şeye karşı çıkma eğiliminde olacaktır. Örneğin dini, toplumun genelini anladığı gibi değil de kendine özgü anlayıp yorumlayabilecektir. Dinî gruplardan değil, bireyci dindarlardan söz edilecektir. Bu tutum da dinin veya kutsalın en önemli özelliği olan cemaat vasfına zarar verecektir. İnananları bir çatı altında toplayan anlamına gelen camiler bireyci topluluklarda bu görevlerini çok cılız olarak ifa edebilirler. Bireysel yaşayan bir dindar namazı cemaatle kılmaya az önem verecektir.

Bireyselleşme, modernitenin ikilemlerinden biridir. Bu ikilemler; soyutlama, gelecek yönelimi, bireyselleşme, özgürlük ve dünyevileşme olarak ifade edilir. Bunların hemen hepsi aşırı özgür bir bireyci topluma götürür. Modernitenin tüm bu ikilemlerinin dine olumsuz etkileri bilinmektedir. Daha çok Batıya özgü bu husus zamanla Doğu ülkelerine de sirayet etmiştir ve hâlâ etmektedir. Tönnies’in ayırımıyla cemaatçi bir yapıdan cemiyetçi bir yapıya geçiş veya Durkheim’ın ifadesiyle mekanik toplumdan organik topluma geçiş ağır bedeller ödetmiştir.

Dinin en önemli özelliklerinden biri kişiyi sosyalleştirmesi; yani topluma uyumlu bir birey hâline getirmesidir. Bireyselleşme ise çevresel baskılara olabildiğince direnmeyi ifade ettiğinden, bireyci bir kişi dinden/kutsaldan uzaklaşma eğilimi gösterecektir.

Din, insanın çıkarına ve keyfine göre hareket etmesini sınırlarken, bireyci bir insan ise aşırı özgürlükten yana olacağı için böyle bir sınırlamaya rıza göstermeyecektir.

Bireyci bir kişi sadaka isteyene bir şey vermek yerine "Allah versin" demeyi tercih edebilir. Zira bireyselleşme dünyaya aşırı önem vermeyi de ifade eder. Dünyaya aşırı önem vermek demek, dine az önem atfetmek demektir. Hâlbuki din/kutsal, hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için; yarın ölecekmiş gibi de ahiret için çalışmayı önererek din-dünya dengesini gözetmektedir. Modernitenin dünyevileşme ikilemi ise dini esas almaz ve onun yerine aklı koyar. Dinin terbiyesinden yoksun salt bir akıl çıkarıcıdır ve sadece görünen bu dünya için çalışmayı anlamlı bulur. Din, insanın çıkarına ve keyfine göre hareket etmesini sınırlarken, bireyci bir insan ise aşırı özgürlükten yana olacağı için böyle bir sınırlamaya rıza göstermeyecektir.

Modernitenin söz konusu olumsuz tesirleri günümüzde tersine dönmeye başlamıştır. Bunun nedeni aşırı bireyselleşme ve özgürlük talebinin sağlıklı toplumsal bir yapıya zarar verdiğinin daha iyi farkına varılmasıdır. Çünkü aşırı bireyselleşme ve özgürlük talepleri dinî canlılığı zayıflatmış ve bundan da toplumsal hayat zarar görmüştür. Dinsel çöküş beraberinde toplumsal çöküşü de getirdiğinden, bu durumu fark eden aileler, düşünürler ve yöneticiler çareler düşünmeye başlamışlardır. Toplum demek beraber yaşama sanatını öğrenmekse, sadece kendini

düşünen bireylerden oluşan kalabalıklar sağlıklı toplumsal bir yapıya kavuşamazlar. Aşırı bireyselleşmiş gruplar grup vasfını kaybeder ve toplum çöker. Bu nedenle bir arada yaşamayı en iyi destekleyen bir kurum olarak dinin önemi günümüzde yeniden anlaşılmaya başlanmıştır.

Modernite ile başlayan dinî açıdan olumsuz tesirler günümüzde dinsel geri dönüşümde dönüşmektedir. Zira bir Yaratıcı'ya inanma ihtiyacı ve dinin, "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." şeklindeki ahlaki buyrukları olmadan huzurlu bir hayat kurmanın âdeta imkânsız olduğunu tarih sürekli telkin etmektedir. Soyutlama, gelecek yönelimi, bireyselleşme, özgürlük ve dünyevileşme gibi nitelikleri ile modernite âdeta tek rakibi olarak dini karşısına almış ve maddi açıdan huzurlu bir toplum inşa edeceğini vaat etmişti. Ancak hiç de öyle olamamıştır; işsizlikler, savaşlar, sömürüler artarak devam etmiştir. Modernite kendine olan güveni sarsınca postmodernite ortaya çıkmış ancak o da modernitenin açtığı yaraları tedavi edememiştir. Çünkü modernite tek gerçek benim derken, postmodernite de âdeta gerçek sonsuzdur, diyordu. Bu anlamda postmodernite modernitenin bireyselleşme ikilemine dönüşüyordu. Bunların ikisi de insanın anlam arayışına yeterince cevap olamadı. Neticede modernite ile vicdanlara çekilen ama hiç değişmeyen bir hakikat olarak kutsal/din tekrar gündelik hayata daha canlı olarak dönmeye başladı. Zira insanın anlam arayışına; yani ben kimim, nereden geldim, ne için geldim, nereye döneceğim, niçin döneceğim gibi asli sorulara en doyurucu cevabı sadece kutsal/din verebilmiştir. İnsanın ben varım diyebilmesi için bu sorulara cevap bulması gerekir ve bu nedenle söz konusu sorulara varoluşsal sorular denmektedir. Çünkü insanı diğer canlılardan (içgüdüsel dünyadan) ayıran, bu soruları sorması ve onlara cevap aramasıdır. Cevap kaynağını ta Hz. Âdem'den beri bulmuştur: Din/Kutsal. İnsan o günden beri bu kaynakla olan irtibatının kuvveti nispetinde huzurlu bir dünya inşa edebilmiştir/edebilmektedir. ■

Fert ve Toplumda Din Eğitimi ve Din Eğitimine Duyulan İhtiyaç

Doğru din eğitimiyle yetişmiş samimi inanca sahip insanlar, kendi içlerinde ve çevreleriyle barış içinde yaşayan olgun kişilerdir. Kendi mutluluklarını başkalarının mutluluklarından ayrı düşünmeyen insanlardır.

Prof. Dr. Hüseyin Peker *Ondokuz Mayıs Üniv. İlahiyat Fak.*

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik, onun inanan bir varlık oluşudur denebilir. İnançsız bir insan tasavvur edilemez. Çünkü insan kendi değerini anlamak ve yaratıcı gücünü ortaya koymak için herhangi bir şeye inanmak zorundadır. İnsan eğer hiçbir şeye inanmamış olsaydı, o zaman faaliyetsiz olması gerekirdi. İnsanın bütün davranışlarının, inandığı değerlerin tasvir ettiği hedeflere ulaşmak amacıyla yapıldığı bir gerçektir. Bu nedenle ki, inanç insanın başta gelen bir ihtiyacıdır.

İnsan çevresine uyum konusunda ne derece başarılı olursa olsun, yine de birtakım ruhsal ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Ruhsal ihtiyaçların başında da, günlük hayatın zorluklarından, realiteden kaçmak, açıklanamayan olaylar karşısında duyulan acz, korku, dehşet ve hayretten kurtulmak, gelecekle ilgili

endişelerin giderilmesi, devamlı bir iç huzuruna kavuşmak vs. gelmektedir. İnsan bu ihtiyaçların etkisiyle eğlenceye, oyalanmaya, kendini ifade arzusu ile sanata, isteklerine kavuşma, dayanak arama, sığınma amacı ile de dine başvurmaktadır. (Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, 1959, s. 36-37)

Dolayısıyla inanma duygusu insanın kopmaz bir parçasıdır ve kutsal bir varlığa inanmak insanca bir ihtiyaçtır. Erich Fromm'un vurguladığı insandaki bir şeye yönelim ve bağlanma eğilimi, onu ya her şeyden güçlü bir varlık olarak Allah'a ya da Allah yerine koyduğu başka varlıklara bağlanmaya götürmektedir. Öyle ki Allah'a tapmayan, yani daha yüksek düzeydeki din biçimini benimsemeyen kişi, daha aşağı düzeydeki tapınma biçiminden (tabiata, putlara, ruhlara, hayvanlara, kişilere, maddiyata vs.) kendini

Fotoğraf: Burhan Çimen

kurtaramaz. Böylece kendinden daha değerli şeyleri kutsallaştırarak kendini aşağı durumlara düşürür ve fitratına ters olan bu yaklaşım onun huzursuz bir hayat sürdürmesine neden olur.

Kur'an'da insanların tek Allah'a inanma eğilimiyle yaratıldıkları şöyle anlatılmaktadır: "Sen yüzünü Allah'ı bir kabul ederek dine çevir! Allah'ın yarattığı şekle ki, insanların yapısı ona göredir. Allah'ın yaratması değiştirilemez. Doğru din budur, fakat insanların çoğu bilmez." (Rum, 30/30) İşte insan eğer çocukluk döneminden itibaren fitratındaki tek Allah'a inanma eğilimine uygun bir eğitim verilerek yetiştirilmezse, o zaman ya kendi geliştirdiği ya da öğrendiği yanlış dinî bilgilere dayalı bir dinî hayat oluşturabilir, tabiat güçlerine de, şeytana da tapabilir. Bunu hem önceki toplumların hayatlarında hem de günümüzde çok net olarak görebilmekteyiz.

Fert ve toplum açısından din eğitimine duyulan ihtiyacı ve din eğitiminin önemini

iyi anlayabilmek için, din eğitimiyle insanlara kazandırılmaya çalışılan özellikleri ve bu özelliklerin fert ve toplum için önemini belirtmek gerekir. Kuşkusuz din eğitimi derken burada dikkate almamız gereken İslam dininin esaslarının öğretim ve eğitimidir.

İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarına baktığımızda, İslam'ın öngördüğü dindarlığın dengeli bir dindarlık olduğu çok açık olarak anlaşılmaktadır. İslam dini aşırılıkları uygun görmeyen, akli ve bilimi ön planda tutan, "bireyin kendisi için istediğini diğer insanlar için de isteyen bir anlayışı" inancın temeline koyan, özgürlüğü esas alan, hiçbir şekilde zorlamanın olamayacağını vurgulayan (Bakara, 2/256) bir dindir. Türkiye'de psikiyatrinin kurucusu olan rahmetli Prof. Dr. Mazhar Osman Uzman, İslam dininin ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini şöyle belirtir: "İslamiyet sinir sisteminin esenliğini temin eden bir dindir. Bilhassa alkole karşı amansız düşmanlığı, zinayı yasaklayan

ve aile hayatını koruyan felsefesi, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma akidesi, zekâtı farz kılarak başkalarını düşünmeyi esas hükümlerden sayması, derin tevekkül ve kanaat ile medeniyetin göz kamaştırıcı ihtiraslarına karşı aşırılığa kaçmamayı tavsiye etmesi, ne tamamen dünyaya bağlanmaya ne de dünyadan uzaklaşıp inzivaya çekilmeye yer vermemesi, katli ve intiharı menetmesi gibi insanın ruh hayatına ahenk ve huzur veren yüksek faziletlere sahiptir." (Mazhar Osman Uzman, Tababet-i Ruhîye, 1928, s. 179)

İslam inancına göre dünya bir sınav yeridir. İnsan bu dünyada yaptığı her hareketin, başına gelen şeylere karşı gösterdiği tavrın karşılığını öldükten sonra görecektir. İyi davranışların, yaptığı her iyi hareketin karşılığında ahirette mutlaka ödüllendirilecek, ancak kötülük yapmışsa cezaya çarptırılacaktır.

İslamiyet dünyanın geçiciliğini, ahiretin ise ebediliğini, sürekli vurgular. Dünya ile ilgili şeyleri Müslümanın gönül âlemine sokmamasını ister. Dünya hayatını amaç değil, araç olarak görür. Böyle bir inanca sahip olan insan ise, hem aşırı arzularını frenler hem de arzu edip de sahip olamadığı şeyler için üzülen stres içerisine girmez.

İslam dini insanı ruhen koruyan, onu olgunlaştıran, bencillikten ve kötü duygulardan uzaklaştıran, çevresindekilerle ilgilenmeye, onlara yardım etmeye çağıran, olumlu kişilik özelliklerine sahip kılan bir muhtevaya sahiptir. Dolayısıyla böyle bir dinin esaslarının çocuklara ve gençlere öğretilmesi, bu esasları benimseyen bir neslin, bir gençliğin yetişmesi, gencin hem kendini gerçekleştirme ve ruh sağlığını koruması açısından hem de toplumla bütünleşmesi, toplumdaki birlik ve bütünlüğün sağlanması, bencilliğin değil diğerkâmlığın öne geçmesi açısından çok önemlidir. Doğru din eğitimiyle yetişmiş samimi inanca sahip insanlar, kendi içlerinde ve çevreleriyle barış içinde yaşayan olgun

kişilerdir. Kendi mutluluklarını başkalarının mutluluklarından ayrı düşünmeyen insanlardır.

İşte fert ve toplum için oldukça önemli olan dinin varlığını sürdürebilmesi ve gelecek nesillere en doğru bir şekilde aktarılabilmesi, ancak iyi bir din eğitimiyle mümkündür. Din eğitimiyle okullarda, cami ve Kur'an kurslarında çocuklara, gençlere ve yetişkinlere verilecek doğru ve yeterli düzeydeki dinî ve ahlaki bilgiler, onlarda olumlu bir dindarlığın oluşmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan çocuğun ileride dine karşı müspet veya menfi objektif bir tutum takınabilmesi için, dinî bilgileri asgari düzeyde almış olması, bilmesi gerekir. Yoksa dine karşı kendi bilgisine göre değil, başkalarının bilgi ve yönlendirmesine göre tutum takınmak zorunda kalır ve onların oyuncağı durumuna düşebilir.

İşte devlet, vatandaşını bu duruma düşürmek ve ona en iyi şekilde yardım edebilmek için, mümkün olduğu ölçüde mensup olduğu dinin esaslarını ona öğretmekle yükümlüdür. Yasal düzenlemelerin bu doğrultuda yapılması önemlidir. Kaldı ki din eğitim ve öğretiminin, millî kültürün yeni nesillere aktarılması açısından da önemi büyüktür. Yetişmekte olan nesillerin nasıl, kendi dil ve tarihlerini bilmek mecburiyeti varsa, bu mecburiyet mensup olduğu toplumun inanç sisteminin bilinmesinde de olmalıdır.

Sonuç olarak, yerinde ve doğru bir şekilde verilen din eğitimi, fert ve toplum hayatında en önemli moral desteği sağlayacak ve kişiler arası ilişkileri en güzel şekilde tanzim edecektir. Ancak dinle ilgili olmayan birtakım bilgilerin, davranış şekillerinin, aşırılığa götüren tutumların ayıklanması şarttır. Eğer İslam dininin yücelikleri tam anlamıyla öğrenilir ve samimiyetle yaşanırsa, o zaman dinden beklenen kişisel ve sosyal huzura kavuşulabilir. ■

Dönüşün Geç Olacağı Vakit: Ömrün İkindisi

Kur'an'ın zaman sistematiğinde "gün"ün önemli bir durumu vardır. Dünya hayatının tamamı "bir gün" gibidir. O yüzden herkes, yarın için ne hazırladığına bugünden bakmalıdır. (Haşr, 59/18.) Hayatta kalınan süre günün gündüzü, hayata veda ediş vakti ise günün akşamıdır. Karanlık, benim dünyada bulunmayışım sayılabilir. Gece- nin sona ermesiyle yeniden gelecek olan gündüz ise işte o hazırlanılması gereken "yarın"dır.

Dr. Ömer Müftüoğlu *Eskişehir Osmangazi Üniv. İlahiyat Fak.*

Zaman, bizim onu fark ettiğimiz ve onun içinde bir eylem gerçekleştirebildiğimiz sürece kullanılmış sayılır. Baygın olduğumuz, uyuduğumuz, bilincimizin kapalı kaldığı durumlarda geçen sürenin, kullandığımız zaman dilimleri olmadığı malumdur. Baş ve sonu belirlenmediğinde uçsuz bucaksız bir sahra gibi olan zaman, baş ve sonu belirle- nerek kullanılabilir hâle dönüşür.

Yetiştirmesi gereken işleri olmayanların plan yapmalarına, hızlı veya yavaş davranmalara

rına da gerek yoktur. Bu durum bütünüyle başıbozukluk ve avare bir hayat demektir.

Müslümanın yetiştirmesi, vaktinde yapması gereken işleri, ibadetleri vardır. Yıl, ay, gün, saat, dakika... Bunların hepsi Müslüman için anlamlıdır ve önemlidir. Oruçlu olunan gün- lerde iftar için kalan bir dakika da önemlidir, hac için yapılan müracaat sonrasında o sene ismi kurada çıkmayanın beklediği bir yıl da.

Zamanı taksim etmede kullandığımız para- metrelerin birini diğerine göre daha önemli

Fotoğraf: Cengiz Topbaş

saymamız gerekirse şüphesiz “gün” ilk sırayı alır. Hatta yirmi dört saatlik bu zaman diliminin aydınlık olan kısmı yani gündüzü, gecesinden bir adım öndedir. Zaten gündüz gecenin içinden sıyrılıp çıkar. (Yasin, 36/37) Gündüzle gece birbirinin takipçileridir. (Âl-i İmran, 3/190; Nur, 24/44.)

Kur’an’ın zaman sistematüğinde “gün”ün önemli bir durumu vardır. Dünya hayatının tamamı “bir gün” gibidir. O yüzden herkes, yarın için ne hazırladığına bugünden bakmalıdır. (Haşr, 59/18.) Hayatta kalınan süre günün gündüzü, hayata veda ediş vakti ise günün akşamıdır. Karanlık, benim dünyada bulunmayışım sayılabilir. Gecenin sona er-

mesiyle yeniden gelecek olan gündüz ise işte o hazırlanılması gereken “yarın”dır.

Kur’an, gündüzün kısımlarına atıf yaptığı gibi gecenin de kısımlarına atıf yapar. Gecenin atıf yapılan kısımları, gündüze göre daha azdır. Bilinen şekliyle gece, en çok üçe bölünmüş ve son üçte birlik dilim öne çıkarılmıştır. Gecenin son üçte birlik dönemi, ardından gelecek gündüze yakın olduğu için önemlidir ve konu edilmeye değerdir.

Gündüzün taksimiyle ortaya çıkan bölümler, geceye kıyasla daha fazladır. Geceden gündüze geçerkenki eşik olan Fecr, Kur’an’da bir surenin ismi olmuştur. Toplam altı ayette

Ömrünüzün ikinci vakti gelmeden, yanlış yolda iseniz yanlışınızı sürdürmeyin, fark edin ve yanlıştan derhal vazgeçin. Aksi durumda geç kalmış olursunuz.

geçen "fetr" kelimesi, bu vakitte eda edilmesi gereken günün ilk namazının da adıdır.

"Fetr"i, "duha" takip eder. Kuşluk vakti olarak bildiğimiz bu vaktin adı da altı ayette geçer ve yine bir surenin ismi de Duha'dır. Güneş doğduktan sonraki vakittir "duha." Kurban edilme vakti bu vakittir mesela. Yakın olmak adına, yaklaşma adına bir fedakârlıkta bulunulacaksa bunun tam vakti "duha"dır. Daha fazla geç kalınmamalıdır.

Günün ortası zuhr'dur. Fetr vakti doğan güneş, tepe noktasına gelmiştir. O gün bitirmek için niyetlenip başlanan işlerin bitip bitmeyeceği bu vakitte zahir olur. Güneşin ışıklarıyla aydınlanmamış hiçbir karanlık kalmaz. Siz eğer görmek kastıyla ve sadece bunun için bakarsanız zuhr vakti her şey ayan beyan görülebilir. Güneşin durduğu yerden, onun ışığını da yanınıza alarak baktığınızda size hangi nokta karanlık gelecektir? Fetr gibi zuhr da bir namaz vaktidir.

Çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık şeklinde dörde ayrılacak ömrün de olgunluk başlangıcı dönemine denk gelir zuhr vakti. Geriye bir durak kalmıştır: Olgunluğun sonu ve yaşlılığın başlangıcı. Bu da ikinci vaktine denk gelir. İkinci vaktinin Kur'an'daki karşılığı "Asr"dır. Asr, ikinci namazı vaktidir aynı zamanda.

Kur'an, hüsrana uğramak istemeyenler için asr vaktine dikkat çeker. Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. Hakka teslim olunmadan çarşambaya kadar yaşanan hayatın perşembesini tahmin etmek zor mudur? Davranışlar, bizi o davranışa iten inançlarımızın sonucu olduğuna göre kendine ve çevresine faydalı olan davranışları yapmadan çarşambaya erişenin perşembesi hüsrana uğramaz mı?

Asr, "yarın" için hazırlanan bugünün ikinci vaktidir. Bugün ise benim hayatta kaldığım sürenin tamamıdır. Olgunluk dönemimin sonu, yaşlılık dönemimin başlangıcı sayabileceğim ikinci vaktim, "asrım", o güne kadar yaşadığım ve pişman olduğum bir hayattan geriye dönmeye karar verdiğimde geç kaldığım bir vakit olabilecektir.

Fark etmeye niyeti olmayanın değişmeye ve değiştirmeye de niyeti olmaz. Asr suresindeki uyarı da zaten bu noktadır: Ömrünüzün ikinci vakti gelmeden, yanlış yolda iseniz yanlışınızı sürdürmeyin, fark edin ve yanlıştan derhal vazgeçin. Aksi durumda geç kalmış olursunuz.

Asr suresi bize şu uyarıyı yapar: Aman ha! İkinci vaktiniz gelmeden kendinize dönün, varsa yanlışlarınızı fark edin ve bunları sürdürmekte ısrarcı olmayın. Kendi yanlışlarınızı fark edemeyenler varsa onlara da hakkı tavsiye edin. Vakit varken, yanlıştan geriye dönmek için geç kalmamışken hatadan dönmek isteyenlere imkân hazırlayın. Yapmaları gerekenin kalan vakitte yetişmeyeceğini öngörenler olursa onlara da sabrı öğütleyin. Sabırsız olmamalarını, her dönüşün zaman isteyeceğini söyleyin. Böylelikle kötüyü, yanlışta, hakkı olmayana prim vermemiş olursunuz. Bu hem birey hem de toplum olarak vazifenizdir. Başka türlü hepiniz ömrünüzün ikinci vaktine kadar beyhude yaşayıp sonra dönüşe karar veren ancak elinde dönecek kadar zamanı kalmamış ve böylece hüsrana uğramış olanlar gibi olursunuz.

Çarşambadan değil, salıdan perşembenin gelişini tahmin edebilen ve bu tahmini üzerinden tedbirlerini alıp hüsrana uğramayan kullardan olmamız niyaziyle. ■

Emek ve Rızık

Dr. Bahattin Akbaş *Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı*

Fotoğraflar: Burhan Çimen

Emek verme eylemi başlı başına övgüye değer bir olgudur. Emek mübarektir. Kişinin hem dünyasını hem de ahiretini kazanması emek ortaya koymasıyla mümkündür. Dinin kendisine yüklediği temel misyonları yerine getiren kişi helal rızık temini için verdiği emekle Allah yolundadır ve ibadet hâlidir.

İnsanın dünya hayatında sağlıklı bir ruha ve bedene sahip olması esastır. Bu esasın gerçekleşmesi, insanın ruhunun ve bedeninin tatmin edilmesi ile yakından alakalıdır. Ruhumuzu mutmain kılacak olan başta kâmil iman, sahih dinî bilgi ve bunların gerektirdiği hususları yaşamak; bununla beraber helal doğrultuda emek sarf ederek rızıkımızı aramak durumundayız. Barınma, mesken edinme, beslenme, giyinme, binek ve kazanç temin ederek kendini güvende hissetme, elde ettikleriyle hayır ve infakta bulunma tabii gereksinimlerimiz arasındadır. Meşru ölçüler içerisinde kalmak suretiyle kimse-

ye el avuç açmadan hayatiyeti için gerekli olan dünyalıkları elde etmek her inanan insan için öncelikli vecibedir. Bu sayede kişi kendisinin ve varsa bakmakla yükümlü olduklarının hayatını güven ve huzurla devam ettirmeyi hedefler.

İslam dininde asıl ve tabii kazanç yolu olarak emek öngörülür. Emek bir işin yapılması için çalışmak, beden veya zihin gücü ortaya koymaktır. Rızık ise yararlanılması için verilen bağış, nasip, gıda, yiyecek ve faydalanılan şey demektir. İnsanları yaratan ve onların rızıklarını veren ancak Allah'tır.

Kur'an'da; "Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah'a ait olmasın..." (Hud, 11/6) buyrulmaktadır. Ancak Yüce Allah insanların rızıklarını temin etmeleri için belli bir emekte bulunmalarını ve çalışmalarını öngörmüştür. Yine Kur'an'da, "...Yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfunu isteyin." (Cuma, 62/10) buyrularak, insanların çalışıp kazanç sağlayabileceği imkân ve ortamı araştırmaları gerektiğini bildirmektedir. Kur'an'da emek sarf etmeye ve çalışmaya yönelik olarak "İnsan için ancak çalıştığıının karşılığı vardır." (Necm, 27/39) buyrulmaktadır.

Hz. Peygamber de; "Kişi kendi elinin emeğinden daha hayırlı ve temiz bir kazanç elde etmemiştir." (İbn Mace, Ticaret, 1) buyurmaktadır. Bir başka hadisinde emeğin değerine ilişkin olarak; "İşçinin ücretini teri kurumadan veriniz." (İbn Mace, Rühun, 4) buyurmaktadır. Dinimizde helal yoldan ve emek vererek kazanç sağlamak teşvik edilmiştir.

Emek verme eylemi başlı başına övgüye değer bir olgudur. Emek mübarektir. Kişinin hem dünyasını hem de ahiretini kazanması emek ortaya koymasıyla mümkündür. Dinin kendisine yüklediği temel misyonları yerine getiren kişi helal rızık temini için verdiği emekle Allah yolundadır ve ibadet hâlidir. Maiyetinde emek vermek suretiyle geçimini temin edenlere karşı sorumluluklarını yerine getirmek her Müslüman için bir emanettir. Bu konuda karşılıklı kul haklarına riayet etme hassasiyeti içinde olmak öğütlenir. Hz. Peygamber bir hadislerinde; "Mahşer günü hesaplaşmada Allah şu üç kişinin karşısında olduğunu buyurur: Adıma söz veren ve sonra sözünde durmayan, hür bir kişiyi satan ve karşılığını yiyen, bir hizmetçi tutan ve emeğinden tam olarak yararlandığı hâlde karşılığını ödemeyen." (Buhari, Büyü, 106; İbn Mace, Rühun, 4)

İslam dininde emek verenlerle bunları çalıştıranlara dair birtakım temel ölçüler getirilmiştir. İbn Mace'nin naklettiği bir hadiste de Hz. Peygamber Efendimiz, yine şöyle buyurur: "İşçinin ücretini, alnının teri kurumadan ödeyin." (İbn Mace, Rühun, 4) Bazı meşru gerekçelerle işverenin ücretleri ödeme imkânı yoksa ve bu ödeme süresi, işçinin yokluğu gibi bir sebeple uzayacak ve bu süre içinde işçinin ücreti hak ettiği andaki değerini de kaybedecekse, bu durumda işveren, işçinin ücretini onun adına önemli bir işe yatırabilir, belki yatırmalıdır. Bundan doğacak kârların tamamı işçinindir. Hadis-i şerifte çalıştırdığı işçinin ücretini almadan gitmesi üzerine onun ücretini ticarete ortak eden ve kârını biriktiren kimsenin övüldüğü görülmektedir. Hadise göre önceki ümmetlerden birisinde, üç kişilik bir grup sefere çıkarlar. Sefer sırasında yağmura tutulup bir mağaraya sığınmak zorunda kalırlar. Mağaraya girdikten sonra dağdan bir kaya parçası aşağı düşer, mağaranın ağzını kapatır. İçeride mahsur kalanlar, aralarında istişare ederler.

Birisi, 'Bizi bu kayadan bir şey kurtaramaz. Ancak salih amellerimizi anarak Allah Teala'ya dua ve iltica kurtarır.' der. Mağarada mahsur kalanlardan ikisi, sırasıyla Allah için işledikleri salih amellerini zikrederek Allah'a kurtuluş için niyaz ederler. Bunun üzerine kaya, mağaranın girişinde yerinden bir miktar oynar ama çıkmaları mümkün olmaz. Sıra üçüncüye geldiğinde; "Allah'ım! Sen her şeyi hakkıyla bilirsin. Ben, bir defasında birtakım işçiler tutmuştum. İçlerinden bir işçi müstesna olmak üzere, bunların ücretlerini verdim. Fakat o işçi, ücretini almadan gitti. Bunun ücretini, ticaret yoluyla nemalandırdım. Hatta bunun bu ücretinden bir hayli servet meydana geldi. Aradan bir süre sonra bu işçi bana geldi ve: 'Ey Allah'ın kulu, ücretimi bana ver.' dedi. Ben de ona, 'Şu gördüğün deve, koyun, sığır ve bunlara hizmet eden köle hep senin ücretinden meydana gelmiş bir servettir.' dedim. İşçi, 'Ey Allah'ın kulu, benimle alay etme!' dedi. Ben de, 'hayır, seninle alay etmiyorum. Bu bir gerçektir, malını al ve götür.' dedim. O da bunların hepsini alıp götürdü. Ey Allah'ım, bu hayır ve sadakatimi sırf senin rızan ve muhabbetin için yaptıysam, şu kaya parçasıyla mahsur kaldığımız darlıktan bizi kurtar, der ve kaya tamamen açılarak mağaradan çıkıp giderler." (Buhari, İcare, 12.)

İslam, işçinin ücretini tam ve zamanında verme üzerinde önemle durduğu gibi, işçi haklarına ve sağlığına da önem verir. İslam; korunmasını esas aldığı beş temel değerini yani akıl, din, can, ırz ve malın korunmasını, insanların genel ve özel yararını bir denge içinde gözetmeyi hedef alır. İnsanın canı, sağlığı ve hayatı muhtemeldir. Bu nedenle işveren, işçiden ancak çok zorlanmadan yapabileceği bir işi istemeli; işçinin sağlığına zarar verecek işi çalıştırdığı kimselere yüklememelidir. Ne işveren ne de emek veren biri diğere karşı ezdirilmemelidir.

İşveren ve işçinin üzerinde anlaştığı işin

meşru/helal olması gereklilik arz eder. İslam dininin haram kıldığı herhangi bir hususta iş anlaşması yapılmamalıdır. İş ve karşılığındaki ücret için işveren ve işçinin rızası gereklidir. Yine, sırf ucuz emek elde etmek için küçük çocukların çalıştırılması da caiz değildir. Hz. Peygamber; "Çocukları kazanç için çalışmaya zorlamayın. Çünkü bunu yaptığınız takdirde hırsızlığa alışırlar." (Muvatta, İsti'zan, 42.) buyurmaktadır.

İslam, "ne zarar verin ne de zarara uğratin" ilkesi gereği toplum refahına olumlu katkılarda bulunan işverenin haklarına karşı da hassasiyet gösterir. İşçinin haklarında olduğu gibi, işverenin ve bütün toplumun hak, hukuk ve menfaatlerinde de hassasiyet gösterilmeli, bunlar da muhafaza edilmelidir. Dinde ne zulmetme ne de zulüm görme yoktur. Bunun için de, işçiler ellerinden geldiği kadar samimiyetle ve doğrulukla

hareket edecek, keyfi bir aksatmaya gitmeden işlerini yapacaklardır. Çağın insanı manevi ve ruhi değerleri bir yana iterek dünyevileşmeye yöneldiğinden, kanaat, tok gözlülük, vakar duyguları göz ardı edilir hâle gelmektedir. İnsanları bu yöne sevk etmek güçleşmektedir. Bugünkü toplumlarda sınıflar arasında uzlaşmaz bir çıkar çatışması görülebilmektedir. Dinde toplumun dengeli kalkınması esas olup bunun için işverenle işçi arasında iyi ilişkiler kurulması matluptur. Yine dinimiz çalışanların, işlerine sarılarak, doğruluk ve kemali ciddiyet içinde hareket etmelerini öngörür.

İşverenin işçiye karşı iyi davranması, işçinin temel hak ve özgürlüklerini tanıması ve ona göre davranmasına imkân vermesi de temel ödevleri arasındadır. Bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber işçilere de işaretle, "Onlar sizin

kardeşleriniz olup Allah onları sizin sorumluluğunuz altında kılmıştır. Böyle din kardeşini elinin altında bulunduran kimse ona yediğinden yedirsın, giydiğinden giydirsın. Onlara güçlerinin yetmeyeceği işleri yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz onlara yardımcı olunuz." (Buhari, İtk, 16.) buyurarak, bu konuda temel insani ve ahlaki yükümlülükleri hatırlatmaktadır.

İslam, işine özen gösteren ve işverene saygı ile bakan işçinin elde ettiği kazancı en iyi kazançlardan biri olarak değerlendirir. İşinde çalıştığı kişinin emirlerini sadakatle yerine getiren bir işçiyi, sadaka verenlerle ve yoksullara yardım edenlerle aynı bağlamda değerlendirir. Ebu Humeyd es-Saidi'nin rivayetine göre Hz. Peygamber, İbn Utbiyye'yi Süleymoğulları'nın zekâtını toplamakla görevlendirdi. İbn Utbiyye döndüğü zaman Allah'ın elçisine, 'Bu, sizin payınızdır. Bu da, benim payımdır, bunlar bana hediye edildi' dedi. Hz. Peygamber de, 'Annesinin babasının evinde otursaydı, o hediyeler kendisine gelir miydi?' (Müslim, İmaret, 26.) buyurdu.

Yüce Allah, kerim kıldığı insana yeryüzünün bütün imkânlarını sunarken, ona emek ortaya koyarak bu imkânlardan ve nimetlerden yararlanmayı da emretmektedir. Nimetlerden yararlanmak, rızkını aramak, çalışmak, yararlı iş ve eylemlerde bulunmak teşvik ve terviç edilmekte, mülkiyet edinmek, sermaye biriktirmek de mubah kılınmaktadır. Kur'an'da, "Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini ötekine derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır." (Zuhuruf, 43/32.) buyurarak emek-sermaye; emek ve rızık olguları arasındaki münasebete ve bunun manevi boyutuna da dikkat çekilmektedir. ■

Olmak (Ben Oldum!) Tehlikesi

*İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsın
Ya nice okumaktır?*

Yunus

Yrd. Doç. Dr. Nihat Uzun *KTÜ İlahiyat Fak.*

Başlıktaki parantez içi ifadede geçtiği biçimde “olmak”, insanın en büyük ve sinsi zaafı olsa gerek. Öyle ki insan, az bir çaba sarf ederek ele geçirdiği başarı karşısında bile “bir şey olma”nın hazzını yaşamak istiyor. Uğrunda çok çaba sarf ettiyse bu haz katlanarak büyüyor. Küçük ya da büyük olsun, başarıdan haz duymak insani bir durumdur. Oysa “olmak” fikri, insanı sürükleyeceği sonuçları açısından büyük ve sinsi düşman sıfatlarını hak eder. Çünkü esasında “olmak”, bu fani âlemden insana verilmiş kabiliyetlerden birisi değildir. O sadece “olduğunu” vehmeder. Şöyle ki;

“Olmak” bitmektir. Tamamlamak ve tamam olmaktır. Esasında bu yönüyle en güzel ve kesin anlamını “ölmek”te bulur “olmak”. Ölen insan tam olur, tamam olur. Oysa bu

âlem yürüme yeridir. Yürüme, yolda olmayı gerekli kılar. Yolda olan insan bir neticeye doğru akıp gitmektedir. İşte bu yürüyüş, insanın bir an durup “Oldum!” demesine manidir. Çünkü “olmak” durmaktır. Durmak ise tabiatın ve -dolayısıyla- insanın doğal hâllerinden bir hâl değildir. Tabiat sürekli hareket eder, değişir. Ölür ve dirilir. Tabiat içre yaşayan insanın kendisini ondan soyutlaması, çekip çıkarması anlamsızdır. İnsanın tabiatla uyum içinde olmasının gerekliliğini herhâlde en güzel Mevlâna anlatır: “Sevgide güneş gibi ol, dostluk ve kardeşlikte akarsu gibi ol, hataları örtmede gece gibi ol, tevazuda toprak gibi ol...”

“Olmak”, mükemmellik ile eş anlamlıdır. İnsan diğer canlılara nispetle mükemmel yaratılmıştır, fakat bu mükemmellik onun

“Olmak”, kibirdir. Kibir, insanın aklını ve basiretini bağlayan ve kendisine dışarıdan bakabilmesini engelleyen kimi zayıflıkların bir neticesidir. Kendisini merkeze alıp etrafa bakan değil, kendisine başka bir yerden -mesela yukarıdan- bakabilen insan, acziyetini daha kolay fark eder.

bir varlık olarak vücut bulmasıyla alakalıdır. Amelleri bakımından, dünya hayatında “insan” ile “mükemmel”in ilişkisi, arayan ve aranılan arasındaki ilişkidir. İnsan daima mükemmel olanı arar, onun peşinden gider, ona ulaşmaya çalışır. Ama bunu dünyada başarmak insanın nasibinde yoktur. “Her bilenün üstünde bir bilen vardır.” (Yusuf, 12/76) düsturu, insanın hem mükemmeli araması için bir teşviktir hem de ona ulaştığını vehmetmesini engelleyen bir ikazdır.

“Olmak”, kendini bilmemektir. Oysa insan kendini bilmelidir. Kendini bilmek, hakikat arayışını kolaylaştırır ve hayatın sürdürülebilir bir mutlulukla devam etmesini temin eder. Zira insanın kendini bilmesiyle Yaraticı’ya yakınlaşması arasında derin bir ilişki vardır. İnsanın kendini bilmesi, kendinden kalkarak kendini var edeni bilmesi demektir. Nihayet insanın kendini bilmesi, sınırlarını bilmesi demektir ki sınırlarının farkında olan kimse “Ben oldum!” deme takatini kendinde bulamayacaktır. Çünkü insanın sınırları böyle bir tavır içerisine girmesine imkân tanıyacak kadar geniş çizilmemiştir. Bir de farkında olmak gerekir ki, sınırları bilmek, “haddini bilme”nin ta kendisidir.

“Olmak”, kibirdir. Kibir, insanın aklını ve basiretini bağlayan ve kendisine dışarıdan bakabilmesini engelleyen kimi zayıflıkların bir neticesidir. Kendisini merkeze alıp etrafa bakan değil, kendisine başka bir yerden -mesela yukarıdan- bakabilen insan, acziyetini daha kolay fark eder. Bu sebeple hiç aynaya bakmayan ya da baktığı zaman gerçeği değil de hayal ettiği şeyi gören kimseler, acziyeti yanlarına yaklaştırmazlar. “Olmak” zannı ve vehmi böylelikle ortaya çıkar ve insan “olduğunu” zanneder. Esasında olan bir tek şey vardır: İnsanın kendini unutmaması. Bir kere insan kendini unutunca, içinden çıkmasının mümkün olmadığı dipsiz kuyulara düşer ki ancak Rahman’ın lütfu ve yardımına sığınanlar oradan kurtulabilirler.

Bu cümleden olarak, insan-ı kâmilin de “yolda olan insan” olduğunun belirtilmesi gerekir. İnsan-ı kâmil asla “oldum” diyen kimse değildir. Ya da şöyle söylenebilir: Kemal mertebesine eren insan, esasında kat etmesi gereken yolun uzunluğunun ve çetrefillîğinin tam farkında olan insandır. Onu diğerlerinden ayıran temel fark budur. Kemal derecesini elde edememiş insanlar, sadece yürümekte oldukları yolun mahiyetini tam kavrayamamış insanlardır. Böyle oldukları

için onlara bazı kazanımları sonucunda “oldum” demeleri daha kolay gelebilir. İnsanlık tarihinin kâmil insan vasıflarını en iyi ve en üst seviyede temsil eden peygamberlerin hayatı bu konuda yolumuzu aydınlatır. Onlar vahiy alıyor olmak gibi bir üstünlük ve şerefe nail olmalarına rağmen hep yürüme hâlinde olmuşlardır. Takvanın zirvesini temsil ediyor olmalarına rağmen hep elleri semaya açılı durmuşlardır. Bunun anlamı şudur: Onlar, “Her bilenin üstünde bir bilen vardır.” fehvasını gönüllerinin en mutena semtinde saklamış ve her daim onunla amel etmişlerdir. Çünkü buradaki “bilmek”, sadece bilgisi diğer insanlardan/varlıklardan fazla olan anlamında olmasa gerektir. Anlaşılan o ki buradaki “bilen”, bir üstünlük sembolüdür. İnsana her zaman kat etmesi gereken aşamalar olduğunu hatırlatan, bir engeli aştıkça bir başka engelle karşılaşabileceği-

ni, bir problemi çözdüğünde bir başkasıyla karşılaşabileceğini ve nihayet takva adına bir şey yaptığında, bu konuda ondan daha iyisini yapan ya da bilen birisinin olduğunu hatırlatan bir uyarı. Yine bunun içindir ki kulluk ömürlüktür. “Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine kulluk et!” (Hicr, 15/99) ayetinden daha iyi bu durumu ne anlatabilir?

Son söz: “Olmak” düşüncesi hoşumuza gider. Ama bilmeli ki buradaki “Biz”, fitrat üzere yürüyen temiz benliği değil, her fırsatta bu benliğin üstünü örtmeye çabalayan nefsi anlatır. Nefis diğer insanlardan her hâliyle üstün olduğumuzu bize fısıldarken en çok, eskiden bulunduğumuz makama göre şimdi ne kadar üstün bir yerde olduğumuzdan bahseder. Bu fısıltılara aldanırsak adı üstünde “aldanmış” oluruz. Ve akli başında insanlar bize bakıp “ne oldum delisi” olduğumuza hükmederler. ■

İbadetlerde Şekil-Mana Bütünlüğü

İbadetlerde şekil ve suret, suyu koruyan kap gibidir. Bu yönüyle, ibadetlerin şekil bakımından uygulanması da önemlidir. İbadetleri belirleyen Yüce Allah'tır. Hiç kimsenin ibadetleri artırma ve eksiltme hakkı yoktur.

Prof. Dr. Ramazan Altuntaş *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

İbadet; Allah'a itaat, mütevazı olma, kulluk, emre uyma, boyun eğme gibi anlamlara gelir. Dar anlamda ibadet, bir Müslüman'ın vakit ve mekânla kayıtlı Allah'ın razı olduğu fiilleri yerine getirmesi demektir. Buna ibadet-i mersume denir. Abdest, namaz, oruç, hac, umre, zekât, itikâf gibi belli vakit ve mekânlarla kayıtlı olan bütün ibadetler bu alana girer. Bir de ibadet-i manevi vardır. Bir Müslüman'ın zaman ve mekân kayıtlarının dışında Kur'an ve sünnet çerçevesinde Allah'ı razı etmek adına yaptığı her türlü meşru faaliyet de bu kapsamın içine dâhildir. Bu bağlamda ibadet, Yüce Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak adına emrettiklerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmaktır. Bu ibadetlere sınır çizmek zordur. Bunun en basit misali, birbiriyle karşılaşan Müslümanların birbirlerine tebessüm etmesi, selam vermesi, açları doyurması, yolda insanlara zarar verecek bir engeli kaldırması, dargın olan iki insanı barıştırması vb. gibi sosyal davranış türleridir. Nitekim bir ayette geniş anlamdaki ibadet şöyle belirtilir: "Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir." (En'am, 6/162.) Bu ayetten yola çıkarak söylemek gerekirse, İslam'da ibadetler sadece belli biçim ve sembollerle sınırlı tutulmamıştır. Bununla birlikte, bizden bütün bir dünya hayatının ibadet hâline dönüştürülmesi istenmiştir. Dar ve geniş anlamda ibadet hayatı bir Müslüman'ın 24 saatini kuşatır. Bu açıdan meseleye bakacak olursak, insan; ya Allah'a itaat ya da isyan hâlinededir.

İslam sistemine göre canlı-cansız bütün varlıklar, kendilerine özgü ibadetlerle sorumlu tutulmuşlardır. Bu varlıklar içerisinde irade özgürlüğüne sahip olan tek varlık, insandır. İnsan, Allah'ın kendisini sorumlu tuttuğu alanda özgürdür. Nasıl ki insan inanç seçiminde özgür bırakılmışsa, ibadetlerini yerine getirip getirmeme konusunda da özgür bırakılmıştır. Yapıp ettiklerinin karşılığını görecektir. Eğer böyle olmasaydı,

İslam'da ibadetler sadece belli biçim ve sembollerle sınırlı tutulmamıştır. Bununla birlikte, bizden bütün bir dünya hayatının ibadet hâline dönüştürülmesi istenmiştir.

sevap ve günahın, cennet ve cehennem bir anlamı kalmazdı. İnsanın dışında yer alan; güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, dağlar, ağaçlar, hayvanlar, kuşlar gibi canlı ve cansız diğer varlıklar ise, ibadetlerinde muhtardılar, mecburdurlar. Kur'an-ı Kerim'de insanın dışındaki varlıkların ibadeti; secde, tespih ve salat kavramlarıyla ifade edilir. (bkz. Hac, 22/18; İsrâ, 17/44; Nur, 24/41.)

İbadet-i mersume, dinin şekil ve biçimsellik yönüyle ilişkilidir. İbadetlerde şekil ve suret, suyu koruyan kap gibidir. Bu yönüyle, ibadetlerin şekil bakımından uygulanması da önemlidir. İbadetleri belirleyen Yüce Allah'tır. Hiç kimsenin ibadetleri artırma ve eksiltme hakkı yoktur. Nitekim bir ayette; "Her ümmete yerine getirmeleri gereken ibadetler koyduk." (Hac, 22/67.) buyrulur. İbadet şekilleri, ilahî vahiyle düzenlenmiş ve tatbikatı Hz. Peygamber tarafından öğretilmiştir. Mesela, Hz. Peygamber (s.a.s.) namazla ilgili: "Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılınız." (Buhari, Ezan, 18; Darimi, Salat, 42); hacla ilgili olarak da: "Haccın uygulanmaya dair ilkelerini benden alınız." buyurmuşlardır. (bkz. Nesai, Menasik, 220.) İşte biz Müslümanlar, ibadetlerin şekil boyutlarını vahiy ve sünnet bağlamında öğrenerek hayata yansıtmakla yükümlüüz.

Bir Müslüman ancak, ibadetlerindeki mükemmeliyet neticesinde ihsan derecesine yükselebilir. Bu durum onu, her an Allah'la birlikte olma duyarlılığına götürür.

İbadetlerde şekil boyutu kadar, mana boyutu da önemlidir. Bunlardan birisi eksikse, ibadetlerden pozitif yönde beklenen ahlaki ve ruhsal değişim gerçekleşemez. İbadet hayatının ruh ve manasını; iyi niyet, huşu, ihsan, ihlas, takva ve her şeklin sembolik anlamını kavramak oluşturur. Bundan dolayı bir Müslümanın, ibadetle âdeti birbirinden ayırması gerekir. Bu da ancak sahih niyetle olur. İbadetlerin ruhunu teşkil ve tahkim eden niyet ve ihlas, bütün ibadetlerin ilîğidir. Dolayısıyla, ibadetlerden elde edeceğimiz sevabı yok eden âdetleştirmeye dayalı, gösterişçi ve desinler türü dindarlıklardan uzak durulmalıdır. "Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır." (Hac, 22/37) ayetinde bu ihlas durumu ve samimi dindarlığın nasıllığı vurgulanır. Yine Hz. Peygamber'den gelen: "Nice oruç tutanlar vardır ki, onların oruçtan payları sadece aç ve susuz kalmalarıdır." (İbn Mace, Sıyam, 21.) rivayeti de bu gerçeği vurgular. Yukarıdaki uyarılar, ibadetlerin mana boyutuna dikkatlerimizi çekmektedir. Bir nevi ihlas, saf dindarlık olan takva ile bütünleşmiştir. Bir Müslüman ancak, ibadetlerindeki

mükemmeliyet neticesinde ihsan derecesine yükselebilir. Bu durum onu, her an Allah'la birlikte olma duyarlılığına götürür.

İbadetler için en büyük tehlike, şirk'tir. Dolayısıyla bir Müslüman, hangi tür ibadeti yerine getirirse getirsin, ibadetlerine şirk karıştırmamalıdır. Bir ayette: "Kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa doğru dürüst işler işlesin. Rabbine ibadet ederken hiçbir kimseyi O'na ortak tutmasın." (Kehf, 18/110) buyrulur. ubudiyette tevhidin gözetilmesi istenir. İşte böyle yapılan ibadetler kişiyi iyi ahlaklı olma yolunda dönüştürebilir, değiştirebilir. Yoksa salt şekil boyutunu öne çıkaran ve ruh boyutunu ihmal eden ya da ruh boyutunu öne çıkarıp, şekil boyutunu ihmal eden kimselerin ibadetleri eksik ve kusurlu kalacaktır. Mümkün olduğu kadar her iki boyutu harmanlayanların ibadeti ibadet kavramıyla bütünleştirilebilir.

Neticede ibadetler, insanı ahlaki açıdan iyi yönde olgunlaştırır ve değiştirir. İmam-ı Gazali'nin dediği gibi, kaliteli Müslümanlık salt namaz ve oruçta değil, ahlaki değerlerin temsilinde ortaya çıkar. Bu da ancak şekil ve mana boyutu gözetilerek ibadet yapmakla elde edilir. Elbette, mümkün olduğu kadar her Müslüman, ezanın ne anlama geldiğini, abdest, namaz ve namazın rükünlerinin, zekât, oruç, hac, haccın erkânı, itikâf, kurban vb. gibi ibadet-i mersumedeki her bir sembolik göstergenin ne anlama geldiğini bilmelidir. Bundan dolayı İslam âlimleri hikmetleriyle ibadetleri konu alan kitaplar yazmışlardır. O hâlde, geniş anlamda ibadet ve kulluk bilincini taşıyanlar ve yaşayanlar dünyayı değiştirebilirler. Bir İslam davetçisinin dediği gibi, eğer biz İslam'ı şekil ve mana boyutuyla birlikte bedenlerimizde yaşarsak, Allah onu mutlaka beldelerimizde övülmüş ahlaki davranışlar tarzında yaşatacaktır.

Ne mutlu hayatının tüm alanlarını ibadetle bütünleştirenlere ve bütün bir dünyayı ibadet düzeni hâline çevirmenin mücadelesini verenlere!... ■

İlişkilerde Samimiyet

Eşlerden birinin düşündüğü daha doğru olabilir ama kendi gördüğünü ve düşündüğünü tek gerçeklik olarak dayatmaya çalışmaya da hiçbir eşin hakkı yoktur.

Nazlı Özburun *Aile ve Evlilik Terapisti*

Günümüzde iki insanın birbirini sevmesi ve ömürleri yettiğince birbirlerine bağlı kalmaları neredeyse imkânsız hâle gelmeye başladı. Bunun nedenlerinden biri aynı evde yaşayıp birbirlerini seven insanların sevgileri kadar aralarında güçlü bir rekabetin de olmasıdır.

İlişkilerde sevgi kadar eşler arasındaki güç mücadelesi de evliliklerin gidişatını belirlemede: Senin dediğin mi olacak, benim dediğim mi? Senin paran, benim param... Senin ailen, benim ailem... Ve nice benzer konular, birbirini sevdiğini söyleyen eşlerin arasındaki bazen gizli, bazen açık rekabetin dile dökülmesidir.

İlişkide dayanışmanın, ortak karar vermenin önemli olduğu noktada, taraflardan birisi tek başına hareket ederek diğerini yok saymakta, değersizleştirmektedir. Her zaman eşlerin aynı fikirde olmaları beklenmese de fikirlerinden birbirlerini ilgilendirdiği yönleriyle haberdar etmeleri önemlidir.

Berber hareket etmek yapılan işin, verilen kararın iki taraf için de benimsenmesini ve hayatın bereketlenmesini sağlayacakken; tek başına davranmak, gerginliği ve kızgınlığı artırır.

Bir başka neden de tarafların bir sorun olduğunda kendi haklılıklarına yüzde yüz inanmaları ve karşı tarafın tamamen haksız olduğunu düşünmeleridir. Sürekli kendini haklı görüp eşi haksız görmek, eşler arasında sevgi değil, zıtlama ve kavga doğurur. Birçok evlilikte eşler arasında çıkan haklılık mücadelesi, çocukların olumsuz etkilenmelerine ve hayata muhalefetle başlamalarına neden olmaktadır.

Kendi eksiklerimiz üzerine yoğunlaşmak için verilmiş eksik olanı fark edebilme yeteneğimiz, karşımızdakinin eksiklikleri üzerine yoğunlaştığında, sürekli olarak bu eksiklikleri gündeme taşımakla meşgul eder insanı.

Eşlerden birinin düşündüğü daha doğru ola-

bilir ama kendi gördüğünü ve düşündüğünü tek gerçeklik olarak dayatmaya çalışmaya da hiçbir eşin hakkı yoktur. Kendi yaptığı bir şey için “Ben böylesinin daha doğru olduğunu hissediyorum, böyle düşünüyorum.” diyebilir. Fakat “En doğrusu benim düşündüğüm ve yaptığım şeydir.” demeye başladığında ilişkide sıkıntılar da başlayacaktır.

İlişkilerde artan kırgınlıklar, bir süre sonra eşlerin birbirlerini beğenmemelerine, birbirlerine küsmelerine ve birbirlerinden yardım istememelerine kadar gidebilir. O zaman durum daha da ağırlaşmaya başlamış demektir. Eşlerin ilişkilerinden ve birbirlerinden umutları kalmaz.

Daha öncesinde eksik olarak gördükleri şeyleri biriktire biriktire eşlerine dair iyi olan şeyleri göremez hâle gelirler. Bazen birkaç noktada hatalı olan eşini sanki hayatında hiç iyi bir şey yapmamış, yapamazmış gibi algılamaya başlar.

Sürekli söylenmeler başlar... Taraflar sesli

veya sessiz söylenmeye devam ettikçe ilişki, düzeltme niyetiyle söylenen sözlere rağmen, daha da kötüleşir.

İşte o zaman bir bilene sormanın vakti gelmiştir...

İlk iş, kendi ölçülerimize göre eşimizi yargılamayı bırakmak olmalıdır. İlişkiyi egoların savaş alanı olmaktan çıkararak; eşlerin birbirlerini tanıdığı, farklılıkların keşfedildiği bir alan olarak görmeye niyet edilmelidir.

Yaşanan sorunlar üzerinde düşünürken, “Bu sorunu yaşıyor olmamda benim yaptığım veya yapmadığım ne var?” diye bakmak lazımdır.

“Durum bu ve sen böyle yaparsan durum değişecek” demeyi bırakıp, “Durum bu ve ben ne yapabilirim?” diye düşünmeye başlamalıdır.

İnsanın bu dünyadaki mutluluğu, ilişkide olduğu insanlarla özellikle de eşyle düşmanlık etmesinde değil; onu anlamaya çalışmasında ve samimiyetle dayanışmasındadır. ■

Hız. Muhammed (s.a.s.) ve Sevgi Dili

Peygamberimiz (s.a.s.) yıllar öncesinden sevgi dilinin de temellerini atmıştır. Onun bütün çocuklara karşı samimi bir ilgisi vardı. Yine o, bütün çocukların babası ve dedesiydi. Karşısındaki çocuğa bir yetişkinmiş gibi değer verir ve ciddiyet gösterirdi.

Fehmiye Üzümcü Aksaray İl Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı

Her çocuğun, çocukluk ve ergenlik yıllarında geçireceği zorluklara karşı hazırlıklı olmasını sağlayacak bir duygu deposu vardır. Çocuklarımızın duygu depolarını koşulsuz sevgiyle doldurmamız gerekir. Çünkü gerçek sevgi koşulsuzdur. Koşulsuz sevgi, çocuğu davranışlarıyla değerlendirmek yerine onu olduğu gibi kabul eder ve onaylar. Ne yaparsa yapsın (ya da ne yapmazsa yapmasın) ana babası onu sever. Ne yazık ki bazı ana babalar çoğunlukla koşullu sevgi sergiler. Çocuklarını oldukları gibi kabul etmekten öte bir şeye bağlıdır bu sevgi. Koşullu sevgi performansa dayanır ve genellikle istenildiği şekilde hareket eden ve beklentileri yerine getiren çocuklara armağanlar, ödüller ve ayrıcalıklar sunan eğitim teknikleriyle desteklenir. Çocuklarımızı eğitmemiz ve disipline sokmamız gerekir ama tabii ki sevgi depolarını doldurduktan sonra. Bu depolar da ancak koşulsuz sevgi ile doldurulabilir. Sevgi depoları sürekli bir şekilde doldurulmaya ihtiyaç duyarlar çünkü sürekli tüketilmektedirler. Koşulsuz sevgi çocuğumuz kötü davrandığında bile gösterdiğimiz sevgidir.

(Gary Chapman & R. Campbell, Çocuklar İçin Beş Sevgi Dili, (Çev.: Ozaner Pelin) İstanbul 2003, s. 17)

İlk yıllarda verilen temel sevgi, çocuğun öğrenme ve yeni bilgiler edinebilme yetilerini etkiler. Bu yaştaki çocukların etkili öğrenmeden önce mutlaka duygusal düzeye ulaşmaları gerekir. Ergenlik çağında ise koşullu sevgiyle büyüyen çocuklar bu şekilde sevmeyi öğrenirler. Memnun olduklarında anne babalarını memnun edecekler, memnun olmadıklarında ise onları üzeceklerdir. Oysaki bu gençler koşulsuz sevgiyi tatmamışlardır. Bu kısır döngü genellikle öfke, kırgınlık ve taşkın hareketlere dönüşür. (Gary Chapman & R. Campbell, a.g.e., s. 26.)

Öyleyse bu koşulsuz sevgiyi nasıl vereceğiz, bu olgunlaşma düzeyini nasıl sağlayacağız? Çocuğa sevgiyi her dilde göstermek ve onun ruhsal özelliklerini tanımak, istediği sevgi dilini (fiziksel temas, nitelikli zaman, onay sözleri, armağanlar ve hizmet davranışları) ortaya koymak gerekmektedir. İşte böylece sağlıklı bireyler yetişecek ve sağlıklı aileler olacaktır. (Gary Chapman & R. Campbell, a.g.e., s. 30)

Peygamberimiz (s.a.s.) yıllar öncesinden sevgi dilinin de temellerini atmıştır. Onun bütün çocuklara karşı samimi bir ilgisi vardı. Yine o, bütün çocukların babası ve

Fotoğraf: Ahmet Arslan

dedesiydi. Karşısındaki çocuğa bir yetişkinmiş gibi değer verir ve ciddiyet gösterirdi. Onların yaramazlıklarını fitratlarının bir gereği olarak değerlendirir ve onlara karşı gayet şefkatli davranırdı. Hiçbir çocuğa kızmamıştır. Çünkü o çocuklara karşı pozitif eğitimden yana olmuştur. “Çocuğun küçüklüğünde yaramazlığı büyüklüğünde aklının çok olacağına alamettir.” (Fezû’l Kadir, 4, 310) diyerek ölçülü müspet davranışı tavsiye etmiştir.

Günümüzde bilim adamları tarafından ortaya atılan, çocuk eğitimi ve kişisel gelişiminde önemli bir yer tutan beş sevgi dili ile ilgili uygulamalarının, sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) çocuk eğitimi ve koşulsuz sevgisinde çok büyük yer tuttuğunu görüyoruz. Şimdi Peygamberimiz’in çocuklara beş sevgi dili ile ilgili uygulamalarından örneklerle bakalım.

1) Hizmet davranışları: Hz. Ali’nin rivayetine göre Rasulü Allah (s.a.s.) bir gün kendisini ziyarete gelir ve yanlarında geceler. Hasan ve Hüseyin bu sırada uyumaktadırlar. Bir ara Hasan hemen arkasından da Hüseyin su isterler. Hz. Peygamber (s.a.s.) derhal su kabına koşarak önce Hasan’a sonra da Hüseyin’e su verir. Bunun üzerine Hz. Fatıma (r.a.) dayanarak, “Hasan’ı Hüseyin’den daha fazla seviyor gibisin.” deyince, “Hayır ilk defa o istedi, önce isteyene öncelik verilir.” (Müsned, 1, 101) cevabını verdi. Abdullah b. Cafer, “Bir seferden dönünce biz onu karşıladık, yanımda ya Hasan ya da Hüseyin olurdu. O da birimizi önüne diğerimizi arkasına alarak Medine’ye getirirdi.” (İbn Mace, Edeb, 48.)

2) Fiziksel temas: Rasulü Allah (s.a.s.) çocuklara her zaman yakın olmuş, ağlayan bir çocuk gördüğünde onları okşayıp öperek susturmuştur. Bu konuda bir de müjde vermiştir: “Kim ağlayan bir çocuğu sakinleşinceye

kadar gönüllerse Cenab-ı Allah (c.c.) cennete ona memnun oluncaya kadar ikramda bulunur.” (Deylemi, 2, 147/a.) Hz. Peygamber (s.a.s.), “Çocuklarınızı öpün zira her öpücük için size cennette bir derece verilir ki her iki derece arasında beş yüz yıllık mesafe mevcuttur. Melekler öpücüklerinizi sayarlar ve sizin için yazarlar.” (Müsnedü Zeyd İbn Ali, 505.) Usame bin Zeyd şöyle rivayet etmiştir: Rasulü Allah (s.a.s.) beni alır, dizi üzerine oturturdu. Hasan’ı da öbür dizine oturturdu. Sonra bizi göğsüne bastırır, “Allah’ım bu ikisine rahmet ihsan eyle. Çünkü ben bunlara hayır ve saadet diliyorum.” (Buhari, Kitabü’l-Edeb, 22.) derdi. Fiziksel temasın en güzel örneği kucaklayıp öpmektir. Hz. Peygamber’in, “Kokusu cennet kokusundandır.” (Mecmeu’z-Zevaid, 8, 156.) dediği çocukları kucaklayıp öpmesi o kadar çoktur ki sık sık Hasan ve Hüseyin’i çağırıp onları koklar ve bağına basardı.

3) Nitelikli beraberlik: Hz. Peygamber (s.a.s.) torunlarıyla arasına engel koymaz, onların psikolojilerinden çok iyi anlardı. Onlarla nitelikli zaman geçirmeyi hiç ihmal etmezdi. Rivayet edildiğine göre Rasulü Allah, Hasan ve Hüseyin’i sırtına almış ve ellerini yere koyup yürürken, “Ne güzel, ne güzel! Sizler ne güzel süvari, deveniz de ne güzel.” dediği defalarca görülmüştür. (Kenzü’l Ummal, 16, 271.)

4) Armağanlar: Rasulü Allah (s.a.s.)’a bir keresinde Habeşistan Necaşi’sinden içinde altın bir kolye bulunan birkaç parça hediye gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.)’in kızı Zeynep’in iki çocuğundan birisi olan Umame bir köşede oynuyordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) bu kolyeyi ailesinden en sevgili olana hediye edeceğini söyledi. Hz. Peygamber (s.a.s.)’in eşleri bu şeref Hz. Aişe’ye ait olacağını düşündüler. Fakat Rasulü Allah (s.a.s.) Umame’yi çağırıp ve kolyeyi onun boynuna taktı. (Afzalurrahman, Siret Ansiklopedisi, İstanbul 1990, cilt: 2, s. 235.) Kendisine güzel bir hediye sunulunca onu cemaatin en gencine vermesi âdetiydi. (Afzalurrahman, a.g.e., cilt: 2, s. 232.)

Günümüzde bilim adamları tarafından ortaya atılan, çocuk eğitimi ve kişisel gelişiminde önemli bir yer tutan beş sevgi dili ile ilgili uygulamalarının, sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) çocuk eğitimi ve koşulsuz sevgisinde çok büyük yer tuttuğunu görüyoruz.

5) Onay sözleri: Sâib b. Yezid’in hatırası Hz. Peygamber (s.a.s.)’in selam veren çocukları onaylaması ve takdir etmesi bakımından önemlidir. Kişisel gelişimi sağlaması bakımından da önemlidir. Sâib b. Yezid der ki: “Biz çocuklarla oynuyorduk. Yanımızdan Hz. Peygamber (s.a.s.) geçti. Ben arkadaşlarımdan ayrılarak selam verdim. Selamımı aldı ve sen kimsin, diye sordu. Ben Sâib b. Yezid dedim, “Allah seni mübarek kılsın.” dedi. (Mecmeu’z-Zevaid, 9, 409.)

Sonuç

Peygamberimiz (s.a.s.) kendi çocuklarına, torunlarına ve diğer bütün çocuklara davranışları ve eğitim metodu ile farklı bir yaklaşım sergileyerek çağımız anne-babalarına rehberlik etmektedir. “Şüphesiz, sizin için, Allah’ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah’ı çokça zikredenler için Allah’ın Rasulünde güzel bir örnek vardır.” (Ahzab, 33/21.) ■

Bir Ayet Bir Yorum

Yoksa Biz de Kur'an'ı "Mehcur" mu Bıraktık?

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

ihkarli@diyanet.gov.tr

"O gün peygamber:

'Ya Rabbi,

halkım bu Kur'an'ı

terk edip ondan

uzaklaştılar!' der."

(Furkan, 25/30.)

On dokuzuncu asrın son yıllarında İngiliz Parlamentosunda kürsüye çıkan Sömürgeler Başkanı Gladstone, elindeki Kur'an'ı göstererek şunu söyler: "Bu Kitap Müslümanların elinde kaldıkça biz onlara gerçek anlamda egemen olamayız. Ne yapıp etmeli; ya Kur'an'ı ortadan kaldırmalıyız ya da Müslümanları Kur'an'dan uzaklaştırmalıyız."

Açık yüreklilikle itiraf etmek gerekirse, bu zihniyete sahip olanların amaçlarına ulaşamadıklarını söyleyemeyiz. Onların Kur'an'ı ortadan kaldırmaları mümkün değildi; çünkü buna güçleri yetmezdi zaten. Ancak büyük çoğunluğu itibarıyla günümüz Müslümanlarının Kur'an'a karşı görevlerini yapmadıkları da bir vakıdır. Kur'an elimizde mi? Ne yazık ki bugün Kur'an elimizde değil, raflardadır. Bizler, televizyonun karşısına geçip belki saatlerce onu seyrediyoruz. Kur'an da hemen yanı başındaki raftan bir terk edilmişlik hâli içerisinde bizi seyretmekte ve lisan-ı hâliyle âdeta şöyle şikâyet etmektedir: "Ey Müslümanlar! Televizyona ayırdığınız vaktin az bir kısmını da olsa acaba ne zaman bana ayıracaksınız?"

Peki, günümüz Müslümanlarının Kur'an'la hiçbir alakaları yok mudur? Böyle bir şeyi söylemek elbette ki mümkün değil-

dir. İçerisinde doğup büyüdüleri kültür, örf ve âdetler yoluyla Kur'an'ın bazı emir ve yasakları onların hayatında şöyle veya böyle etkisini sürdürmektedir. Cenazelerde, namazlarda ve cuma gecelerinde Kur'an okumaktadırlar. Yine belirli bir kesim ibadet niyetiyle Kur'an'ı tilavet etmeye devam etmektedir. Oldukça az bir kısmı da onu anlama gayreti içerisinde bulunmaktadır.

Müslümanların düzenli olarak oldukça az bir kesimi, Kur'an'la hidayete erdirici, irşat edici ve olgunlaştırıcı bir ilişki içerisinde bulunmaktadır. (<http://www.islamisite.com>) Büyük bir kısmı Kur'an'ı eline alıp onu okumakta, onunla sıcak, dinamik ve verimli bir beraberlik kurmamaktadır. Dolayısıyla Kur'an toplumumuzun büyük çoğunluğu itibarıyla okunan, anlaşılabilir ve sıcaklığına hidayetinden istifade edilen, düşünce ve davranışlarımıza rengini veren feyiz ve bereketinden istifade ettiğimiz bir kitap konumunda bulunmamaktadır.

Kur'an'la ilgili çocuklarımıza karşı olan sorumluluğumuzu hakkıyla yerine getiremedik. Onları hocaya gönderip sadece namaz surelerini ezberlemelerini ve yüzünden okumayı öğrenmelerini yeterli gördük. Biz de yüzünden tilavet etmekle ona karşı görevimizi yaptığımızı-

mızı sandık. Manasını anlama, Rabbimizin mesaj ve çağrılarını öğrenme şeklinde neredeyse hiçbir gayretimiz olmadı. Oysa Kur'an kendi geliş gayesini, anlaşılma, üzerinde derin derin düşünmek olarak ortaya koymaktaydı. Ancak biz bunu değiştirdik; ona farklı bir rol ve misyon yükledik, onunla yeni bir ilişki tarzı geliştirdik. Sevap kazanmak için onu okumayı birincil görevimiz olarak gördük; onu anlama işini âlimlere ve hocalara devrettik. Anlamadan Kur'an'ı tilavet etmek elbette ki sevaptı. Ama Kur'an'ın insanlığa gönderiliş amacının bu olmadığı da besbelliydi.

Kur'an'la ilişki biçimi değişmişti. Asırlar boyunca yeni tarz ve usuller icat edilmişti. Bunlardan birisi de, Kur'an'ın işte falan ayetini şu kadar okuyarak vesvese ve evhamdan, sıkıntı ve beladan kurtulmaktı. Üstelik insanın nail olacağı sağlık, sıhhat, nimet ve refah da buna bağlıydı. Mesela halk dindarlığına hitap eden kitaplardan birinde Ayete'l-kürsi ile ilgili olarak şu ifadeler geçmektedir: Okunduğunda kırk bin melek iner. Her derde devadır. 170 defa okunursa her türlü sıkıntı gider. 50 defa okunursa rızık ve sıhhat sahibi olunur. 7 defa okunursa evham ve vesveseler izale olur. İşte bizim Kur'an'la kültürel olarak böyle bir ilişki biçimimiz de vardır.

Kur'an böyle bir niyetle okunurken, doğal olarak Ayete'l-kürsi'nin esas geliş amacı da unutulmaktadır ki, bu da müminlere sahih bir tevhit tasavvurunu kazandırmaktır. İşte bizler, Kur'an'ı anlamadan

okumaya devam ettiğimiz müddetçe, onun içerdiği ilahî hakikatlerden gafil kalıyoruz. Böylece belki yıllarca onu tekrarlıyoruz; ancak onun insanlığa gönderiliş amacından mana ve muhtevasından da uzak kalıyoruz. Bunun, Kur'an'la olan ilişkimizde, ifade yerinde ise, bir sapma, bir eksen kayması olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Kur'an konusunda üstatlarımız olan ashab-ı kiram, yukarıda örneğini verdiğimiz ayeti böyle bir amaçla okumamışlardır. Onlar, bu ayet sayesinde Kur'an'ın en temel konusu olan tevhit tasavvurunu iyice özümsemiş; neticede Allah Teala'ya olan bağlılık ve teslimiyetleri de artmıştır.

Hız Peygamber'e muhalif olanlar, Kur'an'ı inkâr ederek ona mehcür/terk edilmiş muamelesini reva gördüler. Nitekim başta verdiğimiz ayette görüldüğü gibi o, mahşer gününde onlardan şikâyetçi olacaktır. Müslümanlar bugün, maddi varlığı itibarıyla Kur'an'ı terk etmemişlerdir. Aksine Kur'an'a olan iman ve saygılarına hiçbir diyecek yoktur. Yine onların değerler dünyasında Kur'an en yüce ve en şerefli yeri işgal etmektedir. Ancak Müslümanlar bugün, onun manevi varlık ve feyzinden, hidayet ve ruhaniyetinden uzak kalmışlardır. Onun aydınlık dünyasının ışıltılarını içlerinde hissedememektedirler. Dolayısıyla bir yönüyle onlar da Kur'an'ı okumayarak, onu anlamayarak ona mehcür/terk edilmiş muamelesini yapmıyorlar mı?

Müslümanlar, Kur'an'ın nazil olduğu Mekke, Medine şehir-

lerine ayrı bir yücelik ve şeref atfetmişlerdir. Ecdadımız, onun yazımı için yoğun bir çaba sarf etmiş; hat sanatının el emeği göz nuru muazzam eserlerini meydana getirmişlerdir. Yine başta Mısır olmak üzere İslam dünyasında dinleyenlere en güzel manevi haz ve heyecanları yaşatan sayısız Kur'an okuyucusu yetişmiştir. Bunlar, İslam medeniyetinde Kur'an'la ilgili öne çıkan önemli bazı tezahürlerdir. Nitekim konu kültürümüzde şu şekilde formüle edilmiştir: Kur'an Mekke'de nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da da yazıldı.

Önümüzdeki dönemde Müslümanlar buna bir dördüncüsünü eklemek mecburiyetindedirler. Artık Kur'an'ın anlaşıldığı mekân ve ülkelerden de bahsetmeliyiz. Elbette ki Kur'an tarihte tefsir edilmiş ve anlaşılmıştır; ancak günümüzde avamıyla havasıyla yeniden o incelenmeli ve anlaşılmalıdır. Kur'an, yeniden amelin, hayatın ve medeniyetin kaynağı olmalıdır. Dolayısıyla ona karşı olan sorumluluğumuz, yaygın olduğu şekliyle sadece bin bir hatim merasimleriyle bitmemektedir. Çünkü esas sorumluluğumuz, onun anlaşılması ve yaşanmasıdır. Dolayısıyla bin bir hatim merasimleri, ancak baştan sona onun bin bir defa anlaşılıp hatmedilmesi kampanyalarına dönüştüğü takdirde gerçek anlam ve amacına ulaşacaktır. Müslümanlar da ancak bu şekilde manevi ve ahlaki dönüşümün kapılarını kendilerine açmış olacaklardır. Yine ancak bu sayede onlar insanlığa örnek, ümit ve ışık kaynağı olma imkânını elde edeceklerdir.

*Şeddâd b. Evs'ten
rivayet edildiğine
göre Allah Rasulü
şöyle buyurmuştur:
"Allah, her işte ihsanı
(güzel davranmayı)
emretmiştir..."
(Müslim, Sayd ve Zebaih, 57)*

Bir Hadis Bir Yorum

İhsan: Allah'a Kullukta En Üstün Mertebe

Hale Çerçibaşı *Diyanet İşleri Uzmanı*

"İhsan", iyilikte bulunmak, bir işi en güzel şekilde layıkıyla yapmak ve Allah'a ihlasla kulluk etmek gibi anlamlara gelir. İslam'ın genel ilkelerinden biri olan ihsan, hayatımızın her alanını kuşatan ahlaki bir kavramdır. Muhsin olan Allah Teala nasıl her şeyi ihsanla, güzelce yaratmışsa (Secde, 32/7.) en güzel biçimde yarattığı insandan da (Tin, 95/4.) her işte ihsan üzere davranmasını istemektedir. Nitekim ihsan derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim eden kimseyi Rabbi katında bir mükâfat beklemektedir. Böyle kimseler için ne korku ne de üzüntü vardır. (Bakara, 2/112.) Allah'ın rahmeti onlara çok yakındır. (Araf, 7/56.) Yüce Allah, iyilik eden kulları ile beraber olduğunu, (Nahl, 16/128.) onları sevdiğini (Bakara, 2/195; Âl-i İmran, 3/134; Maide, 5/93.) ve mükâfatlarını asla zayıf etmeyeceğini her daim bildirmektedir. (Tevbe, 9/120; Hud, 11/115.)

Kur'an-ı Kerim'de farklı türevleriyle çokça zikredilen ihsan kavramının en güzel tanımını

Hz. Peygamber (s.a.s.) yapmıştır. O, "Cibril hadisi" diye meşhur olan rivayette insan suretine bürünerek kendisine gelen Cebrail (a.s.)'in "İman nedir?", "İslam nedir?" sorularının ardından "İhsan nedir?" sorusuna şöyle cevap vermiştir: "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmüyor olsan da O seni görmektedir..." (Buhari, Tefsir, (Lokman) 2.) Buna göre ihsan, ihlas ve murakabe yani her an Allah'ın gözetiminde olduğunun bilincinde olma anlamlarını da içermektedir. Hadisin sonunda Allah Rasulü "Bu Cibril'dir, insanlara dinlerini öğretmek için geldi." buyurmuştur. Dolayısıyla ihsan, iman ve ameli tamamlayan dinin temel bir unsurudur. Bu çerçevede Sevgili Peygamberimiz'in "Allah, her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir." sözünün önemi daha da belirginleşmektedir. Çünkü ihsan, müminin yalnızca Allah ile olan ilişkilerini değil, anne babasından başlamak üzere yakın çevresiyle, diğer insanlarla ve hatta canlı-cansız bütün mahlukatla olan ilişki-

lerini de kapsayan ve böylece insanı olgunlaştıran, kemale erdiren bir haslettir.

Yüce Allah Nahl suresinin 90. ayetinde kullarına önce adaleti, ardından da ihsanı emretmiştir. İhsan adaletin üstünde bir erdemdir. Çünkü adalet kişinin gerektiği kadarını verip hakkını almasıdır. İhsan ise gerekenden daha fazla verip hakkından daha azını almasıdır. Bu yüzden adaleti gözetmek vacip, ihsanı gözetmek ise mendup (bağlayıcı olmayan) ve isteğe bağlıdır. (Ragıb el-İsfehani, el-Müfredat, s. 400.) Bununla birlikte Allah kullarına nasıl ihsanda bulunuyorsa, onlardan da aynı şekilde ihsan üzere davranmalarını beklemektedir.

Rabbimiz kendisine kulluktan sonra anne-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, arkadaşına, yolcuya ve insanların ellerinin altında bulunanlara ihsanı emretmiştir. (Nisa, 4/36.) Bir evliliğin yürütülemeyip boşanmanın gerçekleşmesi hâlinde bile ihsan üzere davranmayı emretmiştir. (Bakara, 2/229.) Rabbimiz hikmetle dolu Kitabımızın iyilik yapanlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş ayetlerinde (Lokman, 31/2-3.) muhsin kimseleri şöyle nitelendirmiştir: Onlar bollukta da darlıkta da malını Allah

yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Çirkin bir iş yaptıklarında ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler ve bile bile işledikleri günaha ısrar etmeyenlerdir. (Âl-i İmran, 3/134-135.)

Allah Rasülü de borç alıp verme hususunda "Sizin en hayırlınız, borcunu ihsan ile (en güzel şekilde) ödeyeninizdir." (Buhari, İstikraz, 7.) buyurmuş, aile içi ilişkiler konusunda erkeklere hanımlarının yeme-içme ve giyinme ihtiyaçlarını en güzel şekilde karşılamalarını tavsiye etmiştir. (Tirmizi, Rada, 11.) "İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz." diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilik yapmayı, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin." (Tirmizi, Birr ve Sıla, 63.) buyurarak gerçek iyiliğin karşılık beklemeden sırf Allah rızası için yapılacağını bildirmiştir.

İnsanlarla ihsana dayalı ilişkiler kurmanın gerekliliğini ortaya koyan bu kadar emir ve tavsiyeden sonra "Allah, her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir..." (Müslim, Sayd ve Zebaih, 57.) hadisi, ihsanın insan hayatını kuşatan genel

bir ilke olduğunu açıkça ifade etmektedir. Buna göre mümin, insanlarla olumlu ya da olumsuz her türlü ilişkisinde, ihsanı gözetmek durumundadır. Savaş gibi hiç istenmeyen bir durumda bile bu geçerli bir ilkedir. Bu nedenle İslam'da canlılara işkence yasaklandığı gibi ölümlere yapılan işkenceyi ifade eden "müsle" de yasaklanmıştır. İhsanı gözetme yükümlülüğü bir halka daha genişletildiğinde insanlara olduğu kadar diğer canlılara da güzel muamele etme sorumluluğu karşımıza çıkmaktadır. Nitekim hadisin devamında bir hayvanı keserken dahi bunun eziyet etmeden güzelce yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

İslam'ın genel ilkelerinden birini sunan bu hadise göre ihsan, iman ve ibadeti tamamlayan bir haslet olarak Allah'a kullukta en üstün mertebeyi temsil eder. Bu üstün mertebeye erişen mümin, yaratılışından sahip olduğu güzelliğe uygun davranışlar sergileyerek bizzat kendisi kazanır ve neticede Rabbinin şu müjdesine nail olur: "Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedi kalacaklardır." (Yunus, 10/26.)

Hayatın İçinde Bir İmam

Kadir Öztürk *Küçük İhsaniye Camii İmam-Hatibi / Üsküdar*

Çaresizlik içerisinde kıvranan dostum derdine derman olmayan mesajlarından sonra beni aramaya karar verir. Geç saatte çalan telefonun anlamı herkes için farklıdır. Korku ve şaşkınlık içerisinde telefonuma uzanıp arayanın ismini gördüğümde şaşkınlığın yerini kat be kat korku aldı. Arayan kadim bir dostumdur. Son zamanlarda ağır imtihanlar veriyordu...

Öğretmen olarak gittiği Belçika'da bir yılını tamamladığı sıralarda babasına, değerli hocamıza "akciğer kanseri" tanısı konuldu. Hocamızın tedavisi ile uğraşırken bir de annesinin karın ağrıları şikâyeti başladı. Çok kısa bir süre içinde bir böbreği alınarak diyalize mahkûm olan annemizin şikâyetlerinin tamamına da çözüm bulunmuş değil...

Ölüm, daha çok hasta ve yaşlılara kondu-
rulduğu için nasıl bir haber duyacağımın korkusuyla açtım telefonu. Sevgili dostum Ahmet Yasin, o saatte aramanın mahcupluğu ve vereceği haberin hüznü ile önce selam verdi, sonra yutkunarak özür diledi. Bir müddet bekledikten, tekrar yutkunduktan sonra şöyle başladı söze:

"Kadirim, Davut abiyi kaybettik!"

"İnna lillahi ve inna ileyhi raciun."

...

Davut Özgül hocamızın durumu ağırlaşınca eşi Saliha Hanım, dostumu arar. Ahmet Ya-

sin hastaneye geldiğinde hocamızın dünya hayatını tamamlamış olduğunu görür ve telefonuna sarılır. Bu şekilde öğrendim Koca Çınar'ın vefat ettiğini. Üsküdar Çınaraltı Hamdullah Paşa Camii'nin İmam-Hatibi idi ve akciğer kanserine yenik düştü. Mekânı cennet olsun.

Fakülte yıllarında tanıdım ilk olarak hocamızı. Zamanla çok farklı ortamlarda bir araya geldik. Nice güzelliklere şahit oldum sayesinde. Her sohbetinde yeni yeni pencereler açardı hayata, gerçeklere dair. Hayat harmanında tanıdığı insanlar, geçirdiği imtihanlar ayrı bir kimlik kazandırmıştı kendisine. Zaman zaman paylaşırdı yaşadıklarını fakat o kısa ömre neler sığdırdığını kitabından öğrendik. "Çocukluğumdan bugüne kadar yaşadığım beni ben yapan olaylar bütünü" olarak tanımladığı 'Bir İnsan Biriktirdim' adlı eserinden. Meğer anlattıkları, anlatmadıkları yanında bir yok hükmündeymiş...

Hastalığı sırasında tanıştık kitabıyla. Samimiyetin zirvede olduğu herkes tarafından takdir ediliyor. Derdi çeken olarak bizden daha fazlasını dinliyor ve okuyordu şüphesiz. Buna rağmen son anına kadar hep teslimiyet içerisinde oldu. Örneğin bu kitap fikri nasıl ortaya çıktı diye soranlara "ölmeden önce" birşeyler yazsan dediler ben de yazmaya başladım diye cevap veriyordu espiyle karışık. Buna rağmen hayatının sıkıntılarını yazarken nice sıkıntılar çektiği de yabana atılmamalı.

İnanç ve İman

"Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz." (Bakara, 2/156.)

Anlattıkları ve yazdıklarıyla çok şey öğrettiği gibi ölüm sessizliğinde de çok şey öğretti bizlere. Hayatta iken biraz da Urfalı olması hasebiyle hep "ağam" diye hitap ederdim kendisine. Gerçekten hangi ortamda olursa olsun mutlaka kadirşinaslığı, cömertliği ile ağalığını gösterirdi. 27 Aralık 2012 tarihinde refakatçisi olduğum bir günde gerçek ağanın kim olduğuna bir örnek verdi:

Mersin'de görev yaptığım yıllarda tanıdım Kenan abiyi. Bugünün değeriyle sahip olduklarına rakam biçmek zor olmasına rağmen o kadar mütevazı bir insandı ki; hâlâ aynı şalvarı giyer, eski arabasına biner, evinde misafiri eksik olmaz ve misafirlerine bizzat kendisi en güzel şekilde ikramda bulunurdu. Bazı hanelere gittiğimizde "hoş geldin hoca" denir geçilirdi belki ama Kenan abi bizzat kapıya kadar iner ve karşılardı. Gerçek ağalık işte bu.

Kimde bir güzellik görmüşse onu aynıyla hayatına geçirmeye çalışan Davut Hoca'nın yakın çevresinde, dostları arasında ikramına şahit olmayan var mı? Hiç değilse bir güzel söz veya tebessümle karşılayıp uğurlamıştır muhatabını. Cebinde, hesabında olup olmadığına bakmadan mutlaka ağalığını gösterirdi. Çünkü "veren el" idi o...

Hocam, ele avuca sığmaz anlamında arkadaşların "çetel" lakabını vermişler ya, sana son çetelliğin de aramızdan ayrılman oldu. Sağlam kaleler içerisinde olsak bile sonunda hepimizi bekleyen gerçek bu. Seni bir hastane köşesinde bir gece vakti yakalayan ölüm bizi kimbilir nerede ve ne zaman yakalayacak? Kim bilir belki bu yazıyı tamamlayamadan... Rabbim hayatın da ölümün de hayırlısını versin...

Vefatınla "doğurdukça gençleşen" annenin yüreğine bir kor eklense de sevinenler de olmuştur elbet. En çok da küçük kardeşin, arkadaşın Muhammed'in sevinmiştir. Hani küllükteki haplardan dolayı Azrail'in ayak seslerini birlikte hissettiğiniz, bu dünyadan göçen Muhammed.

Vefatının üzerinden bir aydan fazla zaman geçmesine rağmen bir değil binlerce insan biriktirdiğini gördük kıymetli hocam. Çünkü sen, sadece Hamdullah Paşa Camii'nin değil hayatın imamıydın. Yanlarında kalmana karşılık bütün sevenlerin gözyaşlarıyla birlikte eminim şu cümleleri mırıldanıyordu: "Elimizde kuru bir nan ve bir de yeşilyinden soğan olsa daha ne isterdik ki?"... ■

Kar Yağar, Erir Ömrüm...

Hayrettin Durmuş

“Hava nasıl oralarda?” sorusu sadece bir şarkı sözü değil, aynı zamanda gençlik yıllarımızın en önemli iletişim vasıtası olan mektupların da vazgeçilmez cümlesiydi.

Kar aydınlığını görmeyen, onun sıcaklığını yüreğinde hissetmeyenler “kara kış” derler. Kar-kış mı demek isterler, yoksa göğün bedduası sanıp kargış mı bellerler yağın karı kim bilir? Bilinen bir şey var ki her yönü, her yanı aydınlığıyla sarar kar ve tepeden tırnağa beyaza boyar gittiği her yeri... Beyaz bir yangın çıkarır, hasret hasrete ulanır ve sevdalılardan yüreği akkora döner...

Siz bakmayın çağımızın teknolojiyle bir hafta, on günlük hava tahminlerinin yapıldığına, âşık alır sazı eline ve bir yıllık tahmin dökülür ozanın diline. Şaşar kalırsınız:

“Bu yıl bu dağların karı erimez

Eser bâd-ı sabâ yet bozuk bozuk...”

Kar aydınlığı yayılırken ufuklara nedendir bilinmez gam kaplar yüreğinizi, bunalırsınız, acılar tazelenir, içiniz kararır. Kar ışığını sağarken bembeyaz, siz bir kara haber alırsınız ondan terleyerek...

Kar yağdıkça yerdeki eski karın üzerini kapatır, çürüten, çamura bulanık kısımlarını örter de, bir tek içinizdeki yaranın üstünü örtemez. Kar tazelendikçe acılar depreşir yeniden...

Kar yağar, biriktikçe birikir ama güneş doğduğu zaman başlar erimeye. Güneş gülümseyen yüzüyle buluttan çıkmaya görsün, göz göz olur kar, dayanamaz ve sonunda erir damar damar ve sessizce karışır gider ummana. Sizin de içiniz erir.

Gecenin en karanlık olduğu an güneşin doğacağına da müjdesidir aslında. Kar ilkbaharı heyecanla arayan ve onun hasretiyle dağların doruklarını öpen sevgilidir Cenap Şehabettin’in dilinde...

Bir tipi çıkar içinizde ve kar altında terlemenin vaktidir deyin düşersiniz yollara...

Kar birçok şehrin kimliğidir. Adı karla anılır. Kar olmadan tarif edilmeleri zordur o şehirlerin... İnsanın aklını başına getirir ve unuttuklarını hatırlatır kar...

Kimsenin parmak izi kimseye benzemez. Her insan yalnızca kendine benzer, kendine

özgüdür. Kar da öyle. Bir kar tanesinin diğere benzediği görülmemiştir. O muazzam ahenk içinde hepsi birbirinin aynısı zannederiz ama her kristal diğerini kışkandıracak güzellikte, her birisi ayrı özellikte, ipekten kanatlarını çırparak konarlar yeryüzüne ve Yüceler Yücesi'nin selamını sunarlar dağa taşa, kurda kuşa, suya havaya ve nihayet onlar da bizim gibi tutunurlar toprağa...

Merhametlidir kar. Erirken hayat bulur yer altındaki sular. Yorgan olup örtülür ekinin üstüne. Kar yağdı mı beyaz bir umut dirilir ekincide; "Kar yılı var yılı" der sevinir. Bolluk ve bereketi müjdeleyen ak bir habercidir o. Gelişi hasretle beklense de mekânı ulu dağlardır onun. Tevazusuna diyecek yoktur. Yükseklerden dökülür, yeryüzünden sessiz sedasız çekilir, yerini bahara, yaza bırakır.

Dumandır arkadaşı, vefalıdır, terk etmez dostunu, bekler sabırla dağı, taşı. Perdesidir dağın, süsüdür otağın...

Karda gezip de izini belli etmeyenler kim bilmem ama âşıkları en çok kar ele verir. Kar da nazlanır bir sevgili gibi, o da saklanmak için gizli bir köşe arar. "Kar kuytuda eğleşir" sözü onun için söylenmiştir belki de. Tertemiz olsun insanlar, kalp leke kaldırmaz diye mi bembeyaz elbiseler giyerek gelir, yoksa nezaketi hatırlatmak için mi ipeğe bürünerek iner dünyamıza? "Ne kadar çok yağarsam yağayım yaza kalmam, giderim" diyerek, gençliğimize, kuvvetimize güvenmemeyi öğütleyip, eriyen ömrümüzü mü hatırlatır bize? Nedir muradı karın bilinmez. Bilinen o ki kar yağar, erir ömrüm... ■

Adam Olabilmek

Milletinin derdiyle dertlenmeyen, çilesini çekmeyen bir gençliğin ne kendisine ne ailesine ne milletine faydası vardır. Maneviyat hazzı nedir bilmeyen, maddenin esiri olmuş kimselerin kime, ne faydası olabilir?

Vedat Ali Tok

Dünyanın en genç nüfusa sahip ülkelerinin başında gelmekteyiz. Genç nüfusun birçoğu orta ya da yüksek dereceli okullara gitmektedir. Özellikle üniversitelere giden gençlerimiz, artık ailesine katkı sağlayacak, milletine hizmet edecek birer aday niteliğindedir. Bu şuurdaki gençlerimizin çoğalması istikbalimizin güveni anlamına gelir.

Üniversite öğrencilerine baktığımız zaman genellikle şu sıfatlara sahip kimselerle karşılaşırız:

Sadece, yüksek okula gidiyor desinler diye gelip gidenler.

Gayesi olmayan, üniversiteleri sonsuz bir özgürlük alanı telakki edip karşı cinsteki insanlarla zamanını geçirip, ailesinin ve devletin imkânlarını sorumsuzca harcayanlar.

Kendi çıkarlarını her zaman önde tutarak başkalarının omzunda yükselme, hedefleri için her türlü haksızlığı meşru görme eğiliminde olanlar ki, bunlar ne olursa olsun kendine makam sağlamak için her şeyi göze alan hırslı kimselerdir.

Kim olduğunun, nereden geldiğinin, ne için okuduğunun, kime hizmet etmesi gerekti-

ğinin şuurunda olan, en kısıtlı şartları bile değerlendirebilen gençler... Sürekli okuyan, devleti, milleti için fikir ve çare üretme peşindeki gençler... Elbette bizim için ideal olan gençlik budur.

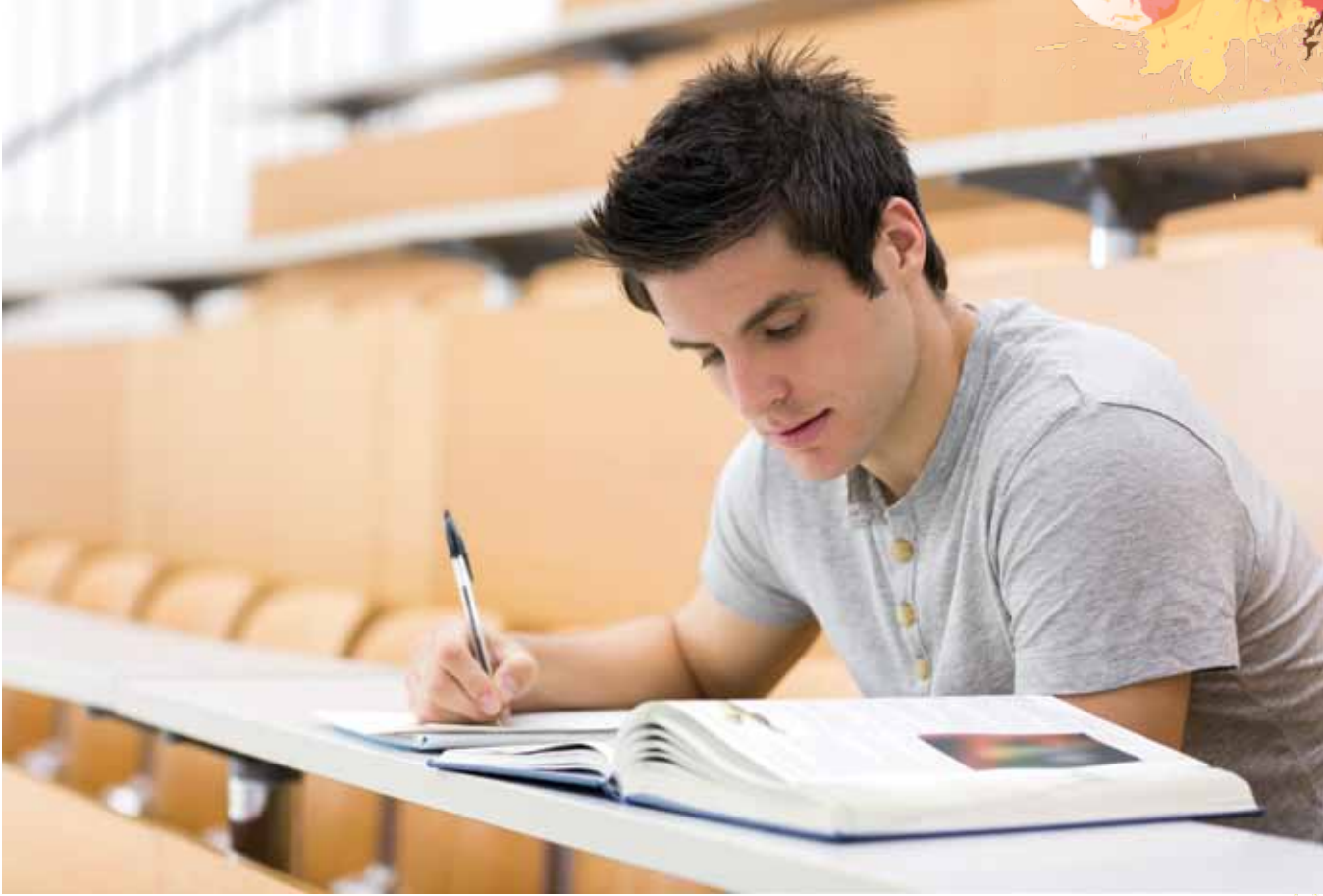
Milletinin derdiyle dertlenmeyen, çilesini çekmeyen bir gençliğin ne kendisine ne ailesine ne milletine faydası vardır. Maneviyat hazzı nedir bilmeyen, maddenin esiri olmuş kimselerin kime, ne faydası olabilir?

...

"Sana paşa olamazsın demedim, adam olamazsın demiştim." Nüktesini hepimiz biliriz. Paşanın paşa olana kadar öğrendikleri, tahsil ettikleri bir öğrenimin sonucudur; ancak babasını ayağına çağırması onca tahsile rağmen eğitimden nasipsizliğini gösterir. Bu durum, Yunus Emre'ye göre kuru bir emektir.

Bir düşünür, "Doğru işlemeyen akıl, keskinmiş neye yarar; saatin iyiliği koşmasında değil, doğru gitmesindedir." diyor. İnsan zeki olabilir; ancak öğrendiklerini hayra yönlendirmiyor, hayırlı işlerde kullanmıyorsa zekâsını boşa harcıyor demektir.

Büyük devletler eğitim ve öğretime büyük

yatırımlar yapar. Çünkü milletlerin başarısı, başarısızlığı; ileri gitmesi yahut geri kalması, geleceği hep buna bağlıdır.

İlk emri “Okul!” olan bir dinin mensubu, ilmi Çin’de dahi olsa talep etmeyi tavsiye eden bir Peygamberin ümmetiyiz. Şanlı milletimizin İslamiyetle müşerref olmasından sonra Türk edebiyatında görülen ilk eserler de bilgiyi, bilmeyi teşvik eden ifadelerle doludur. Mesela İslami-Türk edebiyatının ilk eserlerinden biri olan ve Yusuf Has Hacı tarafından yazılan Kutadgu Bilig isimli eserde eğitim-öğretim, ilim, bilgi ve bunları öğrenmenin faziletlerine dair çok sayıda mısra vardır. Eserden iki dördlük ve günümüz Türkçesiyle karşılığı şöyledir:

Bilig bildi boldı eren belgülig

Biligsiz tirig le yitük körgülig

Bililig er öldi atı ölmedi

Biligsiz tirig erken atı ölüg

İnsan bilgisi ile tanınır; bilgisiz, hayatta iken, kaybolmuş sayılır; bilgili adam ölür, (ama) adı kalır, bilgisiz, sağ iken, adı ölüdür.

Bilig birle âlim yokar yokladı

Biligsizlik erni çökerdi kodı

Bilig yind osanma bil ol hak resul

Bilig Çin’de bolsa siz arkang tidi

Bir düşünür, “Doğru işleme-
yen akıl, keskinmiş neye ya-
rar; saatin iyiliği koşmasında
değil, doğru gitmesindedir.”
diyor.

Âlim bilgi ile yükseldi, bilgisizlik insanı
aşağı düşürdü; bilgiyi ara, usanma; bil ki o
hak Rasul: “Bilgiyi, Çin’de bile olsa arayınız.”
dedi.

Türk edebiyatının en büyük isimlerinden
biri olan Yunus Emre, eğitimin insan haya-
tında ne kadar büyük bir önemi hâiz olduğu-
nu şu vurucu ifadelerle ne veciz dile getirir:

*İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır*

Yunus Emre ilim ve öğrenmenin hedefi
beyanında söylediği bu ve bundan sonraki
dörtlülüklerde 13. asırdan çağımıza hatta daha
da ilerilere ışık tutar. Ona göre ilimden
maksat insanın kendini bilmesidir. İnsan
kendini bilirse Rabbini bilir. Buna göre
insan, ömrünün büyük bir bölümünü ilme
vakfettiği hâlde kendini bilmiyorsa boşuna
harcanmış bir ömür ve Allah’a sığınılması
gereken faydasız bir ilimle meşgul olmuş
demektir.

Edebiyatımızda hikemî tarzın öncüsü olarak
bilinen Urfalı Nabi, oğlunun şahsında bütün
gençlere seslendiği Hayriname’sinde eğitim

ve öğrenimin önemine dikkat çeker. Okuma-
nın, ilim tahsil etmenin yaşı yoktur. Çünkü
beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi salık
veren bir dinin mensuplarıyız. İlim tahsil
ederken utanmanın da anlamı yoktur. Çünkü
bilmemek değil, öğrenmemek ayıptır. O yüz-
den her şeyin aslını, erbabından tahsil etmek
gerekir. Adı geçen eserinden birkaç beyit:

*Öyle bir ilme çalış kim mutlak
Anı bir sen bilesin bir dahi Hak*

*İtme âr öğren oku ehlinden
Her şeyin ilmi güzel cehlinden*

*Cehldir âdeme zindân-ı belâ
Ki düşenler göremez rûy-ı rehâ*

İnsanları hakiki mutluluğa ulaştıracak rehbe-
rin eğitim ve öğretim olduğuna dikkat çeken
bir başka büyük şairimiz de Mehmet Âkif
Ersoy’dur. O da kaybedilmiş ilmin Batı’da
olduğuna işaret ederek gençlere şu tavsiye-
lerde bulunuyor:

*Fen diyarından sızan nâ-mütenâhî punarı
Hem için, hem getirin yurda o nâfi’ suları*

Sözün başında bahsettiğimiz hususların
kaygısını çeken Âkif, Türk gençlerinin
Avrupa’dan faydalanması gereğine işaret
ederken eğitimin kaynağı olarak şanlı
geçmişimizi gösteriyor. Yani ülkemiz için
gerekli olan marifet, Batı’da olsa bile fazilet
bizim kendi kökümüzde aranması gereken
bir kıymettir.

Dünden aldığımız sağlam inancımızı, ge-
leneğimizi yarınlara bozulmadan taşımak
istiyorsak çocuklarımızı, gençlerimizi asla
ihmal etmemeli, onlara bilginin yanında
sağlam bir eğitim vermeliyiz ki gelecekte
emin olalım. Böylece çocuğumuz hem paşa
hem de adam olabilsin. ■

örnek hayatlar

Kâtip Çelebi (1609-1657)

Kâtip Çelebi'nin, zamanının ilim adamlarından ayrıldığı en esaslı nokta; onun taassuptan uzak durması, ilmî konularda araştırmanın önemine ve aklın rehberliğine inanmasıdır.

Sıddık Yıldız

Tanıdığı ismi ile "Kâtip Çelebi" hakkında kısa bir iki kelimelik yazmak bir hayli zor olsa gerek. Zira, koca bir âlemi küçük bir su damlasına sığdırmak ne kadar zor ise, Kâtip Çelebi gibi bir "âlimi" de kısa bir sayfaya sığdırmak o kadar zordur.

Çelebi'nin manası, kibar, efendi, beyefendi ve zarif demektir. Çağdaşlarının söylediğine göre Kâtip Çelebi, himmet sahibi, iyi huylu ve az konuşur bir kişi idi. Türkiye'de ve Batı'da takdir edildiği gerek şahsiyeti gerekse eserleri hakkında bir hayli kitaplar yazılmış ve bugün de kendisi hakkında anma törenleri yapılmaktadır.

17. yy'da Batı dünyası düşünsel dönüşümü Descartes ile yaşamışken, İslam dünyasında bu dönüşümü Kâtip Çelebi temsil etmiştir. Descartes'in Kâtip Çelebi'yi tanıdığını ve onun hakkında güzel düşüncelere sahip olduğunu da bilmekteyiz. Kâtip Çelebi hakkında günümüzde yazılmış birçok eser vardır. Ancak onun hakkındaki en teferruatlı bilgiyi Orhan Şaik Gökyay'ın "Kâtip Çelebi" isimli

eserinden almaktayız. Gökyay'ın yanında Muallim Cevdet ve Bursalı Mehmet Tahir Efendi'nin de Kâtip Çelebi hakkında yazılar yazdığını bilmekteyiz. Ancak Mükrimin Halil Yinanç Hoca, Kâtip Çelebi'yi âlim kabul etmemekle birlikte, "Descartes'in yanında Kâtip Çelebi'nin bir ilkökul talebesi" olduğunu söyleyecek kadar ifrata gitmiştir. Adnan Adıvar ise Avrupa bilimi ile Doğu ilimi arasındaki duvarı yıkmaya teşebbüs eden kişi olması nedeniyle, Kâtip Çelebi'yi Türkiye'deki ilim rönesansının müjdecisi olarak görmektedir.

Kâtip Çelebi'nin, zamanının ilim adamlarından ayrıldığı en esaslı nokta; onun taassuptan uzak durması, ilmî konularda araştırmanın önemine ve aklın rehberliğine inanmasıdır. Devrin uleması onu "ketebe" den diye adlandırmıştır. Taassubun her türü ile mücadele etmiş ve ilim adamlarını tenkitten geri kalmamıştır. Olayların açıklanmasında ilimden hiçbir zaman ayrılmamıştır. Bu bakımdan zamanında modern ilime ön ayak olan bir kişi olarak görülmüştür.

Kâtip Çelebi

Avrupalılar tarafından "Hacı Kalfa" olarak tanınan Kâtip Çelebi, divan yazarları ve Doğu dünyasında ise "Hacı Halife" olarak tanınmıştır. Asıl adı Mustafa olan Kâtip Çelebi, Şubat 1609'da İstanbul'da doğmuştur. Çocukluğunda devrin ünlü âlimlerinden din, Kur'an-ı Kerim, Arapça ve hat dersleri almıştır. 1622-1623 yıllarında babasının yanında "Muhasebe-i Anadolu/Anadolu Muhasebesi Kalemî" adı verilen memuriyete geçmiştir. Doğu'da "Hacı Halife" olarak tanınması görevdeki memurlara "halife" unvanının verilmesi sebebiyle olmuştur.

Kâtip Çelebi, 1624-1628 yılları arasında, ordu ile birlikte çıktığı seferler nedeniyle İstanbul'dan ayrılmıştır. Abhaza Paşa isyanının bastırılması ve Bağdat seferinde bulunmuş, bu iki önemli olayı da yüksek bir yerden seyretme ve tarihe şahitlik etme imkânı bulmuştur. Sefer dönüşünde Musul yakınlarında babasını kaybeden Kâtip Çe-

lebi, onu Musul'a defnetmiş ve 1628 yılında Erzurum Muharasasına katıldıktan sonra 1629 yılında İstanbul'a dönebilmiştir.

Kâtip Çelebi, Hüsrev Paşa ile 1630 Bağdat ve Kemedan Seferi'ne çıkıncaya kadar, ilmi üzerinde büyük tesirleri olan Kadızade'nin derslerine devam etmiş, 1634 seferi sırasında ordu Halep'te kışı geçirirken, Hicaz'a gidip hac farızasını yerine getirmiştir. Halep'te iken bütün sahafları gezen ve kitaplar toplayan Kâtip Çelebi, yazacağı kitaplar hakkında not almaya Halep'te başlamıştır. Katıldığı son sefer IV. Murat dönemindeki Revan Seferi'dir. Bu seferden sonra bir daha seferlere katılmamış ve İstanbul'a dönmüştür.

Kâtip Çelebi, zengin bir akrabasının vefatı üzerine kendisine kalan yüklü miktarda mirasın büyük bir kısmını kitaplara vermiştir. 1638'de Fatih ve Sultan Selim camileri arasında bulunan evine yerleşmiş ve evlenmiştir. Divan kalemindeki vazifesinden 20 senedir çalıştığı hâlde halifelğe terfi ettirilmediği için 1645-1646 Girit Seferi'nin haritaları çizilirken istifa etmiştir. Kâtip Çelebi, memuriyet hayatından uzak yaşadığı üç yılı ders vererek ve hastalıkla geçirmiştir.

Kâtip Çelebi, hastalığına tıp, havas, esma ve dua kitapları okuyarak maddi manevi çareler aramış, bu arada hesap, hendese, astronomiden kitaplar okumuş ve okutmuştur. 1648 yılı sonlarında yakın dostu olan Şeyhülislam Abdurrahim Efendi'nin delaletiyle Veziriazam Koca Mehmet Paşa'nın ikinci halifelğine tayin edilmiştir. Son yıllarını birçok eser telif ederek ve Şeyh Mehmet İhlasi'nin yardımıyla Latince'den tercüme yapılarak geçirmiştir.

Kâtip Çelebi'nin kitap başında uyuklayacak kadar kitap meraklısı olduğu rivayet edilmektedir. Çelebi, tarih kitapları ve biyografi eserlerini okumaktan zevk almıştır. Elin-

den bin yüz kadar tarih kitabının geçtiği söylenmektedir. Kâtip Çelebi'nin gerek tarih bilgisi ve gerekse sahip olduğu tarih kitapları bakımından, kendisinden önce ve sonra gelen tarihçileri her yönden geçtiğini söyleyen Şehrizade, sözlerine inanılır kimselerden rivayet edildiğini kaydetmek suretiyle, şu hikâyeyi naklediyor: Şeyhülislam Yahya Efendi, bir gün sohbet sırasında, Kâtip Çelebi'ye, bin ciltten fazla tarih kitabının olduğunu abartılı bulduğunu, bunun doğru olup olmadığını sorar. O da, "olmak gerektir" diye cevap verir. Fakat Şeyhülislamın inanmadığını sezen Çelebi, ertesi gün, on katıra birbirinden farklı üç yüz cilt tarih kitabı yükleyerek getirir ve "evde, ciltsiz bundan da çok vardır" der. Böylece kendi-

Kâtip Çelebi'nin Cihannüma adlı eserinden alınan ve İbrahim Müteferrika tarafından 1728'de basılan Hint Okyanusu ve Çin Denizi haritası.

sinde bulunan kitapların çokluğunu Yahya Efendi'ye kabul ettirmiş olur.

Hayatını öğrenip-öğretmekle, okuyup-okutmakla geçiren ve 20'ye yakın eser yazmış olan Kâtip Çelebi'nin bu yoğun geçen hayat mesaisi, 6 Ekim 1657 tarihinde sabah kahvesini içerken sona ermiştir.

Kâtip Çelebi, Türk tarihinin ve döneminin ünlü şahsiyetlerinden birisidir. Hayatını tarih ve diğer ilimlere adanmış bu güzide şahsiyet, Türk-İslam tarihindeki nadide yerini dünya durdukça korumaya devam edecektir. ■

fıkıh köşesi

Din İşleri Yüksek Kurulundan

Televizyon veya radyodan canlı olarak yayınlanan namazlarda o imama uyarak namaz kılınabilir mi?

Cemaatle namaz kılınabilmesi için cemaatin imama uyması gerekir. Bunun için imam ile cemaatin aynı mekânda bulunmaları şarttır. Bu sebeple imamın namaz kıldığı mekân dışında bulunan bir kimse imama uymaya niyet ederek namazını kılsa bu namaz geçerli olmaz. İmam ile cemaat arasından geçen bir nehir veya genişçe bir yol da cemaatin imama uymasına engel sayılmıştır.

Buna göre televizyon ve radyo gibi iletişim cihazları aracılığı ile başka bir mekândaki imama uymaya niyet etmekle mekân birliği gerçekleşmiş olmayacağından, bu şekilde kılınan namaz geçerli değildir.

Namazda kavme ve celsenin hükmü nedir, ne kadar beklemek gerekir?

Kavme; namazda rükûdan kalkarken, secdeye gitmeden önce iyice doğrulmak ve en az bir kere "Sübhanе Rabbiye'l-Azim" diyecek kadar ayakta durmak; celse ise, namazda iki secde arası en az bir kere "Sübhanе Rabbiye'l-Azim" diyecek kadar oturmaktır.

Celse ve kavme, vacip olup yanılarak terk edilirse sehiv secdesi yapmak gerekir. Bilerek terk edilirse namaz bozulur. İmam Şafii, İmam Malik ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise celse ve kavme farzdır.

Erkekler cuma namazından çıkmadan bayanlar öğle namazını kılabilir mi?

Kadınlar ve kendilerine cuma namazı farz olmayan hasta ve benzeri kimseler vakit girdikten sonra, imam cuma namazını bitirmeden önce kendi evlerinde öğle namazını kılarlarsa bu namaz geçerli olur.

Kendilerine cuma namazı farz olmayan bu gruptakilerin şehirde veya şehir hükmünde olan bir yerde öğle namazında cemaat yapmaları da mekruhtur; bu kimseler kendi başlarına kılmalıdırlar.

Kendisine cuma namazı farz olan bir kimse ise, özürsüz olarak cumaya gitmez ve imam cuma namazını bitirmeden önce evinde o günkü öğle namazını kılsa Hanefiler'e göre bu namaz geçerlidir, fakat cumaya gitmediği için günahkâr olur. Diğer üç mezhebe ve Hanefilerden İmam Züfer'e göre ise kıldığı öğle namazı geçersizdir. Cuma namazı kılındıktan sonra tekrar kılmalıdır.

Ebu Hüreyre (r.a) şöyle anlatmaktadır: "Hz. Peygamber bir gün mescide girdi, peşinden de bir adam gelerek namaz kıldı. Sonra gelip Hz. Peygamber'i selamladı. O da selamını aldı ve 'dön ve namazını yeniden kıl' dedi. Bu durum üç kez tekrar etti, sonuncusunda şöyle buyurdu: 'Namaz kılacağın zaman tekbir al, sonra Kur'an'dan bildiğin kolay gelen bir yeri oku, sonra rükûya eğil ve uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar rükûda kal. Daha sonra rükûdan kalk ve iyice doğrul. Sonra secdeye git ve orada uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar kal. Daha sonra iyice yerleşinceye kadar otur, sonra tekrar secdeye kapan ve orada uzuvların yerleşip rahatlayıncaya kadar bekle. Bütün namazlarında böyle yap.'" (Buhari, Ezan, 95.)

Cuma ve bayram namazı gibi ibadetlerden kadınların muaf tutulmaları nasıl açıklanabilir?

Cuma namazı, akıllı, ergenlik çağına erişmiş, sağlıklı, hür ve mukim erkek Müslümanlara farzdır. Kadınlar, hürriyeti kısıtlı olanlar, yolcular ve cemaate gelemeyecek kadar mazereti olanlar cuma namazı kılmakla yükümlü değildirler. Ancak cuma namazını kılmaları hâlinde bu namazları geçerli olup ayrıca öğle namazı kılmaları gerekmez.

Hizmet Peygamber (s.a.s.): "Cemaatle cuma namazı kılmak, her Müslüman'a farzdır. Ancak köle, kadın, çocuk ve hastaya farz değildir." (Ebu Davud, Salat, 216) buyurmuştur. Diğer bir hadisinde ise: "Kadın, çocuk, köle ve hasta hariç, cuma namazı her Müslüman'a farzdır." buyurmuştur.

Asrı saadetten günümüze kadar müctehit imamlar, âlimler ve bütün Müslümanlar, cuma namazının kadınlara farz olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir.

Cuma namazının kadınlara farz kılınmamış olması, onlar hakkında bir mahrumiyet değil bir muafiyettir. Diledikleri takdirde, camiye gidip cemaatle cuma namazı kılmalarında dinen bir engel yoktur. Hatta hutbe ve vaazlardan istifade etmeleri için cuma namazlarına devam etmeleri tavsiye olunur.

Bayram namazlarında da aynı durum söz konusudur. Hizmet Peygamber döneminde kadınların, namaza katıldıkları âdetli oldukları için namaz kılamayacak durumda olanların ise musallanın kenarında durup tekbirlere katıldıkları ve hutbeyi dinledikleri bilinmektedir. (Buhari, Salat 2; Müslim, Salatü'l-İdeyn, 10, 11.)

Okunan Kur'an-ı Kerim'i dinlemenin hükmü nedir?

Kur'an-ı Kerim'i okumak ibadet olduğu kadar, onu dinlemek de farz-ı kifaye olarak nitelenen bir ibadettir. Zira bir ayet-i kerimede: "Kur'an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (Araf, 7/204.) buyrulurken tilavet olunan Kur'an-ı Kerim'in dinlenmesi emredilmektedir. Şu kadar var ki, dinlemek için ortamın müsait olmadığı durumlarda, açıktan okunması uygun olmaz.

Bir camide cemaati kaçıran kimse tek başına namaz kılarken kamet getirmeli midir?

Düzenli olarak cemaatle beş vakit namaz kılınan mescitlere o vaktin farz namazını kılmak üzere giren kimseler, cemaatle veya yalnız başına namaz kılacak olmaları hâlinde tekrar ezan ve kamet getirmelerine gerek yoktur. Düzenli olarak beş vakit namazın kılınmadığı mescitlerde ise ezan okunarak ve kamet getirerek namaz kılmak daha faziletli olup sadece kametle de yetinilebilir.

Abdest konusunda özürli bir kimse cemaate namaz kıldırabilir mi?

Abdestle ilgili özrü olan bir kimse, özrü olmayan kişilere imamlık yapamaz. Aynı şekilde, akli melekesi yerinde olmayan olana, Kur'an okuyamayan okuyabilene, elbisesi temiz olmayan temiz olana imamlık yapamaz. Çünkü imam, kendisine uyan kimselerin durumundan daha aşağı olmamalıdır.

Yarım Hurmanın Anlattığı

“Yarım hurmayla da olsa, kendinizi ateşten koruyun.” hadisiydi söz konusu olan... İnfakın Allah’ın ona verdiğini, ihtiyaç üzere olan başka kullarla paylaşmanın önemine dair açık bir ders veriyordu bu hadis.

Metin Karabaşoğlu

Bereketli bir hayat deyince aklıma gelen ilk isim, Rasulüllah (s.a.s.) Efendimizdir.

Bir hayat ki, her anında bir ders, her sözünde bir hikmet vardır.

Hayatı hakkında asırlardan beri binlerce kitap yazılmış olsa bile, her sene daha nice yenileri yazılmaktadır ona dair.

Sözleri binlerce cilt hadis kitabıyla kayıt altına alındığı gibi, bu hadislerle verdiği derslere dair de binlerce eser yazılmaya devam etmektedir.

Öyle ki, onun tek bir sözünden mülhem, omurgasını tek bir hadisinin teşkil ettiği kitaplar vardır.

Böyle bereketli bir hayattır, kutlu Nebi aley-hissalatü vesselamın hayatı.

Bin küsur yıldır milyarlarca mümin onun hayatını kabiliyeti nispetince yaşamaya talip olagelmiş; bin küsur yıldır milyonlarca arif ve âlim onun hayatından yeni dersler çıkaragelmiş ve bin küsur yıldır bu kadar insanı manen doyuran o bereketli pınarın suyundan zerre eksilme olmamıştır.

Onun hayatından hâsil olan bu berekete ba-

kınca, şeytanın ve hizbinin bin küsur yıldır onunla ve onun getirdiği nurla uğraşmayı en önemli iş edinmesi gözüme daha bir anlaşılır görünür.

Şeytan ve hizbi, yeryüzünde milyarlarca insanın yüzünü yerden alıp semaya yönelten o usve-i hasene aleyhissalatü vessalam ile uğraşmayı da kiminle uğraşacaktır ki? Ona haset etmeyip de kime haset edecektir?

Yakın bir zaman önce, Efendimiz (s.a.s.)'in hayatındaki berekete, her bir sözündeki hikmete dair taze bir nükte dünyama dolunca, hem hayatındaki o bitimsiz bereketi bir kere daha müşahede ettim, hem de şeytan ve hizbinin ona yönelik düşmanlığının ardındaki hasedi bir kez daha hissettim.

Hepimizin bir yerlerde muhakkak haberdar olduğu bir hadisti dünyama dolan. Daha önce defalarca duyduğum, dilimin defalarca telaffuz ettiği bir hadis... Hadisin sadece tek bir kelimesinin içerdiği, daha önce fark etmediğim bir ders, beni günlerce düşündürdü ve aklıma başka hadislerin açıkça desteklediği bir büyük nebevi hikmeti fısıldadı.

“Yarım hurmayla da olsa, kendinizi ateşten koruyun.” hadisiydi söz konusu olan...

İnfakın Allah'ın ona verdiğini, ihtiyaç üzere olan başka kullarla paylaşmanın önemine dair açık bir ders veriyordu bu hadis. Azaçoğa, büyüğe-küçüğe bakmadan, Allah rızası için infak etmenin önemini bize haber veriyordu.

İyi de, Efendimiz (s.a.s.) niye “Bir hurmayla da olsa, kendinizi ateşten koruyun.” dememişti de, “Yarım hurmayla bile olsa, kendinizi ateşten koruyun.” dememişti?

Bu sorunun izini sürdüğümde gördüğüm, bir hikmet ve denge dersiydi. Bölünmemiş tek bir hurmanın zihinde uyandıracığı bir “ya hep ya hiç” çağrışımına bedel, ‘yarım hurma’ bir paylaşmanın haberini veriyordu bize.

Bölünmemiş tek bir hurmanın zihinde uyandıracığı bir “ya hep ya hiç” çağrışımına bedel, ‘yarım hurma’ bir paylaşmanın haberini veriyordu bize.

Elindeki tek hurmayı bir başkasına vermek elbette büyük bir hasletti ama Rasulüallah aleyhissalatü vessalam ‘yarım hurma’dan söz ederek hem nefsimize karşı sorumlu olduğumuzu, hem de tıpkı “Amellerin en hayırlısı az ama devamlı olanıdır.” hadisinde olduğu üzere ‘kanun-u fitrat’a muvafık bir infak yolunu bize gösteriyordu.

Elinde kalan tek hurmayı bir başkasına vermek, elindeki son imkânı bir başka mümin için kullanmak; bunlar güzel hasletlerdi, ama bu şekilde bir infak çabasının devamlı ve kalıcı olması kuşkuluydu. Çünkü işin içinde insanın kendi nefsinin veya vücudunun fitri ihtiyacını göz ardı etmesi gibi bir ‘zorakilik,’ bir ‘kanun-u fitrata muhalefet’ hâlini de içeriyordu.

Kendisi aç olduğu hâlde bugün elindeki son hurmayı bir başkasına veren, yarın da aynı işi yapan kişinin hep böyle gideceğinin garantisi yoktu. Bilakis kendi vücudunun ihtiyacını bu kadar görmezden gelmenin ve nefse bu kadar yüklenmenin akıbeti, örneklerine hayat içinde çokça tecrübe edildiği

üzere, bir müddet bu duruma tahammül ettikten sonra bir kopma anını müteakip sırf kendi-merkezli bir hayata savrulmaktı. İnsanın kendisi de etten ve kemikten ibaret olduğuna ve onun da yemeye-içmeye ihtiyacı olduğuna göre, sırf başkası-merkezli müfrit bir hayat tasavvurunun gelip dayanacağı nokta sırf kendi-merkezli bir tefrite yuvarlanmaktı.

Oysa kutlu Nebi, böyle bir anlayışın kendisini mazur göreceği bir ifade olarak 'bir hurma' yerine 'yarım hurma'dan söz etmekle, insana bu iki uç nokta arasında bir denge-nin dersini veriyordu. Ortada infak edilecek bir 'yarım hurma' varsa, bu, hurmanın diğer yarısını ayırıp kendimizin yediğinin işareti değil miydi? Rasulüallah aleyhissalatü vesselam, kendisini merkeze almayan ama kendi nefsinin ve vücudunun ihtiyacını görmezden de gelmeyen bir orta noktaya çağırıyordu bizi.

Bir bakıma, İsrâ suresinde verilen bir dersin; elini omzuna asıp Allah'ın ona verdiğinden başkalarını mahrum etmekten de elinde avucunda ne varsa hepsini dağıtmaktan da uzak bir denge noktasında infak etme dersinin bir yansımasıydı bu hadisin 'yarım hurma'sı. Ne kendini unut, ne de kendinde kal. Yarım hurmayla kendi nefsinin sustur, diğer yarım ile de başka nefislerin ihtiyacına yetiş...

Bir 'yarım hurma'yla kutlu Nebinin vermiş olduğu bu denge dersini kavrayabilsek, nice hayatlarda tezahürü görülen ifrat-tefrit arası salınımlar bir orta noktada karar kılacak.

Bir 'yarım hurma'yla kutlu Nebinin vermiş olduğu bu hikmet dersini kavrayabilirsek, bir uçtan öbür uca savrulması mukadder "ya hep ya hiç" zorakiliğinin yerini, "hem o hem bu" fitriliği alacak.

İşin sırrı 'bir hurma'da değil, 'yarım hurma'da çözülüyor... ■

İslam'da Kendimi Buldum

İlk defa eski bir ilmihal okumaya başladım. O ilmihalde nasıl abdest alınacağı, nasıl namaz kılınacağı açıklanıyordu. Bunlar beni çok etkiledi ve her gün daha fazla kitap okumaya başladım. Sonra bir baktım ki Müslüman olmuşum.

Haz. Halime Demireşik

Hayriye Hanım, sizi biraz tanıyabilir miyiz?

İsmim Hayriye Begu (Elbasani). İşkodra'da oturuyorum, kırk dört yaşındayım. Altı çocuğum var: dört erkek, iki kız. Eşim vefat etti.

Müslüman olmaya nasıl karar verdiniz?

Allah'a şükürler olsun, bir Müslümanla evlendim. Eşimin dedesi şeyhti: Ali Elbasani, çok meşhur bir zattı. Kitaplarının pek çoğunu kayıvalideme bırakmıştı. Kayıvalidem, bu kitapları sandığın altında saklardı. Komünist bir idare altında olduğumuz için, bu kitapları okumak ve bulundurmamak suçtu. Bu yüzden devamlı korku ve tedirginlik içindeydi. Kayıvalidem işine gittiği zamanlarda ben o kitapları alıyorum ve gizli gizli okuyordum. Bir yandan da kayıvalidemin beni böyle görüp kızmasından korkuyordum.

Ama bir taraftan da bu kitapları bırakamıyordum, çünkü onları okudukça ruhum kıpır kıpır oluyordu.

İlk defa eski bir ilmihal okumaya başladım. O ilmihalde nasıl abdest alınacağı, nasıl namaz kılınacağı açıklanıyordu. Bunlar beni çok etkiledi ve her gün daha fazla kitap okumaya başladım. Sonra bir baktım ki Müslüman olmuşum.

İslam'a girdikten sonra zorluklarla karşılaştınız mı?

Evet, bazı zorluklarla karşılaştım. Ailem Hristiyandı. Eşimin ailesi ise Müslümandı, ama onlar da İslam'ın bütün şartlarını yapamıyorlardı. Kendi ailem Müslüman olduğumu öğrendince bunu hiç iyi karşılamadılar. Benimle hiç konuşmadılar. En yakınlarım beni terk etti.

Siz İslam'da neler buldunuz diyorsunuz, ben İslam'da kendimi buldum. Çok okudum, çok düşündüm. Takva sahibi bir Müslüman olmak için hep gayret ettim. Bunun yollarını aradım. İbadetlerle, namazla, hicapla, zikirle Allah'ın istediği gibi bir kul olmaya çalıştım.

Çok sevdiğim bir yeğenim vardı. Benden küçüktü ve Hristiyandı. Ben mescide giderken o kiliseye gidiyordu. Hep onunla konuşmaya çalıştım. Gittiği yolun yanlış olduğunu anlatmak istedim. Çünkü bu din (İslam), hayatın gerçeklerine uygun, en son ve hak dindi. Onun da bu dinin güzelliklerini tatmasını istiyordum.

İslam'da diğer dinlerde bulmadığınız ne vardı?

Allah'a şükür olsun ki, ettiğim duaların pek çoğu kabul oldu. Siz İslam'da neler buldunuz diyorsunuz, ben İslam'da kendimi buldum. Çok okudum, çok düşündüm. Takva sahibi bir Müslüman olmak için hep gayret ettim. Bunun yollarını aradım. İbadetlerle, namazla, hicapla, zikirle Allah'ın istediği gibi bir kul olmaya çalıştım.

Namazla ilgili pek çok şey okumuştum, ama namaz nasıl kılınıyor hiç bilmiyordum, hiç görmemiştım.

Yine her akşam, geç bir saatte bir çarşafı yüz ve bedenimi örtüyor; kayınvalideme de "meşgul olduğumu ve kimseyle görüşmek istemediğimi" söyleyerek odama kapanıyordum. Bu zamanlarda ruhumu dinliyordum.

İlk olarak kısa şeyler öğrendim. "Lailahe illallah, Allahü ekber, sübhanallah, elhamdü lillah..." gibi. Daha sonra "salat-ı tefriciye"yi öğrendim. Bu duayı okumayı çok seviyordum. Her gün en az kırk defa okumaya karar verdim ve her gece yatmadan önce tekrar ettim. Allah'a hamd olsun ki, bu bana pek çok şey kazandırdı.

O sıralarda camilerde kurslar açılmaya başlamıştı. Bu kurslarda İslam'ın öğretildiğini duydum, ama çok küçük bir çocuğum (Florina) vardı ve onu kimseye bırakamıyordum. Sonra kendi kendime karar verdim, evde namaz kılmayı öğrenecektim. Bir ay boyunca önümde ilmihal kitabıyla namaz kılmaya çalıştım. Başka çarem de yoktu. Çünkü sorup öğrenebileceğim kimse yoktu. Nihayet bir ay sonra rahatça namaz kılmaya başladım. Ama hâlâ içimde bir boşluk vardı. Allah'ın bir emri olan hicabı (tesettürü) yerine getiremediğim için vicdan azabı çekiyordum. Zira o olmadan takvaya tam olarak riayet edemediğimi düşünüyordum. Allah'a hep dua ettim. "Ya Rabbi, bana da nasip et!" diye... Nihayet Rabbim o günleri de gösterdi, elhamdülillah.

Daha sonra camileri de ziyaret etmeye başladım. Camiye gitmek için genellikle pazarte-

si, çarşamba, cuma ve cumartesi günlerini tercih ediyordum. Zira o günlerde camiye daha çok kadın geliyor ve hep beraber oturup İslam hakkında konuşuyorduk. Bu birlikteliklerimiz hâlen devam etmektedir.

İslam'ın haram kıldığı şeylere uymak size zor geldi mi?

Hayır, hiçbir zorluk çekmedim. Çünkü eşim zaten dinin emir ve yasaklarını az çok bilen birisiydi. Hiç alkol kullanmamıştık. Eşimin ailesi çok dindar değillerdi, fakat bazı şeyleri biliyorlardı.

Bana en zor gelen hicabım (örtünmem) olmuştur. "Acaba insanlar ne diyecekler? Karşıma neler çıkacak?" diye endişe ediyordum. Ama seve seve örtündüğüm için bütün zorlukları göğüsleyebileceğimi düşündüm. Allah bana bu konuda büyük bir azim ve istek bahşetti. Ve bu sayede kendimi buldum, şu an çok mutluyum. Ondan sonra her gittiğim yere tesettürlü kıyafetimle gittim.

İnsanlar benim hakkımda konuşmaya başlamışlar ve beni âdeta ablukaya almışlardı. "Neden saçlarını kapattın? Neden böyle giyindin? Kim senin kafanı çeldi? vs." İnsanların bu ve benzeri sözlerini çok da ciddiye almadım, çünkü günlüm mutmaindi.

Peki, eşiniz bu konularda size yardımcı oldu mu?

O her zaman bana yardım etti. Müslüman arkadaşlarımızla İškodra'nın içinde ve dışında istediğimiz her yere gitmemize izin verdi. Beni hep teşvik etti. Dinimizi öğrenmek için Arnavutluk dışına çıkmamız gerektiğinde de bütün işlerimizi eşim takip etti. Pasaportlarımızı hazırladı. Onun sayesinde Türkiye, Yugoslavya ve Kosova'ya gittik.

Dört sene önce Türkiye'ye otuz kişilik bir kabileyle geldik, büyük camileri ziyaret için... Sultanahmet'e, Eyüp Sultan'a ve

"Dört sene önce Türkiye'ye otuz kişilik bir kabileyle geldik, büyük camileri ziyaret için... Sultanahmet'e, Eyüp Sultan'a ve Süleymaniye'ye gittik. Bir hafta boyunca gezdik. Ben mutluluktan gözyaşları içindeydim."

Süleymaniye'ye gittik. Bir hafta boyunca gezdik. Ben mutluluktan gözyaşları içindeydim. Arnavutluk'a dönüşümüzde eşime:

"İnşallah bir dahaki sefere beraber gideriz" dedim. Zira o kendi hakkını bir hanıma vermiş ve Türkiye'ye onun gitmesini sağlamıştı. Ama ömrü vefa etmedi.

Sarayova'daki camileri ziyaret edecek kadınlarla ilgili bir liste hazırlandıktan sonra, eşim onların vize ve pasaport işlerini takip etmeye başladı. Bütün hazırlıklar tamamlanmak üzereydi ki eşim vefat etti.

O sıralarda içimdeki Mekke sevdası, yüreğimi dağlamaktaydı. Hacca gitmek farzdı. Ve ben de rüyalarımda orayı görmeye başlamıştım. İki defa kendimi Mekke'de namaz kılarken gördüm. Bu rüyaların, bana yönelik bir davet olduğunu düşündüm. Hâlâ içimde o mukaddes toprakların yangını vardır. İnşallah, Allah oraları da ziyaret etmeyi hepimize nasip eder.

Kur'an-ı Kerim'i ne zaman öğrenmeye başladınız?

Ben camideki Kur'an derslerine gittim. Ders veren, Hanife adında bir Türk hoca hanımdı. Allah razı olsun onun gayretleri sayesinde zor da olsa Kur'an-ı Kerim'i öğrendim. Zordu, çünkü ben otuz beş yaşına gelmişim ve evin bütün sorumluluğu benim omzumdaydı. Ama ders ortamına girdiğimde her şeyi unutup ve arkadaşlarımla beraber aşkla bu ulvi "Kitab"ı öğreniyorduk.

Beni, Nisa suresi çok etkiledi. Ayrıca "Amenerrasulü" çok anlamlı... Dört-beş senedir namazlardan sonra "Amenerrasulü"yü, "Ayete'l-Kürsi"yi ve Hac suresinin üçüncü ayetini okuyorum.

Siz Müslüman olduktan sonra pek çok sıkıntılarla karşılaştınız. Eşinizi kaybettiniz. Geçen yıl da kızınız kansere yakalanmış.

Evet, bunlar, Allah'ın kaderidir. Allah beni birçok şeyle imtihan etti: Hastalık, yoksulluk, ölüm... Bunları kesinlikle bir ceza olarak görmedim. Bunlar birer imtihandı. Ben gittiğim her yerde, görüştüğüm her insana:

"Sabır, sabır, sabır! İnnâllahe me'âssâbirîn (Allah sabredenlerle beraberdir.)" dedim.

Gerçekten başkalarına bunu söylemek kolay, ancak iş insanın kendisine geldiğinde çok zor!... Peşpeşe öyle olaylar oldu ki, ben de şaşırıp kaldım. Ama Rabbime hamd olsun, bütün bu zorlukları sabırla göğüslemeyi bana da nasip etti.

Eşim öldükten sonra, aniden kızım Florina hastalandı. Kendi imkânlarımla onu tedavi ettiremiyordum. O sırada Katolik Birliği, kızımın tedavi masraflarını üstlenip onu İtalya'ya götürmek istedi. Ben razı olmadım. Allah, hiç ummadığım bir anda ve hiç ummadığım bir yerden bana bir kapı açtı ve onu tedavi için Türkiye'ye gönderdim. Ben Florina ile meşgul olurken ilk erkek çocuğum evlenmiş, Belçika'ya yerleşmişti. İkinci çocuğum nişanlanmış olarak İtalya'da kaldı. Diğeri yine İtalya'da çalışıyordu.

En küçük kızım da kendi başına bir karar alıp, bana hiç sormadan bir gayrimüslimle evlendi. Buna çok kırıldım. O zamanlar çok yalnızdı ve düşünmeden yanlış bir yola girdi. Zaten şeytan da insanların zaafalarını kolluyor, boş bir yer bulunca hemen vesvese verip insanı saptırıyor. Çok dua ettim onun için. Haber alır almaz yanına gittim ve onu vazgeçirmeye çalıştım, ama elimden bir şey gelmedi. Kızım Müslüman, namaz kılan, oruç tutan birisiydi. Her ne kadar başını örtmemiş olsa da, onun bir Katolikle evleneceği aklımın ucundan geçmezdi. Belki bu da bizim için bir imtihandı.

Arnavutluk'ta bana destek olacak kimsem kalmamıştı. Kendimi çok yalnız hissettim. Bütün akrabalarım, yakınlarım beni terk

ettiler. Bana eski dinime (Hristiyanlığa) dönmem karşılığında yardımda bulunmayı vaat ettiler.

Yüce Allah'a dua ediyorum ki, Florina'm en doğru yolu bulsun. Kansere yakalandıktan sonra imanının daha da arttığını fark ediyorum. Kendini kitap okumaya verdi. Arnavutçaya çevrilmiş, dinimizi güzel bir şekilde anlatan eserlerle kendini bulduğunu düşünüyorum. Geçenlerde:

"Anne, ben iyi olacağım. İnşallah beş vakit namazımı kılacağım." dedi.

Ben de her fırsatta yanında bulunmaya ve onu uyarmaya, kendisine bildiklerimi öğretmeye çalışıyorum. Kadın geleceğin temelidir. Bir erkeği eğitmenin bir kişiyi eğitmek olduğunu düşünüyorum; oysa bir kadını eğitmek bir aileyi, bir kuşağı eğitmektir.

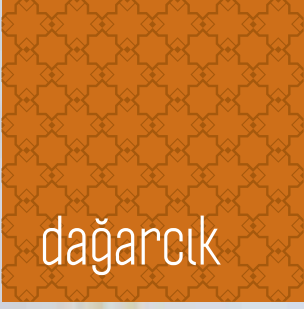
Ben Florina için Allah'a dua ediyorum.

"Rabbim, ona hayır işlerinde yardımcı olacak Müslüman bir eş nasip eyle!" diye... Belki günleri sayılı, ancak ben kızımı, Rabbime Müslüman bir hanım olarak teslim etmek istiyorum.

Bize bu zor ve sıkıntılı devremizde birçok kardeşimiz yardımcı oldu. Bana çok yardım ettiler. Hep ziyaretime geldiler. Ben Türkçe bilmiyorum, ama onların ne dediklerini, ta yüreklerinden çıktığı andan itibaren anlıyorum.

Bana vakitlerini ayırmış ve belki bunun için çok kıymetli derslerini terk etmiş olan bütün öğrenci kardeşlerime teşekkür ediyorum. Allah hepsinden razı olsun. Gayretlerinin ve niyetlerinin karşılığını fazlasıyla ihsan etsin.

Yüce Allah, bu güzel dini, son nefesimize kadar yaşamayı hepimize nasip etsin. Amin. ■

dağarcık

Toplumsal Barış, Huzur ve Din Görevlisi

Toplumları sağlıklı bir şekilde ayakta tutan faktörlerin başında birlik ve beraberlik gelmektedir. Bunun zıddı olan tefrika ise, toplumların karışmasına, anarşi ve teröre bulaşmasına, bir müddet sonra da tarihten silinmesine sebep olabilecek kadar kötü bir hastalıktır.

Üzeyir Vavaş Ekinözü İlçe Müftüsü

İslam, toplumu oluşturan fertlerin arasını düzeltmeyi amaçladığı gibi cihanşümul olma özelliğinden dolayıdır ki, büyük topluluk ve devletlerin aralarında niza ve sürtüşme olduğunda araya girilerek düzeltilmesini istemektedir. Bu bağlamda Peygamber (s.a.s.) hayatı boyunca hep Allah'ın dini İslamı gönüllere yerleştirip dünyaya barış ve huzuru yerleştirmek için çaba sarf etmiştir.

Toplumsal barışı tesis eden unsurlar

Birlik ve beraberlik

Toplumları sağlıklı bir şekilde ayakta tutan faktörlerin başında birlik ve beraberlik gelmektedir. Bunun zıddı olan tefrika ise, toplumların karışmasına, anarşi ve teröre bulaşmasına, bir müddet sonra da tarihten silinmesine sebep olabilecek kadar kötü bir hastalıktır. Ne yazık ki tarihte bunun örneklerini birçok topluluk yaşamıştır. Bu nedenle tevhit dini olan İslam, birlik ve beraberliğe son derece önem vermektedir. Nitekim Allah Teala, Kur'an'da: "Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sınımsız yapışın, ayrılığa düşmeyin." (Âl-i İmran, 3/103) Bir başka ayette ise: "Allah'a ve Rasulüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz de gücünüz ve devletiniz elden gider." (Enfal, 8/46) buyurarak, birlik ve beraberliğin önemine dikkat çekmiştir.

Yardımlaşma ve dayanışma

İslam, toplumun fertleri, hatta toplumlar arasındaki ilişkilerin dostluk ve merhamet esasına dayandırılmasını istemekte, uygulamada bunu desteklemektedir. Toplumdaki bu dostluğu oluşturacak sebeplerden birisi de hiç şüphesiz fertler arasında yardımlaşmanın yayılmasıdır. (Hayreddin Karaman: İslam'ın Işığında Günün Meseleleri, İZ Yayıncılık, İstanbul 2001, 3/194.)

Toplum fertleri arasındaki servet ve gelir uçurumu, o toplumda fakir ve zengin ara-

İslam, adında taşıdığı 'barış' anlayışını tüm fertlerin gönüllerine yerleştirmek amacındadır.

sında haset ve kıskançlığın, servet düşmanlığının oluşmasına, bu ise, toplumdaki barış ve huzurun yok olmasına sebep olacak bir durumdur. Oysa İslam, adında taşıdığı 'barış' anlayışını tüm fertlerin gönüllerine yerleştirmek amacındadır. Bu yüzden yardımlaşma ve dayanışmanın toplum huzur ve barışı açısından küçümsenmeyecek bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Din ve inanç

İnsanın hayatını tek başına devam ettiremeyecek, toplum hâlinde yaşadığı bir gerçektir. Toplum hâlinde yaşayan insanların, huzurlu bir hayat yaşamalarında ise, sahip oldukları din ve inancın önemli etkisi vardır. İnsanlar tek bir hedef etrafında birleştikleri ölçüde birlik ve beraberliği, onun peşinden de huzur ve barışı yakalarlar. Din ve inancın da bu hedefi en ideal ölçüde sağlayan en önemli, hatta tek unsur olduğunu söylersek mübalağa etmiş sayılmayız. Çünkü din ve inançtan daha yüksek hedef, gaye ve şuur sağlayan başka bir unsur ve etken yoktur. Tarih bunun en canlı şahididir.

Güzel ahlak ve hoşgörü

İnsan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının yanında, bir de ahlak kuralları vardır. Hukuk kuralları, ihlalleri durumunda cezai müeyyide uygularken, ahlak kuralları böyle bir cezalandırma yoluna gitmez. Herhangi bir

ceza işlemi gerektirmeyen bu ahlaki prensipleri ihlal edenler, direkt bir ceza ile karşılaşmamış olsalar da, bu tipler toplum tarafından sevilmez, hor görülürler, kaba saba bir insan olarak bilinir ve toplum dışına itilirler. Bu yüzden toplum içinde ahlaki kurallar zamanla aşınıp dumura uğramadığı ve insanlar tarafından hüsnükabul gördükleri sürece hukuk kurallarından daha etkili olurlar.

Hoşgörüyü gelince; onun en güzel örneklerini, hakkında: "Rasulüm, şüphesiz sen yüce bir ahlak üzeresin." buyrulan, yani güzel ahlakı bizzat Allah tarafından tescillenen Allah Rasulü (s.a.s.) vermiştir. Medine'de yıllarca Yahudilerle beraber yaşamış, asla tahammülsüzlük yapmamıştır. Cennetteki makamına geçinceye (ahirete irtihaline) kadar, fitne ve fesat kaynağı olan münafıkları tek tek bilmesine rağmen ne onların yüzüne vurmuş, ne de onları ifşa etmiştir.

Yine Osmanlı Devleti de asırlarca gayrimüslimleri topraklarında barındırmış, himaye etmiş, onları asla asimile etme yoluna gitmemiş, bırakın tahammül etmeyi, onların ibadetlerini rahatça yapabilecekleri, dinlerinin gerekliliklerini yerine getirebilecekleri ortamlar hazırlayıp, emannameler yayınlatacak varlıklarını korumuştur.

Adalet

Mademki insan tek başına yaşayamıyor, mademki insan toplum hâlinde yaşamak zorunda, öyleyse bu toplu yaşamının birtakım kural ve kanunları olmalıdır. Tarih boyunca ilahî olsun, beşerî olsun bütün hukuklar toplumsal düzeni sağlamak için kanunlar koymuşlardır. Allah (c.c.), ilk peygamber Hz. Âdem'le başlayan dünya düzeninde, gönderdiği bütün Peygamberlerine vahyettiği ilahî suhuf ve kitaplarıyla, yeryüzünde adaleti sağlamayı amaçlamıştır. Zaten insanın dünya yüzüne gönderilmesinin amacı da budur: Halife olarak geldiği dünyada, adaletle davranıp, dünyayı imar etmek ve Allah'ın çizdiği sınırlar içinde O'na kulluk etmek.

Peygamber (s.a.s.)'in, halkın eşrafından suçlu bir kadını bağışlaması için, Hz. Usame (r.a.) kendisine aracı olunca, Rasulüllah (s.a.s.) son derece hiddetlenerek; "Allah'ın hududundan bir had hususunda şefaati mi talep ediyorsun?" diye çıkışarak şöyle devam etti: "Sizden öncekileri helak eden şey şudur: İçlerinden şerefli biri hırsızlık yaptı mı onu terk ederler (ceza vermezler)di. Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca derhal had tatbik ederler (ceza verirler)di. Allah'a yemin olsun! Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onu da cezalandırırdım." (Buhari, Hudud 11, 12, 14; Şehadet 8; Enbiya 50; Müslim, Hudud 8; (1688)) buyurarak adaletin, devlet ve milletin devamında ne kadar önemli bir yer tuttuğuna işaret etmişlerdir.

Netice itibarıyla; 'adalet', toplumun huzur ve barışını tesis etmede çok önemli bir yere sahiptir. Devlet ve milletin bekası; adaletin, toplumun bütün kesimlerine eşit oranda yayılmasına bağlıdır. Yani; 'adalet mülkün temeli, huzur ve barışın teminatıdır.'

Aile

Toplumda huzur ve mutluluğu tesis etme konusunda ailenin küçümsenmeyecek derecede önemli katkıları vardır. Belki de yukarıdan beri saymaya çalıştığımız hususların oluşmasında baş etken ailedir. Toplumu oluşturan fertlerin birlik ve beraberlik, yardımlaşma, güzel ahlak, dindarlık ve adalet duygusu ve ruhu kazanmada ailenin çok büyük rolü vardır. Zira tüm bu saydıklarımızı bireyler önce aile ortamında alırlar. Bu itibarla 'aile terbiyesi', 'aile görgüsü' gibi kavramlar bugün toplumumuzda hâlen güncelliğini korumaktadır. Bugün bile insanlar, tutum ve davranışını, görgü ve ahlakını beğenmediği kişiler için; "aile terbiyesi ve aile görgüsü almamış" tabirini kullanırlar. Çünkü hakikaten 'aile terbiyesi' ve 'aile görgüsü' fertlerin hayatlarını üzerine bina ettikleri, çok önemli birer kişilik alt temelidir. Bu alt temeller olmazsa insan-

ların huy, karakter ve ahlaklarında önemli derecede bozukluklar olacaktır.

Toplumsal huzurun tesisinde din görevlisinin rolü

Camilerimizde görev yapan ve günün hemen her saati bulunduğu yerdeki insanlarla iç içe olan din görevlileri, hem o mahalle veya köyün hocası, hem de o yerin önde gelen saygın kişilerindedir. Bu itibarla din görevlilerinin toplumsal huzur ve barışın tesis edilmesinde küçümsenmeyecek katkıları vardır.

Din görevlisi; doğumdan ölüme kadar, hem iyi hem de kötü günde halkın yanındadır. Hocalarımız başta cami içindeki görevi olan namaz kıldırma, vaaz edip hutbe okuma olmak üzere, cami dışında da çocuğun doğumundan sünnetine, nişanından düğününe, askere uğurlamasından nihayet ölümüne; yani, sosyal hayatın bütününde halkımızın yanındadır ve vazgeçilmez moral kaynaklarıdır. Saydığımız tüm bu durumlarda halkımız, şehrinin müftüsünü, vaizini, mahallesinin hocasını yanında görmek ister. Onların ziyaretinden ve dualarından manevi destek alır. Evini ve iş yerini ziyaret ettiklerinde bunu bir şeref ve bereket sayar. İşyeri açılışlarında bulunup dua ettiğinde, zaman zaman işyerlerini ziyaret ederek, helal kazanç konusunda İslam'ın ölçülerini hatırlatıp nasihatte bulunduğu, insanlar bu durumdan son derece memnun olurlar.

Din görevlisi camideki vaaz ve hutbeleri ile cami dışındaki sohbetinde, kendisini dinleyenlere sürekli birlik ve beraberlikten, kul ve komşu hakkından, ölçü ve tartıyı düzgün tutmaktan, her zaman dürüst ve güvenilir olmaktan bahseder. Devlete ve millete karşı vazifelerini hatırlatır. Böylece kişilerin birbiri ile ve devletle arasında barış köprüsü oluşturur.

Bazen ailevi sorunların kaynağında, dinî-ahlaki bilgi ve motivasyon eksikliğinin

Devlet ve milletin bekası; adaletin, toplumun bütün kesimlerine eşit oranda yayılmasına bağlıdır. Adalet mülkün temeli, huzur ve barışın teminatıdır.

önemli payı vardır. Bu noktada özellikle saygı, sevgi, hoşgörü, affetme, sabır, şükür ve tevazu gibi kavramları ön plana çıkartarak aile bireylerine nasihat eden ve tarafları sakinleştiren, böylece aileyi parçalanmaktan kurtaran yine din görevlilerimizdir.

Bunun gibi aile ve toplumların dağılmaya yüz tuttuğu durumlarda, devreye giren din görevlileri sayesinde birçok ailevi ve toplumsal felaket önlenmiş olur. Zaman zaman ekonomik krizlerin yaşandığı ülkemizde, halk arasında olaylar yaşanmamıştır. Zira din görevlilerimiz, fitne ve kargaşanın adam öldürmekten daha ağır günah olduğunu, izinsiz alınan başkasına ait malın dinen haram kılındığını, komşusu açken tok yatmanın doğru olmadığını vaaz ve hutbelerinde sık sık vurgulamaktadırlar.

Sonuç olarak; 'din görevlilerimiz' toplumsal huzur ve barışın tesis edilmesinde küçümsenmeyecek derecede önemli bir vazife üstlenmişler, bunu da en güzel şekilde yerine getirmektedirler. İnancımız odur ki, bu ulvi vazifelerini yapmaya devam ettikleri ve halk ile olan diyaloglarını bu minvalde sürdürdükleri müddetçe toplumumuz her zaman huzur ve barış dolu bir hayat yaşayacaktır. ■

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Sünnetinde Adab-ı Muaşeret Kuralları

İnsana toplum içerisinde yaşamak için gerekli olan nezaket kurallarını öğreten, insani ilişkilerde uyulacak şekil ve ölçüleri ortaya koyan ve şahsı toplum içerisinde saygı ve hürmete layık kılan davranış şekillerine adab-ı muaşeret kuralları denmiştir.

Ali Çimen *DİB Müfettiş Yardımcısı*

I. Plan

- İnsanlar arası ilişkinin önemi.
- Hukuk ve ahlakın adab-ı muaşeret ile ilişkisi.
- İnsani ilişkilerde adab-ı muaşeret esasları.

II. İşleniş

İnsanlar arası ilişkinin önemi anlatılarak konuya giriş yapılır. Söz konusu ilişkilerin sağlıklı ve medeni bir şekilde gelişebilmesi için birtakım kurallara ihtiyaç olduğu vurgulanır. Adab-ı muaşeret kurallarının hukuki ve ahlaki kurallarla ilişkisi ele alındıktan sonra Kur'an ve sünnetin edep ve ahlak ilkelerine kaynaklık yaptığı anlatılır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in tüm yaşantısının, insanın Allah'la ve canlı-cansız bütün varlıklarla ilişkisini belirleyen medeni ve ahlaki davranış tarzları ile

ilgili örneklerden oluştuğu belirtilir. Aile ve iş hayatında, sosyal ortamlarda uyulması gereken adab-ı muaşeret kuralları ile ilgili Kur'an ve sünnetten verilecek örneklerle konunun açılımı sağlanır.

III. Özet sunum

Sosyal bir varlık olan insan, birbirinden farklı kabiliyetleri ve gereksinimleri ile diğer insanlarla birlikte yaşama ihtiyacı hisseder. Bir arada yaşamın ise belirli kuralları vardır. Söz konusu kurallar bir taraftan insan ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlarken, diğer taraftan 'en güzel surette' yaratılan insanın diğer varlıklarla ilişkilerinde bu saygınlığı korumasına yardımcı olur.

İnsanlar arasındaki ilişkileri asgari düzeyde hukuk kuralları belirler. Hukuk kurallarına riayet edilmemesinin sonucu çatışma ve

kaostur. Bu nedenle hukuk kuralları belirli cezai müeyyidelerle desteklenmiştir. Hukuk kurallarının ötesinde ahlaki kurallar yer alır. Ahlak, iyi davranışların içselleşmesi ve yaşam biçimi hâline gelmesidir. Ahlaki kurallara aykırı davranışların yaptırımını ise kişinin bizzat kendi vicdanı ya da içinde yaşadığı toplumun baskısıdır.

İnsana toplum içerisinde yaşamak için gerekli olan nezaket kurallarını öğreten, insani ilişkilerde uyulacak şekil ve ölçüleri ortaya koyan ve şahsı toplum içerisinde saygı ve hürmete layık kılan davranış şekillerine adab-ı muâşeret kuralları denmiştir. Bu kurallar ahlaki kuralların dışında başka konuları da kapsarlar. Ancak adab-ı muâşeret kuralları, özellikle insanın fıtratı ile ilişkili olan ahlakın, insan ilişkilerine yansıyan pratik yönüyle ilişkilidir. Bir anlamda ahlakın tamamlayıcısıdır.

Bu çerçevede Kur'an-ı Kerim ile birlikte insanlığa en güzel örnek olarak gönderilen Hz. Peygamber (s.a.s.)'in nezaket ve inceliğin en güzel örneklerini ihtiva eden yaşantısı, adab-ı muâşeret kurallarının kaynağı olarak değerlendirilebilir. Zira medeni bir toplum inşa etmek isteyen Allah Rasulü (s.a.s.), insanlara medeni ve ahlaki davranış tarzlarını öğreten büyük bir rehberdir. Onun (s.a.s.) adab-ı muâşeret kuralları ile ilgili yol göstericiliği, çağları kapsayan bir yere sahiptir. Zira o (s.a.s.), kendisinden önceki peygamberlerin insanlığa öğrettiği güzel ahlakın tamamlayıcısıdır. (İbn Hanbel, II, 381; Muvatta, Hüsnü'l-hulk, 1.)

Müslüman birey, Hz. Peygamber'in aile hayatından iş yaşantısına; sosyal ortamlardan özel ilişkilere kadar her türlü adab-ı muâşeret esasının örneklerini ihtiva eden yaşantısını örnek aldığı ölçüde ahlaklı ve edepli olabilir.

IV. Konu ile ilgili bazı ayetler

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe

etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (Hucurat, 49/11.)

"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." (Hucurat, 49/12.)

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/159.)

"Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngenini sevmez." (Lokman, 31/18.)

"Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini herhâlde eşeklerin sesidir!" (Lokman, 31/19.)

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet

etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: "Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı." (İsra, 17/23-24.)

"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134.)

"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır." (Nisa, 4/86.)

V. Konu ile ilgili bazı hadisler

"Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur." (İbn Hanbel, II, 400.)

"İnsanların en şerlisi, kötülüklerinden korunmak için insanların kendisini terk ettiği kişidir." (Tirmizi, Birr ve Sila, 59.)

"Kıyamet günü müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır bir şey yoktur. Muhakkak ki Allah söz ve fiilleri çirkin kimselere son derece öfkelenir." (Tirmizi, Birr ve Sila, 62.)

"Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir başta bulunmamıştır." (Tirmizi, Birr ve Sila, 33; İbn Hanbel, III, 412.)

"Seninle ilişkiyi kesen kimse ile ilişkini sürdür, seni mahrum edene ver, sana zulmedeni başışla." (Ahmed, IV, 158.)

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasulüllah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Sizden biriniz bir meclise vardığında selam versin. Oturduğu meclisten kalkmak istediği zaman da selam versin. Önce verdiği selam, sonraki selamından daha üstün değildir." (Ebu Davud, Edeb, 138, 139.)

"Oğulcuğum! (Yemeğe başlarken) besmele çek (Allah'ın adını an), sağ elinle ve önünden ye!" (Buhari, Et'ime, 28.)

"Biriniz su içeceği zaman kabın içine solumasın. Tekrar su içmek istediği takdirde kabı ağzından uzaklaştırıp (soluk alsın). Ardından içmeye devam etsin." (İbn Mace, Eşribe, 23.)

"Sizden biriniz üç kere izin istediği zaman kendisine izin verilmez ise, hemen geri dönsün." buyurarak evlere ancak izin alınarak girilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. (Buhari, İsti'zan, 13.)

"...Kim bundan hoşlanmadıkları ya da kendisinden uzaklaştıkları hâlde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa, kıyamet günü kulağına kurşun dökülür." (Buhari, Ta'bir, 45.)

"Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri (malayaniyi) terk etmesi, kişinin iyi Müslüman oluşundandır." (Tirmizi, Zühd, 11; Muvatta, Hüsnü'l-hulk, 1.)

VI. Konu ile ilgili bazı hikmetli sözler

"Edep bir tac imiş Nur-i Hüda'dan / Giy ol tacı, emin ol her beladan..." (Hz. Mevlana)

Âdemoğlunun eğer edepten nasibi yoksa âdem değildir,

İnsan ile hayvan arasındaki fark edeptir,

Gözünü aç da bak cümle Kelamullah'a,

Ayet ayet bütün Kur'an edepten ibarettir.

(Hz. Mevlana)

VII. Verilebilecek mesajlar

Edep sınırları bilmektir. Kişinin sınırlarını bilmesi en değerli bilgidir ve onu özgür kılar.

Adab-ı muaşeret kuralları kişinin diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurmasını sağlar.

Adab-ı muaşeret kurallarına uymak diğer insanlara saygı göstermek ve onların duygularını önemsemektir. Bu ise kişinin medenilik düzeyini gösterir.

VIII. Yararlanılabilecek diğer bazı kaynaklar

• Prof. Dr. Saffet KÖSE, "HUKUK MU AHLÂK MI? -İslâm Nokta-i Nazarından Din-Ahlâk-Hukuk İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme-

• Mustafa ÇAĞRICI, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Edep mad, X/412-414.

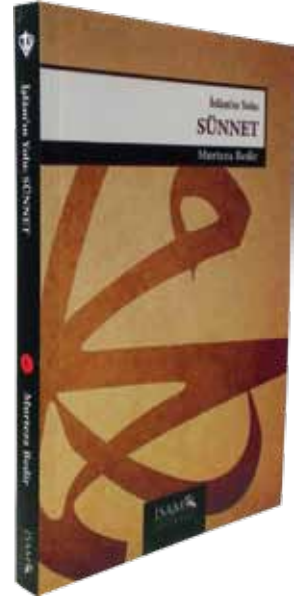
kitap
tanıtımı

Kâmil Büyüker

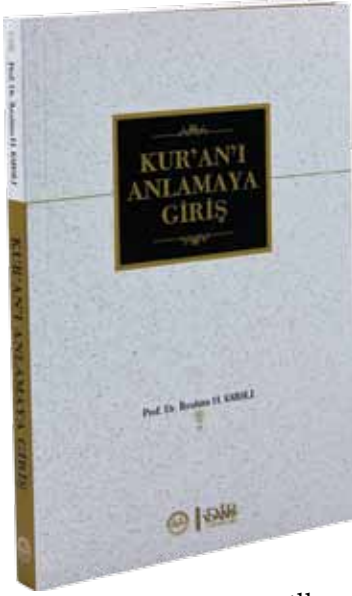
Müstakim Bir Hayat Çizgisi İçin:
Sünnet Yolu

Sımsıkı sarılmakla yolun asla şaşırılmayacağı iki emaneti Allah Rasûlü. Kur'an ve sünnet olarak ifade etmiştir. Allah Rasûlü'nün hayat çizgisi ise bütünüyle Kur'an'dı ve mürebbsi de Rabbi idi. Böyle bir yol sahil-i selamete ulaştıracak ve izlenmesi gereken bir yoldur. Ki bu yolun adına sünnet diyoruz. "İslam'ın Yolu: Sünnet" (İsam yay. 2012. 181 s.) adıyla Murtaza Bedir tarafından kaleme alınan kitap, sünnetin bir kaynak değeri olmasının yanında, bir hayat tarzı olduğunu gösteriyor. Her zamankinden daha muhtaç ve daha sıkı sarılmamız elzem olan sünnete dair modern hayatın sünnetle olan bağına da sorgulayan kitapta, bu hususlar Sünnet ve Yerellik, Modernite ve Özgüven Sorunu, Bir Arada Yaşama ve Komşuluk, Engelliler, Ekolojik Duyarlılık, Demokratik Değerler gibi başlıklar altında değerlendirilmiş. Yazar evvela sünnetin çağrıştırdığı ve olması gereken tanımlardan yola çıkmış ve sünneti şöyle maddelendirmiş: 1. Allah'ın sözlü mesajı olan Kur'an-ı Kerim (Kelamullah), 2. Hz. Muhammed'in kendisi ve yaşadıkları, 3. Peygamberlik hayatı sırasında Efendimiz'le bir şekilde bir arada bulunmuş olan kişilerin (sahabe, sahabiler, sözlük manası arkadaşlar) de içinde yer aldığı ilk Müslüman nesiller (selef) ve onlarla ilgili bilgilerdir." (s. 16) Yazar bütün bu başlıkları sıraladıktan sonra "Peygamberin Sünneti" ifadesinin daha iyi anlaşılabilirliğini belirtmektedir. Eserde

sünnetin tarihsel yönüne ve tarihteki algılanış biçimine büyük ölçüde yer veren yazar, son bölümde çağdaş algılar ve sünnetin çağdaş algılayışlara meydan okuyan, diri olan boyutuna hadisler ve saadet asrından örneklerle önemli bir vurgu yapmış. Yazar yapılması gerekeni özetle şu cümlelerle ifade etmiştir: "Müslümanlar açısından yapılması gereken, bir yandan Müslümanca bakış açısını İslam'ın öngördüğü ideal hayat modelini temsil eden nebevi sünnetin ışığında canlandırmak, diğer yandan da post modernitenin muğlak mantığına çok fazla angaje olmadan İslam'ın evrensel mesajı üzerine yoğunlaşarak Hz. Peygamber'in çağları aşan sesini bütün insanlığa yeniden duyurmaktır." (s. 130) İslam dünyasının girdiği dar boğazdan onları çıkaracak, müstakim bir çizgide buluşturacak yegâne ölçü hayatı baştan ayağa Kur'an olan Efendimiz'e ve onun hayat pratiği olan sünnete bakmaktır. Kitap bu noktada bir rehber vazifesi görecektir.

Kur'an'ı Anlamaya Giriş

İnsanlık için bir rahmet kaynağı olan Kur'an, apaçık, anlaşılır bir kitap olarak, yolumuzu aydınlatmaya, hikmete, hakikate çağırmaya devam ediyor. Okunuyor, okutuluyor... Peki ya onu anlamak için herhangi bir çabamız var mı? Var, ancak bunun yeterli olduğunu söylemek çok güç. Burada elbette

Kur'an okuruna düşen ilk vazife Kur'an nedir, nasıl bir kitaptır, sorularına cevap aramaktır. Ardından onun anlam dünyasını yavaş yavaş aralamaktır. Zira "Kur'an'ı Anlamaya Giriş" (Prof. Dr. İbrahim H. Karslı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 2012, 160 s.) başlığıyla yayınlanan kitap tam da bu gayeye matuf olarak hazırlanmıştır. Yazar, beş bölüm hâlinde konuyu

değerlendirdiği eserinde önce Kur'an'ı yine kendi dilinden tanıtmış, üslup ve muhteva yönünden irdelemiş, akabinde Kur'an'ın anlaşılması noktasında birer yapı taşı olan tercüme ve tefsir faaliyetlerine değinmiş, sonrasında ise Kur'an'ı anlama usulüne ilişkin mülâhazalarını beyan etmiştir. Yazar, Kur'an'ın anlaşılmasının önünde duran iki problemi zikrediyor: Birincisi, Kur'an'ın kendine özgü muhteva, dil ve üslup özelliklerinin yeterince tanınmaması; ikincisi de nasıl anlaşılacağına dair bilgi sahibi olunmamasıdır." Bu durumun bir sonucu olarak da yazar, "Kur'an'a hazırlıksız yakalanmak." ifadesini kullanmıştır. Bundan sonraki aşamada ise Kur'an'ı anlamayı iki kısımda değerlendiren yazar, "ilmî anlama"yı ilahiyat camiasını ilgilendiren akademik düzeyde anlama, yorumlama çabası; "amelî anlama"yı da daha çok halkın Kur'an'ı hayata aksettirme yönünde gayret ettiği eylem, aksiyon ve amel tarafı olarak ifade etmiştir. Eser, bu manada Kur'an'ı anlamaya doğru götüren bir anahar hüviyetindedir.

Çocuklar İçin Kur'an Terimleri Sözlüğü
Selcen Yüksel Arvas
Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları
Ankara 2012, 80 s.

Medreseden Üniversiteye Ali Özek
Haz. Ramazan Yıldırım
Düşün Yayınları
İstanbul 2012, 430 s.

Gençlerle Gönül Gönüle
Prof. Dr. Mustafa Kara
TDV Yayınları
İstanbul 2013, 120 s.

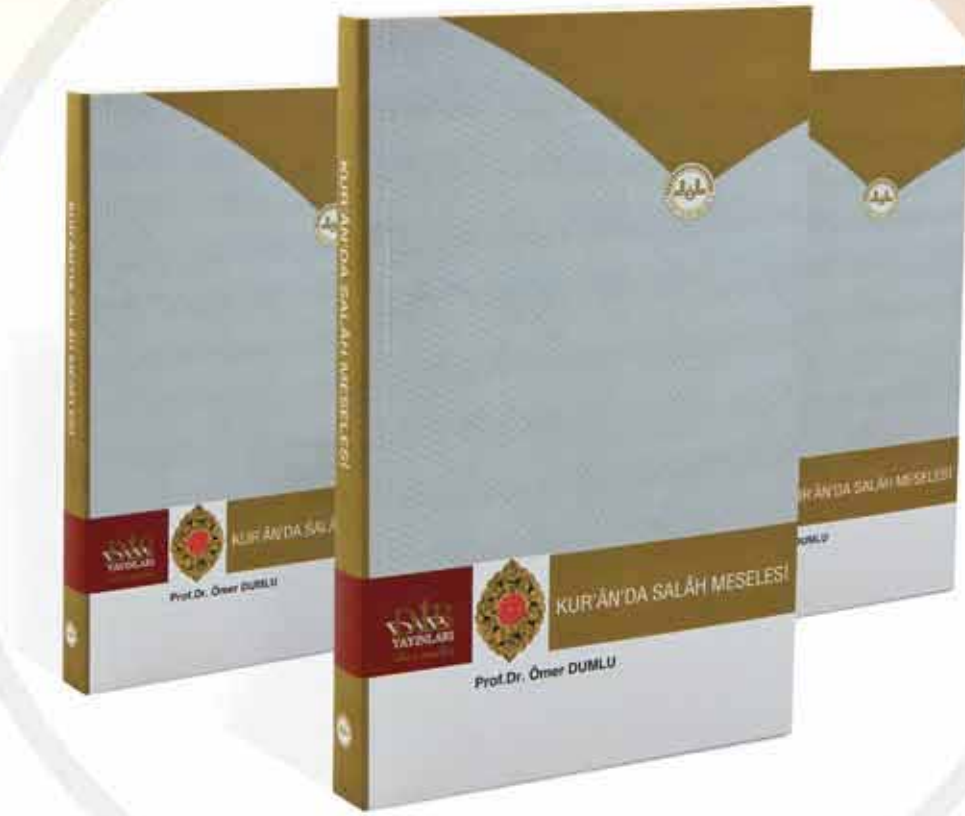

Psikolojik Açıdan Namaz ve Namaz Psikolojisi
Prof. Dr. Hüseyin Peker
TDV Yayınları
Ankara 2013, 110 s.

Yeni Yayınlarımız

“Kur'an'da Salâh Meselesi”

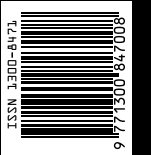
Eser, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte, Konulu Tefsir ile ilgili bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, salâh kavramının tahlili, Kur'an'daki kullanışı; salâh-fesat ilişkisi ile amel kelimesinin salâhla olan irtibatı üzerinde durulmuş ve salih amel terimi ağırlıklı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde, toplumun çekindiği olan ailenin ıslahından başlamak suretiyle bütün insanlığın düzeltilmesine varıncaya kadar tüm meselelere Kur'an'da nasıl işaret edildiğine ve barış için Kur'an'da kullanılan terimlerin kısaca açıklanmasına çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise iman eden, kendini düzelten, iyi ve güzel davranışları yerine getiren insanlara Kur'an'ın neler verdiği üzerinde durulmuştur.

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış
yerlerinden, yurt dışında Muşavirlik ve
Ataşeliklerimizden termin edebilirsiniz.

www.diyaret.gov.tr

“Vavrum! Namazı dosdoğru kıl. İylliği emret.
Kötölükten alıkoy. Bağına gelen musibetlere karđı
sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak
emredilmiđ iřlerdendir.”
(Lokmân, 31/17.)

FIYATI: 3,50 TL